

การพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2547

ISBN 974-04-5084-9
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

[Signature]

นางสาว อาริณี มณีวรรณ
ผู้วิจัย

[Signature]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษม กุลประดิษฐ์,วท.ม.
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

[Signature]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรัณยา สุจริตกุล,พ.บ.ม.
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

[Signature]

รองศาสตราจารย์ รัศมีดาร่า หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย

[Signature]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชุมพร ยูวรี,วท.ม.
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อ
การพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร

วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2547

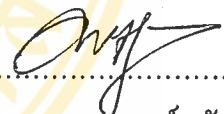
นางสาว อารชิร์ มณีวรรณ

ผู้วิจัย

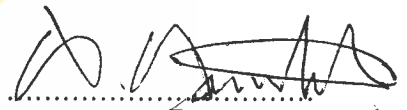
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษม กุลประดิษฐ์,วท.ม

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีนยา สุจริตกุล,พ.บ.ม

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ศรีนย์ สมันตรัฐ,วท.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ อนุชาติ พวงสำลี, Ph.D.

คณบดี

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ รัศมีคารา หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผศ.เกษมกุลประดิษฐ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ศรัณยา สุจริตกุล และ อ.ศรัณย์ สมันตรัฐคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำด้านวิชาการ และพิจารณาตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง ตลอดจนให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตและให้ความเข้าใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการประเมินคู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ขอบพระคุณชาวเกาะเกร็ดและนักท่องเที่ยวทุกท่านที่ได้มีส่วนในการสนับสนุนให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอบคุณ คุณเมธิณี คงประเสริฐกิจ คุณนันทินี มณีวรรณ สำหรับความช่วยเหลือและกำลังใจ ขอบคุณ คุณรริชญ์ อุบลชาติ คุณปณิตตา อภิญาสวัสดิ์และคุณสุพจน์ นายศิลป์รุ่งเรือง สำหรับความช่วยเหลือและการรอคอยอันยาวนานก่อนการเดินทางจากกาญจนบุรีที่เป็นจุดเริ่มต้นของการกลับมาทำวิทยานิพนธ์อีกครั้ง

ขอบคุณเพื่อนๆชาว AT 14 ที่ให้กำลังใจกันจนถึงวินาทีสุดท้าย ขอบคุณ กิ๊ก พี่จี พี่อุ พี่หนึ่ง พี่อ๋า กั้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดาว ที่ช่วยจนวินาทีสุดท้ายจริงๆ

สุดท้ายขอขอบคุณค่า และประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่ คุณพ่อ คุณแม่ผู้เลี้ยงดูด้วยความรัก และส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา “แม่” เป็นแรงบันดาลใจในการเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ และเป็นแรงยึดเหนี่ยวเพียงสิ่งเดียวที่ทำให้ไม่วังหนีไปจากวิทยานิพนธ์กลางคัน

อารีร์ มณีวรรณ

การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด
(THE DEVELOPMENT OF INTERPRETATION GUIDEBOOK FOR ECOTOURISM ON
KOH KRED)

อารีรี มณีวรรณ 4236507 ENAT/M

วท.ม. (เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เกษม กุลประดิษฐ์ วท.ม., ศรัณยา สุจริตกุล พบ.ม.

บทคัดย่อ

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล เนื่องจากอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่นำรายได้เข้าประเทศ เป็นจำนวนมาก แต่ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้น พร้อมกันนั้นคือการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าววิธีหนึ่งคือ การใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตน ที่ถูกต้องระหว่างการท่องเที่ยว และข้อมูลที่ถูกต้องของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา และหาประสิทธิภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมาย เพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยมีรูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัตถุประสงค์ (One –Group Pretest Posttest Design) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี มีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้ ที่เข้าไปท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด จำนวน 63 คน เปรียบเทียบ ความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สถิติ t-test ส่วนข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว วิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสภาพทั่วไป ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมบนเกาะเกร็ด และการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.05 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าคู่มือสื่อความหมายมีความน่าสนใจควรแก่การเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ เพื่อส่งเสริม ให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนเกาะเกร็ดต่อไป โดยควรปรับปรุงปก รวมทั้งปริมาณ ขนาด และความคมชัด ของภาพประกอบ

คำสำคัญ : การพัฒนา/ คู่มือสื่อความหมาย/ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/ เกาะเกร็ด

141 หน้า 974-04-5084-9

THE DEVELOPMENT OF INTERPRETATION GUIDEBOOK FOR ECOTOURISM
ON KOH KRED

ARRATEE MANEEWON 4236507 ENAT/M

M.Sc. (APPROPRIATE TECHNOLOGY FOR RESOURCE AND ENVIRONMENTAL
DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORS: KASEM KULPRADIT, M.Sc., SARANYA
SUCHARITAKUL, M.Sc., SARAN SAMANTARATH M.Sc.

ABSTRACT

The adverse effects of tourism for a major tourist destination such as Thailand is well documented. The objective of this experimental research was to develop and evaluate an interpretation guidebook, developed by the researcher, for ecotourism on Koh Kred, Nonthaburi. The purposes of this research were to compare the tourists Knowledge of Koh Kred before and after reading the guidebook, to evaluate the quality of the guidebook that was assessed by experts, and to study the reactions of the tourists about the guidebook quality in terms of appearance and presentation. The samples in this research were 63 tourist who had completed a visit to Koh Kred, Nonthaburi Province. Descriptive Statistics used for data analysis were percentage, mean, maximum and minimum while pretest/ post-test design was employed for determining the knowledge increase obtained from reading the guidebook. The statistical tool used for hypothesis testing was t-test.

The result of the study showed that after reading the guidebook the post-test scores of the experimental group were significantly higher than the pre-test scores at the 0.05 level. The experts evaluated the quality of the guidebook as being good. These results indicate that the guidebook increased the tourist's knowledge of Koh Kred and promoted the appropriate travelling behavior.

KEY WORDS : DEVELOPMENT /INTERPRETATION GUIDEBOOK
/ECOTOURISM/KOH KRED

141 pp. ISBN 974-04-5084-9

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
1.3 สมมติฐานในการวิจัย	8
1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย	8
1.5 ขอบเขตการวิจัย	8
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 ความรู้เกี่ยวกับเกาะเกร็ด	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	40
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมาย	49
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือคู่มือ	56
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	65
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 การผลิตหนังสือคู่มือสื่อความหมาย	70
3.2 การพัฒนาคุณภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมาย	72

สารบัญ (ต่อ)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดลองใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมาย	77
3.4 การวิเคราะห์ผลข้อมูล	82
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 ผลการสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด	82
4.2 ผลการพัฒนาคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด	83
4.3 ผลการทดลองใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด	93
บทที่ 5 อภิปรายผล	
5.1 ผลการสร้างและพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	102
5.2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางความรู้และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว	104
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการวิจัย	110
6.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	111
6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	112
บรรณานุกรม	113
ภาคผนวก ก.	118
ภาคผนวก ข.	120
ภาคผนวก ค.	123
ประวัติผู้วิจัย	136
Executive Summary	137

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. เขตการปกครองตำบลเกาะเกร็ดจำแนกเป็นเนื้อที่และหลังคาเรือน	15
2. พื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด	20
3. จำนวนโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในตำบลเกาะเกร็ด จำแนกตามหมู่บ้าน	21
4. รายละเอียดกิจกรรมเชิงนิเวศด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จำแนกตามวัตถุประสงค์ พื้นที่ ขนาด รูปแบบ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น	35
5. ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ทั่วไปกับพื้นที่เชิงนิเวศ	42
6. ข้อจำกัดของสื่อความหมายของแต่ละประเภท	53
7. ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบจำแนกเป็นรายชื่อ	84
8. ผลการทดสอบและความแปรปรวนของคะแนนรวม (S^2) ของแบบทดสอบความรู้	86
9. ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ โดยกลุ่มแกนนำท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ	90
10. จำนวนร้อยละของแกนนำท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมาย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ	92
11. จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทั่วไป	95
12. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมาย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด	97
13. ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นจำนวนร้อยละและฐานนิยม	98
14. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ	101
15. วิเคราะห์ค่าความแตกต่างรายข้อของคะแนนสอบก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อ ความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดของกลุ่มตัวอย่าง	122

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2. แผนที่จังหวัดนนทบุรี	12
3. แผนที่แสดงเขตการปกครองตำบลเกาะเกร็ด	15
4. แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด	30
5. แผนที่แสดงศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด	36
6. แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	41
7. แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพของมนุษย์ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่สามารถแยกตัวออกจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆได้ กระบวนการท่องเที่ยวได้พัฒนาจนเกิดเป็นสาขาหนึ่งในระบบเศรษฐกิจที่มีผู้ซื้อ ผู้ขาย หรือผู้ให้บริการ จนขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว(Tourism Industry)ที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจากผลกระทบเนื่องจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงเมื่อกลางปี พ.ศ.2540 นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้กลายเป็นนโยบายสำคัญนโยบายหนึ่งของรัฐบาลที่มีขึ้นเพื่อกระตุ้นภาวะทางเศรษฐกิจ เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแม้จะได้รับผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจแต่ก็เป็นอุตสาหกรรมที่ฟื้นตัวได้เร็วสามารถทดแทนภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจได้ดี สร้างรายได้แก่ประเทศจากการเดินทางมาเยือนประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติก่อให้เกิดการหมุนเวียนของการจับจ่ายจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น ตลอดจนทำให้เกิดอาชีพใหม่ๆขึ้นมากมาย สามารถช่วยพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจระดับภาคได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่นดังนั้นภาครัฐบาลจึงได้มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนี้ได้จัดทำขึ้นตามกรอบของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป และเพื่อใช้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) เป็นแนวทางหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศแล้วว่าสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นอย่างยั่งยืนได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในที่นี้หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในแง่ใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2538:11) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการให้มีคุณสมบัติพื้นฐาน หรือพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การให้การศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ความรู้สึก และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542) ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะจากนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นเนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่เข้าไปสัมผัสกับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสาเหตุสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบและจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าและความงามน้อยลง ดังนั้นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวไปในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการป้องกันและสามารถแก้ไขผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมลงได้ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอีกด้วย (สุทธิ มโนธรรม พิทักษ์,2541:2)

การให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีการให้ความรู้ประการหนึ่งคือการจัดโปรแกรมการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นกุญแจสำคัญที่สามารถใช้ลดผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้นแก่แหล่งท่องเที่ยวได้ แม้จะไม่สามารถกำจัดผลกระทบด้านลบให้หมดไป แต่หากไม่มีกระบวนการให้การศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ย่อมยากที่จะเกิดขึ้น และการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการสื่อความหมายนั้นนอกจากจะช่วยให้ข่าวสารข้อมูลและความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ถูกต้องด้วย

การจัดโปรแกรมการสื่อความหมายแบ่งออกเป็นหลายวิธีการ เช่น การจัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการ การจัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การจัดทำอุปกรณ์โสตแผ่นป้าย แผ่นพับ โปสเตอร์ และคู่มือสื่อความหมาย ซึ่งคู่มือสื่อความหมายมีความได้เปรียบกว่าการสื่อความหมายวิธีอื่นคือ ไม่ใช้เงินทุนในการผลิตสูง ไม่สิ้นเปลืองบุคลากรที่ให้บริการ สามารถใช้ซ้ำได้และไม่ต้องการสถานที่เฉพาะในการใช้ในขณะที่สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ทั้งในขณะท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1,000 คน(องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542) สาเหตุสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปเที่ยวชมในพื้นที่เกาะเกร็ดเนื่องจากระยะทางที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 350 ปี ความน่าสนใจของชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดสืบเนื่องมาจากการเป็นชาติพันธุ์เก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่โบราณ มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์และยังคงรักษาไว้ได้สืบทอดมาจนปัจจุบัน อีกทั้งเกาะเกร็ดยังเป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผางานหัตถกรรมพื้นบ้านชาวมอญเอกลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรีที่มีชื่อเสียง จากองค์ประกอบต่างๆดังกล่าวทำให้หน่วยงานหลายฝ่ายได้แก่ ส่วนราชการต่างๆในจังหวัดนนทบุรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มุ่งหวังที่จะพัฒนาเกาะเกร็ดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดนนทบุรีและของประเทศไทย โดยมุ่งจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญ (สำนักงานพัฒนาชุมชนปากเกร็ด, 2540)

จากการประเมินศักยภาพของพื้นที่เกาะเกร็ดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของปริศนา มัชฌิมา(Prisana Mutchima, 2000) โดยพิจารณาจากความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปกรรม ทัศนียภาพ ความเป็นธรรมชาติและความสะดวกในการเข้าถึงพบว่าแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดโดยทั่วไปมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงได้แก่ กวานอามาน หรือหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา วัดปรมัยยิกาวาส และบริเวณวัดเสาธงทอง แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปานกลางได้แก่ บริเวณ วัดไผ่ล้อม วัดฉิมพลี

และวัดป่าเลย์ไลย์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำได้แก่บริเวณวัดศาลากุล และพื้นที่เกษตรกรรม

ในระยะก่อนหน้าที่จะมีการพัฒนาเกาะเกร็ดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญ เกาะเกร็ดถูกบรรจุอยู่ในแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว กทม. และปริมณฑลโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2534 ระบุถึงการพัฒนาเกาะเกร็ดไว้ในส่วนของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี โดยเป็นข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่สำคัญในเส้นทางการท่องเที่ยว กรุงเทพ-ปทุมธานี-อยุธยา จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดดังกล่าวได้กระตุ้นให้ชาวชุมชนเกาะเกร็ดมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆทางการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าและบริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพดั้งเดิมในท้องถิ่น เช่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การขายอาหารและสินค้าการเกษตรกรรม ซึ่งส่งผลดีเป็นอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาโดยเน้นมิติทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญนี้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดหลายประการเช่น การเปลี่ยนรูปแบบของบ้านเรือนริมน้ำและริมทางเท้าเป็นร้านขายอาหาร และร้านขายของที่ระลึก การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในบางบริเวณของเกาะเกร็ดที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดคือ การขาดความรู้ของมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยวที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดเป็นเพียงการมาเพื่อชมทิวทัศน์ ชื่อของฝากกลับบ้านและรับประทานอาหาร (Sightseeing Shopping and Eating) นักท่องเที่ยวได้รับเพียงความสนุกบันเทิงโดยไม่ได้รับรู้ถึงคุณค่าที่แท้จริงของเกาะเกร็ดอันได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(เอ็ด กิริมย์, 2542)

การที่จะรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญเช่นเกาะเกร็ดนี้ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้ตลอดไปนั้น จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านการศึกษา ความรู้ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับสภาพทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันชุมชนเกาะเกร็ดเองก็มีการดำเนินการไว้บ้างโดยการจัดทำโปรแกรมการสื่อความหมาย เช่นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์ เช่นแผ่นปลิวและแผ่นพับ แต่

อย่างไรก็ตาม โปรแกรมการสื่อความหมายที่มีอยู่บนเกาะเกร็ดบางรายการก็ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่ามีเพียงแผ่นปลิวที่ให้รายละเอียดเล็กน้อยในเชิงแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง โดยเน้นแหล่งชื่อหาของฝาก และแหล่งจำหน่ายของที่ระลึกบนเกาะเกร็ดเท่านั้น ส่วนหนังสือคู่มือประกอบการท่องเที่ยวซึ่งเป็นสื่อที่ให้รายละเอียดในเรื่องต่างๆ ได้ดีกว่า และนักท่องเที่ยวสามารถพาเพื่อประกอบการวางแผนการท่องเที่ยวและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้นยังไม่มี

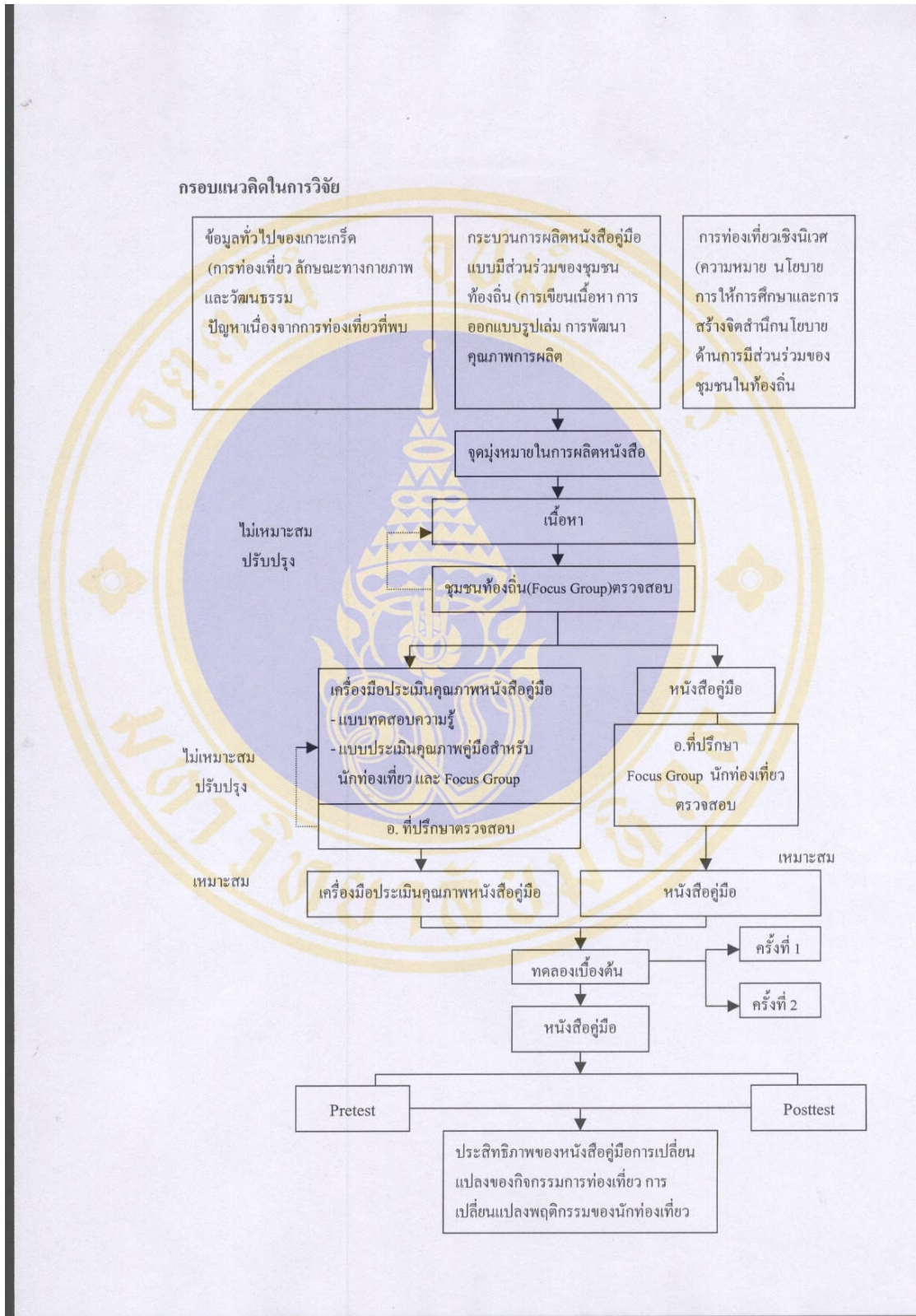
ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดขึ้น เนื่องจากหนังสือคู่มือเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขนาดเล็กที่สามารถให้รายละเอียดของเกาะเกร็ดในรูปแบบของคำบรรยาย แผนที่ ภาพประกอบแหล่งท่องเที่ยว ปฏิทินการท่องเที่ยว ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ให้ความรู้ในเรื่องของการหลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวพร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ มีความสะดวกในการพกพาและเลือกเวลาอ่าน ซึ่งความรู้ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากหนังสือคู่มือจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงของเกาะเกร็ดเกิดจิตสำนึกความรู้สึกรัก และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบในการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนการสร้างและพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ผู้วิจัยได้จัดให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดทั้งด้านรูปแบบของคู่มือ การกำหนดเนื้อหา การเสนอกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในพื้นที่ จะทำให้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างและพัฒนาขึ้นนั้น มีความเหมาะสมทั้งด้านการเป็นสื่อความรู้ เป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรท่องเที่ยวที่เหมาะสม และเป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบใหม่ๆ ขึ้นบนเกาะเกร็ด ซึ่งจะสามารถจะช่วยลดผลกระทบด้านลบจากนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวลงได้เป็นการส่งเสริมคุณค่าทรัพยากรตามลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างใดๆ อันจะทำให้เกาะเกร็ดสูญเสียความน่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งเกิดประโยชน์และสร้างสภาพภูมิใจต่อชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนเกาะเกร็ดต่อไป

1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด มีแนวความคิดหลักในการวิจัยคือ การศึกษารายละเอียดและการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้อมูลเกี่ยวกับเกาะเกร็ดในด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างและพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้คู่มือสื่อความหมายที่พัฒนาขึ้น

1.3 สมมติฐานการวิจัย

การใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น

1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
2. ศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหนังสือคู่มือสื่อความหมายที่ผลิตขึ้น

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จำกัดเฉพาะพื้นที่บนเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี
2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่สนใจเข้าไปท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด
3. หนังสือคู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นหนังสือเล่มเล็กมีเนื้อหาเน้นการสื่อความหมายสภาพโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ บริเวณแหล่งนันทนาการบนเกาะเกร็ดที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เกาะเกร็ด หมายถึง เกาะที่ถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นชื่อเกาะที่มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 12 ตำบล อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง หนังสือเล่มเล็กที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อในการให้ความรู้ใช้สำหรับให้นักท่องเที่ยวพกพาระหว่างการท่องเที่ยวมีเนื้อหาเพื่อสื่อความหมายสภาพ โดยทั่วไปของเกาะเกร็ดสภาพทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์บริเวณแหล่ง

นันทนาการบนเกาะเกร็ด คำแนะนำเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และเป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมนั้นเพื่อร่วมกันเสนอความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติกิจกรรม ติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เกาะเกร็ดติดต่อกันเกินกว่า 1 ปี

นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดซึ่งมีความรู้ในระดับของการอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ และมีที่พักอยู่บนเกาะเกร็ด

ประสิทธิภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมาย หมายถึง ผลที่ได้จากการใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมายของนักท่องเที่ยวหลังจากการท่องเที่ยวเสร็จสิ้นลง ซึ่งวัดได้จากการประเมินคุณภาพของหนังสือคู่มือโดยใช้แบบทดสอบความรู้ของนักท่องเที่ยวโดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมาย และการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด และการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งวัดได้โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมาย(Focus Group)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ต้นแบบหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด
2. นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไป สภาพทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์บนเกาะเกร็ดก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดี การปฏิบัติตนที่เหมาะสมและมีความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการพัฒนาหนังสือคู่มือความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในพื้นที่อื่น

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดให้มีคุณภาพที่ดีนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับเกาะเกร็ด
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมาย
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือ
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
- 2.6 รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้เกี่ยวกับเกาะเกร็ด

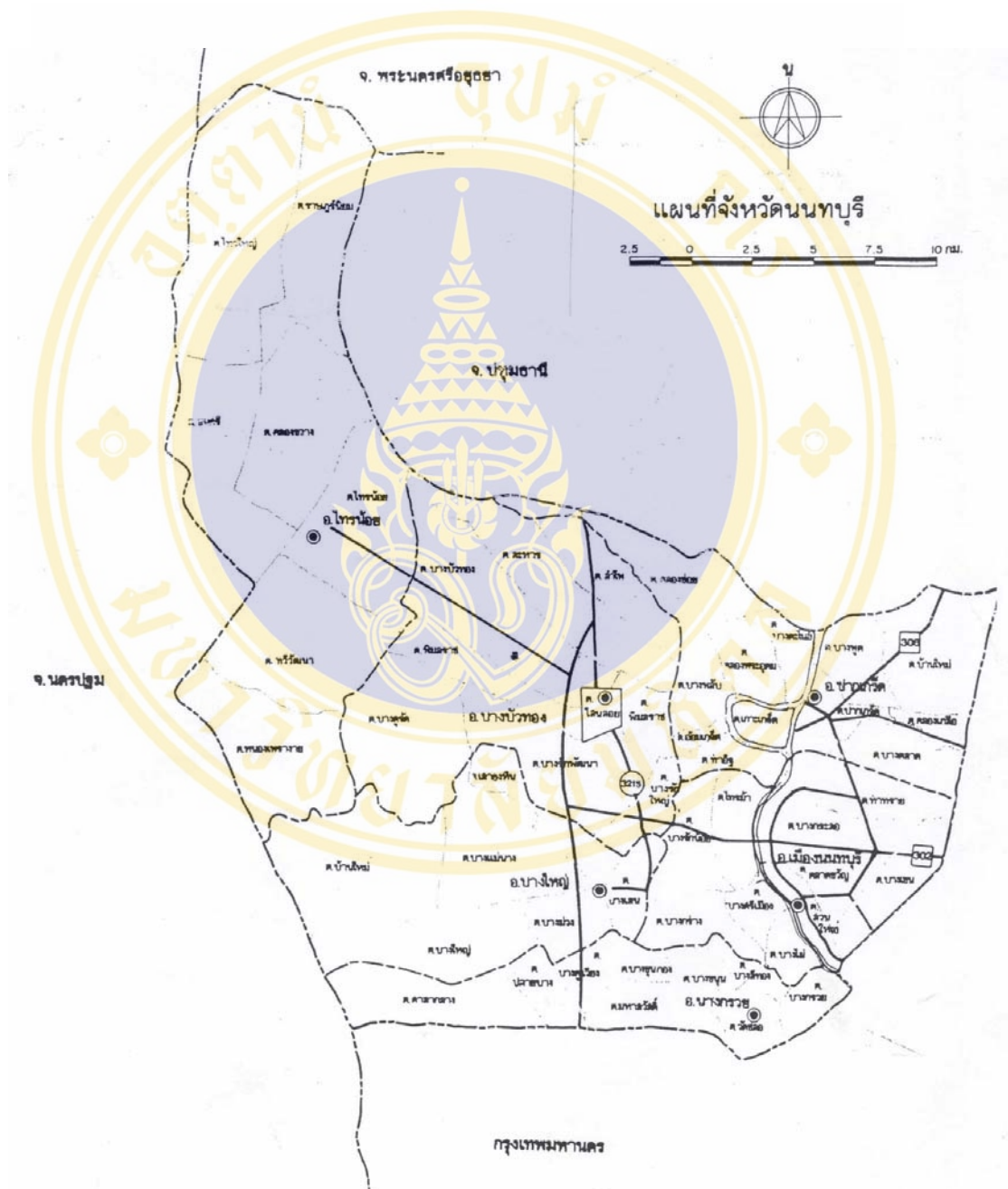
ในการพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั่วไปของเกาะเกร็ดในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 ประวัติความเป็นมา

พื้นที่เกาะเกร็ดแต่เดิมนั้นเป็นแผ่นดินที่ยื่นเป็นแหลมติดต่อกันเป็นผืนเดียวกันกับฝั่งของตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านไปตามส่วนโค้งของแหลม จึงเรียกชื่อตามสภาพพื้นที่ที่เป็นแหลมยื่นออกไปว่า “บ้านแหลม”

ต่อมาในปี พ.ศ.2264 สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯให้ขุดคลองขึ้นทางทิศตะวันออกเพื่อเป็นทางลัดเรียกว่า “คลองลัดเกร็ด” คลองนี้มีความกว้างประมาณ 12 เมตร มีประโยชน์เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรและเป็นแหล่งน้ำใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค แต่กระแสน้ำเจ้าพระยาได้เปลี่ยนทิศทางการไหลคือไหลเข้าคลองลัดเกร็ดมากขึ้น ความแรงของกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งทำให้คลองขยายกว้างขึ้นจนกลายเป็นแม่น้ำลัดเกร็ด ทำให้บ้านแหลมมีสภาพเป็นเกาะกลางแม่น้ำอย่างชัดเจน ส่วนของแม่น้ำที่ไหลตามแนวโค้งของเกาะ ถูกเรียกว่า “แม่น้ำอ้อมเกร็ด”

ชื่อที่ใช้เรียกเกาะเกร็ดในช่วงแรกคือ“เกาะศาลากุล” ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ในโฉนดที่ดินที่ออกในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นชื่อที่เรียกตามชื่อวัดบนเกาะคือวัดเกาะศาลากุล ต่อมาเมื่อตั้งอำเภอปากเกร็ด เกาะศาลากุลจึงได้เลื่อนฐานะเป็นตำบลเรียกว่า ตำบลเกาะเกร็ด เกาะนี้จึงได้ชื่อว่า“เกาะเกร็ด” มาจนปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดนนทบุรี

ที่มา : กรมการผังเมือง

ชุมชนบนเกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่มีความเจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา สังเกตได้จากวัดต่างๆที่สร้างขึ้นบนเกาะเนื่องจากเป็นวัดที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ละวัดจึงนับว่าเป็นโบราณสถานที่สวยงามแตกต่างกับวัดในบริเวณใกล้เคียงอย่างเห็นได้ชัด(วินัย ภูมิพิทักษ์กุล: 2537)

จากประวัติอันยาวนานของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่ ผู้ที่อาศัยอยู่บนเกาะแห่งนี้จึงมีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โดยเฉพาะคนไทยเชื้อสายมอญที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อมอญเกาะเกร็ด มอญเป็นชาติพันธุ์เก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองมากกว่า 3,000 ปี มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง มีวัฒนธรรมหลากหลายที่ยังคงรักษาไว้ได้และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เดิมชวามอญมีถิ่นฐานอยู่บริเวณทางเหนือของประเทศอินเดียแต่ได้อพยพเข้าสู่แหลมอินโดจีนของดินแดนสุวรรณภูมิหรือแหลมทองทางทิศตะวันตก บริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดีและสาละวิน ตั้งประเทศมอญขึ้นเมื่อปี พ.ศ.1268 มีเมืองหงสาวดีเป็นเมืองหลวง จนกระทั่งปี พ.ศ.2300 พระเจ้าอลองพญา กษัตริย์พม่าตีเมืองหงสาวดีได้ ชวามอญจึงสูญเสียอำนาจแยกย้ายเป็นชนกลุ่มน้อยอพยพไปอยู่ตามที่ต่างๆ ส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าอยู่หัวของประเทศไทย

ชวามอญที่อาศัยอยู่ในอำเภอปากเกร็ดอพยพมา 2 ครั้ง ครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ.2310-2325 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆในแขวงเมืองนนทบุรีจนถึงสามโคกตั้งแต่บางตะนาวศรีไปถึงปทุมธานี ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2358 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เชื่อว่าชวามอญที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดอพยพมาในครั้งนี้โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณวัดเสาธงทอง อ้อมเกร็ดมาจนถึงวัดฉิมพลีในลัดเกร็ดเรียกว่าหมู่บ้านชวามอญ ในระยะแรกมีทั้งหมด 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่อยู่ด้านแม่น้ำอ้อมเกร็ดเรียกว่า “บ้านอ้อม” หมู่บ้านที่อยู่ด้านแม่น้ำลัดเกร็ดมี 2 หมู่บ้าน คือ “บ้านบน” และ “บ้านล่าง”

ชวามอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแม้ว่าจะมีความแตกต่างจากคนไทยทั้งทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมประเพณี แต่คนไทยและคนมอญก็มีสัมพันธภาพเหนียวแน่นต่อกันเป็นอันดี ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ด้านเชื้อชาติเกิดเป็นคนไทยเชื้อสายมอญมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนการผสมผสานด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกาะเกร็ดกลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาชั้นดี ซึ่งงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชวามอญที่ทำกันมาแต่โบราณจนเป็นงานศิลปะที่มีชื่อเสียงมากในปัจจุบันได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผาโดยเฉพาะหม้อน้ำลาย วิจิตร (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2540)

2.1.2 สภาพแวดล้อมปัจจุบัน

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่มีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาได้พัดพาเอาโคลนตมมาทับถมในบริเวณนี้สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี บรรยากาศสวนผลไม้บนเกาะเกร็ดมีกลิ่นหอม สภาพชุมชนเป็นชุมชนที่รวมตัวกันอย่างหนาแน่น มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้านริมน้ำทั่วไปในภาคกลาง ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเองสืบทอดมาจนปัจจุบัน เช่น ศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาอยุธยาโบราณที่ยังคงมีการอนุรักษ์ไว้ที่หมู่บ้านช่างปั้นหรือที่เรียกว่า “กวานอาม่าน” ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ

2.1.3 ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต

เกาะเกร็ดมีฐานะเป็นตำบลหนึ่งใน 12 ตำบล ของอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากเกร็ดประมาณ 2 กิโลเมตร เกาะเกร็ดมีขนาด 4.12 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,489 ไร่

มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด

2) การแบ่งเขตการปกครอง

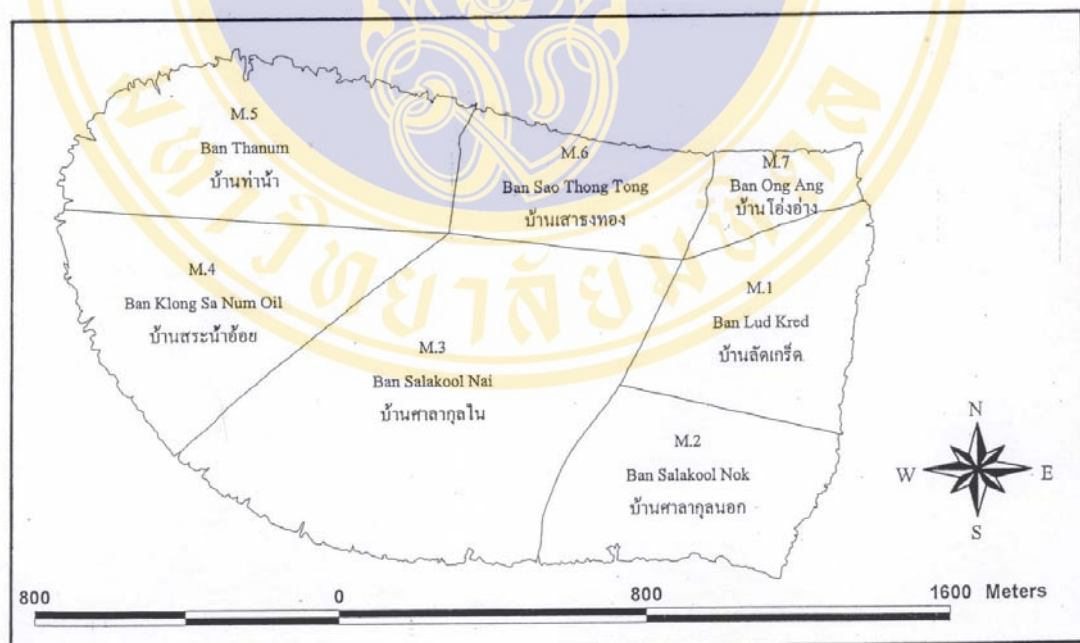
ตำบลเกาะเกร็ดอยู่ในการปกครองส่วนภูมิภาค ขึ้นอยู่กับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งของราษฎรในท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลตำบลเกาะเกร็ด แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เขตการปกครองตำบลเกาะเกร็ดจำแนกเป็นเนื้อที่และหลังคาเรือน

หมู่บ้าน	เนื้อที่ (ไร่)	หลังคาเรือน
1. บ้านลัดเกร็ด	380	174
2. บ้านศาลากุลนอก	280	158
3. บ้านศาลากุลใน	739	146
4. บ้านคลองสระน้ำอ้อย	307	99
5. บ้านท่าหน้า	540	205
6. บ้านเสาธงทอง	53	142
7. บ้านโองอ่าง	190	75
รวม	2,489	989

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนปากเกร็ด (2540)

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงเขตการปกครองตำบลเกาะเกร็ด

3) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของเกาะเกร็ดเป็นเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยามีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม เกษตรกรส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้ ในอดีตเคยทำนา ลักษณะพื้นที่กลางเกาะเป็นที่ราบลุ่มไต่ระดับพื้นที่ลงยังบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำซึ่งเป็นที่ยุ่มต่ำ มักเกิดน้ำท่วมเรียกสวนไร่ร้างเป็นประจำโดยเฉพาะในฤดูน้ำหลาก ระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน (วินัย ภูมิพิทักษ์กุล, 2537)

4) ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของเกาะเกร็ดเป็นแบบร้อนชื้นหรือมรสุมเมืองร้อน ฝนตกชุกในฤดูฝนทำให้เกิดอุทกภัยในบางปี ในฤดูแล้งสภาพพื้นดินไม่แห้งแล้งมากนักเพราะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา อุดมด้วยสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น ทำให้สามารถเก็บความชุ่มชื้นได้ตลอดทั้งปี

5) แหล่งน้ำ

เกาะเกร็ดไม่ประสบปัญหาเรื่องแหล่งน้ำธรรมชาติและปริมาณน้ำที่นำมาใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวันหรือเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง เพราะเป็นพื้นที่ถูกล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา แต่พื้นที่ของเกาะเกร็ดมีปัญหาในเรื่องคุณภาพน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค เพราะผลจากการตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ไหลผ่านเกาะเกร็ดในปี พ.ศ.2538 โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่าปัญหาคุณภาพของน้ำคือ ปริมาณโคลิฟอร์ม และฟิโคลิฟอร์ม แบคทีเรีย (43.9%) ปริมาณโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว (5.2%) และไนโตรเจน (12.3%) นอกจากนี้ยังมีปริมาณสกปรกของบีโอดี(BOD)ที่เกินค่ามาตรฐาน ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำ(DO)ต่ำกว่ามาตรฐาน (38.6%) คุณภาพแหล่งน้ำจัดอยู่ในประเภทที่ 4 (สบสุข ลีละบุตร, 2543)

นอกจากเกาะเกร็ดจะล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ยังมีคูคลองตามธรรมชาติที่แตกแขนงจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปตามพื้นที่ในหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 7 หมู่บ้าน มีจำนวน 8 คลอง ได้แก่ คลองวัดนิมิต คลองวัดปรมย์ยิกาวาส คลองศาลากุล คลองชมพูลาข คลองโตะคำคลองสระน้ำอ้อย คลองวัดจันทร์ และคลองวัดไผ่ล้อม และมีแหล่งน้ำใต้ดินเป็นบ่อน้ำบาดาลขนาดใหญ่ในหมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7

6) การคมนาคมและการเข้าถึง

ทางรถโดยสารประจำทาง

รถโดยสารปรับอากาศ ปอ.5 (ปากเกร็ด-วงเวียนใหญ่) ปอ.6 (ปากเกร็ด-พระประแดง) ปอ.356 (ปากเกร็ด-ดอนเมือง)

รถโดยสารธรรมดา 32(วัดโพธิ์-ปากเกร็ด) 33(สนามหลวง-ปทุมธานี) 51(ท่าน้ำบางโพ-ปากเกร็ด) 52(สถานีรถไฟบางซื่อ-ปากเกร็ด) 150(ปากเกร็ด-เดอะมอลล์บางกะปิ) 356(ปากเกร็ด-ดอนเมือง) 359(นนทบุรี-ปากเกร็ด) 150ทางด่วน(ปากเกร็ด-ม.ราม1)วิ่งบริการเฉพาะเช้า-เย็น นอกจากนี้ยังมีบริการรถตู้ถึงท่าน้ำปากเกร็ดอีกหลายสาย

ทางเรือ

บริการเรือข้ามฟาก มีท่าเรือ 2 แห่ง คือ

1) ท่าเรือวัดสนามเหนือ-วัดปรมย์ยิกาวาส หมู่ 7 สภาพท่าเรือแข็งแรงดี มีเรือ 2 ลำ และวิ่ง 2 ลำ เฉพาะในช่วงเวลาทำงาน คือ เวลา 6.00-8.30 น. และ 16.30-18.30 น. เท่านั้น เพราะคนใช้บริการมาก เวลาอื่นๆวิ่งบริการเพียงลำเดียว เริ่มบริการตั้งแต่เวลา 5.30-21.30 น. อัตราค่าบริการคนละ 2 บาท ส่วนช่วงเวลา 21.00-21.30 น. ค่าบริการคนละ 5 บาท

2) ท่าเรือวัดกลางเกร็ด-วัดนิมพิล หมู่ 2 สภาพท่าเรือแข็งแรงและมั่นคงกว่า ส่วนระยะเวลาบริการและอัตราค่าบริการจะคล้ายคลึงกับท่าเรือวัดสนามเหนือ

การเดินทางไปท่าเรือข้ามฟากทั้งสองนี้ สามารถใช้บริการจักรยานยนต์รับจ้างหรือจักรยานสามล้อ โดยเรียกได้บริเวณข้างห้างสรรพสินค้าจัสโก้ อ.ปากเกร็ด ระยะทางระหว่างห้างสรรพสินค้าจัสโก้ถึงท่าเรือวัดสนามเหนือประมาณ 300 เมตร อัตราค่าบริการคนละ 3 บาท ส่วนระยะทางถึงท่าเรือวัดกลางเกร็ดประมาณ 700 เมตร อัตราค่าบริการคนละ 5 บาท

บริการเรือหางยาว

การให้บริการเรือหางยาว มี 2 ลักษณะ คือ บริการรับส่งผู้โดยสารโดยมีเวลาออกที่แน่นอนและบริการแบบเช่าเหมาลำ

ท่าเรือหางยาวที่สำคัญของปากเกร็ด มี 2 ท่า คือ

1) ท่าวัดบ่อ มีเรือหางยาวโดยสารประจำทาง เวลาออกประมาณครึ่งชั่วโมงต่อ 1 ลำ ในช่วงเช้าและเย็นที่มีคนใช้บริการมากก็จะออกมากตามจำนวนคน เรือหางยาวมีขนาดใหญ่สามารถจุผู้โดยสารได้ประมาณ 30 คน อัตราค่าโดยสาร 5 บาทตลอดสาย

เรือหางยาวท่าเรือนี้มีเส้นทางประจำคือ ออกจากท่าวัดบ่อผ่านทางตอนเหนือของเกาะเกร็ด ผ่านหมู่ 7, หมู่ 6, หมู่ 5, และหมู่ 4 เรื่อยไปถึงท่าวัดใหญ่สว่างอารมณ์ของอำเภออ้อมเกร็ด

2) ทำสุขภาพบาล เรือหางยาวที่ทำนี้ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็ก-กลาง สามารถผู้โดยสารได้ประมาณ 10-12 คน ระยะเวลาในการออกไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับจำนวนผู้โดยสาร แต่ส่วนใหญ่ออกเร็วกว่าทำเรือวัดบ่อซึ่งออกเป็นเวลา มีเส้นทางประจำคือ จากทำสุขภาพบาลผ่านลงมาทางทิศใต้ เข้าแม่น้ำลัดเกร็ด ผ่านหมู่ 7, หมู่ 1, หมู่ 3 และหมู่ 4 ไปสิ้นสุดที่ทำเรือตำบลท่าอิฐ

บริการเรือควนเจ้าพระยา

มีบริการเฉพาะวันอาทิตย์จากท่ามหาราช-เกาะเกร็ด ค่าบริการผู้ใหญ่ 220 บาท เด็ก 150 บาท

ส่วนการเดินทางภายในเกาะใช้ทางเท้าเป็นหลัก โดยมีทางเท้าคอนกรีตกว้างประมาณ 1.50 เมตร สร้างประมาณปี พ.ศ.2520 เป็นทางเท้าเล็กๆลัดเกาะไปตามพื้นที่สวน ทางเท้านี้จะขนานไปกับลำน้ำเจ้าพระยาและอยู่ใกล้ริมน้ำมากในหมู่ที่ 1, 5, 6 และ 7 เนื่องจากเป็นทางเท้าสาธารณะที่มีขนาดเล็กทำให้รถยนต์ไม่สามารถแล่นบนเกาะได้ นอกจากรถจักรยานและจักรยานยนต์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มีอายุจะใช้วิธีการเดินไปตามเส้นทางสาธารณะรอบเกาะ

7) การใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการควบคุมอาคาร

7.1 ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 99 (พ.ศ. 2533) ออกตามความในพรบ.การผังเมือง พ.ศ.2518 กำหนดให้การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเกาะเกร็ดเป็นประเภทพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม(พื้นที่สีเขียว) มีข้อกำหนดคือให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การสาธารณสุขปศุสัตว์และสาธารณสุขการโดยไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 ของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณและห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบการพาณิชย์หรือประกอบอุตสาหกรรม
- โรงงานทุกประเภท เว้นแต่โรงงานที่ประกอบกิจการโดยไม่เป็นมลพิษต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่เกาะเกร็ดแบ่งออกเป็น 8 ประเภท (สำนักงานที่ดินปากเกร็ด, 2538) มีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ลักษณะการใช้ที่ดินตามการจัดของทางราชการเป็นไปตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ที่อยู่อาศัยประเภทหนาแน่น ลักษณะบ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ชิดติดกันมาก บริเวณบ้านมีพื้นที่ไม่มากนัก ลักษณะของบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ และมีบางส่วนเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน เรียงรายกันไปตามถนนสาธารณะ โดยเฉพาะในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 ริมแม่น้ำลัดเกร็ด และในหมู่ที่ 6 ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ

1.2 ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย บ้านในลักษณะนี้เป็นบ้านไม้ประเภทบ้านเดี่ยว ที่มีบริเวณบ้านและมีรั้วรอบขอบชิด บ้านแต่ละหลังปลูกอยู่ใกล้กันในลักษณะเครือญาติ หรือมีความสนิทสนมกัน โดยมีเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 5-10 หลังคาเรือน แต่ละกลุ่มมีระยะห่างกันพอสมควร และการตั้งถิ่นฐานเกาะกลุ่มกันอยู่ตามริมน้ำรอบเกาะเกร็ด ในหมู่ 2, 3 และ 4

1.3 ที่อยู่อาศัยเบาบาง เป็นบ้านเดี่ยวปลูกอยู่ในพื้นที่สวนของตนเอง ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ ไม่มีรั้วล้อมรอบบริเวณบ้านการเกาะกลุ่มของที่อยู่อาศัยประเภทนี้อาจพบได้บ้างเนื่องจากเป็นบ้านของญาติพี่น้องและมักไม่เกิน 2-3 หลังอยู่ในบริเวณเดียวกัน การตั้งถิ่นฐานแบบเบาบางนี้มีกระจายไปทุกหมู่บ้านของตำบลเกาะเกร็ด

2 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม นับเป็นพื้นที่มากที่สุดประมาณ 1,268 ไร่ หรือ ร้อยละ 50.66 ของพื้นที่บริเวณเกาะเกร็ด (ตารางที่ 2)

การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรนี้แม้จะครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด แต่ผลผลิตที่ได้กลับอยู่ในเกณฑ์ต่ำเนื่องจากสวนส่วนใหญ่มีอายุมาก เจ้าของสวนขาดแรงงานในการปรับปรุงดูแล จึงปล่อยให้เติบโตเองตามธรรมชาติ รวมทั้งปัญหาน้ำท่วมเกือบทุกปี ทำให้การประกอบอาชีพนี้มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ

ตารางที่ 2 พื้นที่เกษตรกรรมตำบลเกาะเกร็ด

หมู่บ้าน	พื้นที่เกษตรกรรม (ไร่)	ร้อยละ
1	155	12.2
2	170	13.4
3	582	45.9
4	153	12.1
5	208	16.4
6	-	-
7	-	-
รวม	1,268	100.0

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542

3. การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาจำนวน ทั้งสิ้น 29 แห่ง อยู่ในพื้นที่ของหมู่ที่ 1, 2, 5, 6 และ 7 การใช้ที่ดินประเภทนี้ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 54 ไร่ ในปัจจุบันบริเวณที่มีโรงงานเครื่องปั้นดินเผามากที่สุดคือ หมู่ที่ 6 ช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายมอญซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โรงงานเครื่องปั้นดินเผาจัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 5 คนถึง 16 คน ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ได้แก่ กระถางต้นไม้ ครก และงานศิลปะสวยงาม

ตารางที่ 3 จำนวนโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในตำบลเกาะเกร็ด จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
1	11	37.9
2	1	3.5
3	-	-
4	-	-
5	2	6.9
6	12	41.4
7	3	10.3
รวม	29	100.0

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542

4. การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม การใช้ที่ดินประเภทนี้ไม่เด่นชัดนักเนื่องจากไม่มีลักษณะของย่านการค้า ซึ่งลักษณะการค้าและร้านค้าต่าง ๆ ภายในเกาะเกร็ด เป็นเพียงร้านค้าเล็ก ๆ อยู่ในบริเวณบ้านพักอาศัย มีการจำหน่ายของที่ระลึก สินค้าเบ็ดเตล็ดเล็กน้อย และอาจขายอาหารควบคู่กันไป ซึ่งในปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีร้านค้าประเภทดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นไม่น้อยกว่า 45 ร้านขึ้นไปกระจายไปตามทางเท้าสาธารณะรอบเกาะ ซึ่งจำนวนร้านค้ามีมากในหมู่ที่ 1, 6 และ 5 ตามลำดับ บนเกาะเกร็ดไม่มีร้านค้าขนาดใหญ่ หรือตลาดสด เพราะประชาชนในเกาะสามารถเดินทางไปจับจ่ายสินค้าจากพื้นที่ใกล้เคียง คือ บริเวณปากเกร็ดได้โดยสะดวก

5. การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ ได้แก่สถานีนอนามัยตำบล 2 แห่ง ในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ศูนย์เอนกประสงค์ในหมู่ที่ 2 และสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการในหมู่ที่ 2 รวมพื้นที่ประมาณ 18 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.72 ของพื้นที่บนเกาะเกร็ด

6. การใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา แบ่งได้เป็นศูนย์เด็กเล็กหมู่ที่ 5 เนื้อที่ 1 ไร่ โรงเรียนอนุบาลเอกชน หมู่ที่ 1 เนื้อที่ 2 งาน โรงเรียนวัด ระดับประถมศึกษา รวม 3 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง (ม.1-ม.3) และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านจำนวน 4 แห่ง

7. การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน มีทั้งหมด 7 วัด รวมเนื้อที่ 79 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.17 ของการใช้ที่ดินบนเกาะทั้งหมด ไม่มีศาสนสถานประเภทอื่น ๆ หนึ่ง วัดป่าเลไลยก์ ในหมู่ที่ 1 ปัจจุบันได้กลายเป็นวัดร้างไปหมดแล้ว ปล่อยให้โบสถ์และเจดีย์ผู้พังไปแทบหมดสิ้น

วัดมะขามทองในหมู่ที่มีพื้นที่ของวัดคงอยู่ มีศาลาและพระประธานที่สร้างภายหลัง แต่ไม่มีโบสถ์ และพระสงฆ์จำพรรษา

8. ที่รกร้างว่างเปล่า ที่เห็นเด่นชัด มีประมาณ 150 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.03 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ดังกล่าวอยู่บริเวณกลางเกาะเกร็ด ซึ่งบริเวณนี้แต่เดิมเป็นพื้นที่ทำนาปลูกข้าวแต่ต้องเลิกไปในที่สุด เพราะปัญหาระบบชลประทานประกอบด้วยไม่คุ้มค่ากับการลงทุน การทำนาบนเกาะเกร็ดจึงได้เลิกไปในที่สุด

7.2 มาตรการควบคุมอาคาร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยกำหนดเขตควบคุมการก่อสร้างบริเวณเกาะเกร็ดไว้ 3 บริเวณคือ

บริเวณที่ 1 นับจากริมตลิ่งของเกาะเกร็ดเข้าไปในรัศมีรอบเกาะ 100 เมตร ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกินกว่า 9 เมตร

บริเวณที่ 2 นับจากบริเวณที่ 1 เข้ามา 100 เมตรรอบเกาะห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

บริเวณที่ 3 ในรัศมี 100 เมตรจากเขตวัดปรมัยยิกาวาส วัดเสาชงทอง วัดศาลากุน วัดไผ่ล้อมและวัดนิมพลี ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกินกว่า 9 เมตร

การควบคุมความสูงของอาคารมีจุดประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดการก่อสร้างอาคารบดบังทัศนียภาพอันงดงามตลอดจนศิลปกรรมของวัดเก่า และเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งสาระสำคัญของประกาศควบคุมอาคารฉบับนี้เสมือนประกาศปิดกั้นการลงทุน โครงการพัฒนาที่ดินและอาคารสูงต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ด

2.1.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

1) การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเกาะเกร็ดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณรอบๆเกาะริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวไทยภาคกลางตั้งแต่อดีต ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมักเลือกทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้บริเวณริมแม่น้ำเพราะสามารถนำน้ำมาใช้ในการเพาะปลูก อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน สะดวกในการถ่ายเทของเสียลงแม่น้ำลำคลอง และใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นหลักด้วย แสดงให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการตั้งบ้านเรือนริมน้ำ การตั้งบ้านเรือนบริเวณเกาะเกร็ดสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การตั้งบ้านเรือนแบบเกาะด้วยยาวตามริมน้ำ แยกเป็น 2 ฝั่งโดยยึดแนวทางท่าเรือเกาะเป็นหลักคือ ฝั่งริมแม่น้ำและริมทางเท้าด้านใน บ้านเรือนฝั่งริมน้ำจะมีทำน้ำเฉพาะของแต่ละบ้าน ตัวบ้านปลูกชิดกันเป็นกลุ่มมีซอยเล็กๆแยกเข้าถึงริมน้ำเป็นช่วง ลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของการปลูกเรือนริมน้ำที่พบในชุมชนชาวมอญเท่านั้นคือ การหันด้านสกัดของเรือนออกสู่แม่น้ำ ซึ่งต่างจากชาวไทยที่จะหันหน้าเรือนออกสู่แม่น้ำ ทำให้เรือนของชาวมอญหันขวางกับลำน้ำอยู่เสมอจนเป็นสาเหตุให้เกิดคำเรียกชาวมอญว่า“มอญขวาง”ขึ้น ส่วนบ้านที่ปลูกริมทางเท้าด้านในจะเหมือนกับบ้านเรือนปกติในชุมชนชนบทที่แต่ละบ้านมีบริเวณไม่มากนัก มีรั้วกั้นเฉพาะบ้าน และมีพื้นที่เล็กน้อยสำหรับปลูกผักสวนครัว ลักษณะการเกาะกลุ่มของที่อยู่อาศัยมักรวมกันอยู่ใกล้สถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน และโรงงานเครื่องปั้นดินเผา เป็นชุมชนเล็กๆภายในมีร้านค้าขายอาหาร และร้านขายของชำ

2. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตามพื้นที่ทำกิน เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ อาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นจึงตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามพื้นที่สวนของตนเพื่อสะดวกในการดูแลผลผลิตและบำรุงรักษาสวนผลไม้

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวทำให้เกิดสภาพสังคมแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรู้จักกันภายในกลุ่มละแวกบ้านของตนเอง จากประวัติของเกาะเกร็ดซึ่งกล่าวถึงการเป็นพื้นที่อาศัยของชาวมอญที่อพยพเข้ามาส่วนมากตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณหมู่ 1, 6 และ 7 ของเกาะเกร็ด ชาวมอญรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดที่นี่หรืออาศัยอยู่นานกว่า 10 ปี โดยถือเป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีความรู้สึกรักพื้นที่เนื่องจากอยู่มานาน กรรมสิทธิ์ที่ดินก็ได้มรดกตกทอดกันมา อีกส่วนเป็นคนที่เพิ่งเข้ามาอยู่อาศัยบริเวณนี้จากเหตุผลทางสังคมคือการแต่งงาน และเหตุผลทางเศรษฐกิจคือมารับจ้างในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) ประชากร

ประชาชนท้องถิ่นตำบลเกาะเกร็ด มีจำนวนประมาณ 6,200 คน เป็นชาย 2,956 คน เป็นหญิง 3,244 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,215 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,473 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชาชนท้องถิ่นเชื้อสายมอญ ร้อยละ 43 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1, 6 และ 7 ส่วนหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 5 เป็นประชากรเชื้อชาติไทย ไทย-จีน ร้อยละ 42 และไทย-อิสลาม ร้อยละ 15 (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542)

3) ศาสนา

ประชาชนในตำบลเกาะเกร็ดส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 85 นับถือศาสนาพุทธ ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 15 นับถือศาสนาอิสลามซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 4 (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542)

บนเกาะเกร็ดมีศาสนสถานอยู่หลายแห่งเป็นศาสนสถานประเภทวัด มีจำนวน 7 แห่ง ล้วนเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น ส่วนใหญ่ได้รับการบูรณะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ วัดเหล่านี้ได้แก่ วัดปรมัยยิกาวาส วัดไผ่ล้อม วัดเสาชงทอง วัดจิมพลี วัดป่าเลไลย์ วัดศาลากุล และวัดมะขามทอง (ปัจจุบันเป็นพื้นที่ว่างเปล่า อยู่ในการดูแลของกรมการศาสนา) วัดเหล่านี้เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เป็นแหล่งศิลปกรรมท้องถิ่นที่เป็นมรดกที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

4) วัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมประเพณีของประชากรในตำบลเกาะเกร็ด มีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกับวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนในภาคกลางของประเทศ แต่ที่เห็นแตกต่างและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ดได้แก่วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญซึ่งอาศัยอยู่มากในบริเวณหมู่ที่ 1, 6 และ 7 ชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้ได้มากเช่น ประเพณีสงกรานต์มีการตั้งโรงทาน แห่ข้าวแช่ ทำบุญกลางบ้าน ส่วนในวันออกพรรษามีการฟ้อนรำ เล่นดนตรี การละเล่นพื้นบ้านเช่น เล่นสะบ้า เล่นเพลงเรือ ตลอดจนมีภาษาพูดเป็นของตนเอง

2.1.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรรม

การเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพดั้งเดิมของเกษตรกรบนเกาะเกร็ดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้แก่ การทำนา และการทำสวนไม้ผลไม้ยืนต้น ต่อมาเกิดปัญหาการผันน้ำเข้าพื้นที่ ขาดแรงงานด้านการเกษตร ผลผลิตที่ได้มีราคาต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน ทำให้อาชีพทำนา ทำสวนได้ลดปริมาณลงอย่างมาก ปัจจุบันแทบจะไม่มีมีการประกอบอาชีพนี้เลย พื้นที่เกษตรกรรมเดิมจึงกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า

อุตสาหกรรม

เกาะเกร็ดถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อการเกษตรกรรม ห้ามมีโรงงานอุตสาหกรรม ยกเว้นอุตสาหกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่พื้นที่ได้แก่อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา

ผู้ผลิตส่วนใหญ่ได้แก่ชุมชนครัวเรือนมอญที่มีอาชีพปั้นครก ภาชนะ และหม้อน้ำลายวิจิตร เนื่องจากความงดงามซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะทำให้หม้อน้ำลายวิจิตรของเกาะเกร็ดได้เป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรี ต่อมาอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาขยายตัวไปในหมู่ชาวไทย เกิดโรงงานที่สามารถผลิตเพื่อการส่งออกต่างประเทศ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผามีจำนวนเพิ่ม (วินัย ภูมิพิทักษ์กุล : 2537) โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภายในชุมชนพักอาศัยบริเวณชุมชนหนาแน่นริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่บริเวณท่ามะขามทองในหมู่ 5 ถึงบริเวณใกล้สถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการในหมู่ 2 แนวโน้มของอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาเริ่มเปลี่ยนเป็นการปั้นกระถางต้นไม้กันมากขึ้นตามความต้องการของตลาดในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเครื่องปั้นดินเผาประเภทครกและหม้อน้ำลายวิจิตรก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่แต่น้อยมากเพราะหาช่างฝีมือยาก เพราะเป็นงานหัตถกรรมที่ประณีตใช้เวลาและฝีมือสูง ถือว่าเป็นงานศิลปะที่สามารถส่งเสริมเป็นสินค้าที่ระลึกประจำเกาะเกร็ดได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันการปั้นประเภทนี้จะมีอยู่เฉพาะบ้านป่าบุญศรีหมู่ที่ 6 บ้านป่าอูเลียหมู่ที่ 1 และตั้งแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมหมู่ที่ 7 เท่านั้น

2.1.6 การท่องเที่ยว

ความโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดเกิดจากการเป็นชุมชนมอญที่มีชื่อเสียงในการทำเครื่องปั้นดินเผา มีวัดเก่าแก่ทั้งงดงามด้วยศิลปกรรมมอญ อุดมสมบูรณ์ด้วยสารพัดข้าวแบบมอญและขนมหวานหลากชนิด รวมถึงงานประเพณีสำคัญที่มีเอกลักษณ์ต่างจากท้องถิ่นอื่นๆในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น ประเพณีสงกรานต์เกาะเกร็ด ประเพณีตักบาตรทางน้ำ ประเพณีทำบุญออกพรรษา

สำหรับผู้ที่ชอบท่องเที่ยวทางน้ำมีเรือท่องเที่ยวชมทัศนียภาพ 2 ฟังแม่น้ำรอบเกาะเกร็ดชมวัดเก่า สวนผลไม้ ชื่อผลิตผลทางการเกษตร อาหารท้องถิ่น และงานหัตถกรรมต่างๆเป็นของฝาก

1) ประเภทของการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด

การท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่การนั่งเรือชมทัศนียภาพรอบเกาะ การขี่จักรยานหรือเดินชมธรรมชาติภายในเกาะ เที่ยวชมสวนผลไม้
2. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน ได้แก่การท่องเที่ยวชมแหล่งเครื่องปั้นดินเผา การเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวบ้าน การเที่ยวงานประเพณีที่สำคัญตามเทศกาลต่าง ๆ
3. ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่การท่องเที่ยวพิพิธภัณฑวัตถุโบราณและวัดต่าง ๆ บนเกาะเกร็ด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจุบันประเภทการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดมี 3 ประเภท คือ ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน และประวัติศาสตร์ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวคือ การล่องเรือ หรือเดินชมทิวทัศน์ของเกาะเกร็ด เที่ยวชมวัดและแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซ็ื่อของฝาก ซึ่งได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา หรือ ผลผลิตทางการเกษตรกลับบ้าน และรับประทานอาหารพื้นถิ่นจากร้านอาหารบนเกาะเกร็ด (Sightseeing Shopping and Eating)

2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคบนเกาะเกร็ดมีอยู่เพียงพอแล้ว ยังขาดเพียงถึงรองรับขยะซึ่งมีจำนวนน้อย ทำให้มีการทิ้งขยะเกลื่อนกลาดบางครั้งทำให้เกิดความสกปรกไม่น่าดู (สวสุข ลีละบุตร, 2543)

การเดินทางมาสู่เกาะเกร็ด นักท่องเที่ยวสามารถมาได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ (รายละเอียดในการเข้าถึง) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่สนใจนั่งเรือเที่ยวรอบเกาะสามารถเช่าเรือได้ที่ท่าหน้าปากเกร็ดโดยคิดค่าบริการเป็นชั่วโมง คือ

1 ½ ชั่วโมง 350 บาท

2 ชั่วโมง 400 บาท

3 ชั่วโมง 500 บาท

หรือติดต่อเรือชาวบ้านที่อยู่บนเกาะเกร็ดที่อุ้งเชิงฆ้องคารช่วง มีเรือบริการดังนี้

เรือยนต์ขนาด 10 คน ราคา 500 บาท / 2 ชั่วโมง

เรือยนต์ขนาด 20 คน ราคา 800 บาท / 2 ชั่วโมง

เรือยนต์ขนาด 30 คน ราคา 1,500 บาท / 2 ชั่วโมง

หรือใช้บริการเรือนำเที่ยวรอบเกาะที่ท่าหน้าวัดปรมัยยิกาวาสซึ่งมีเวลาออกเป็นรอบได้อัตราค่าบริการ ผู้ใหญ่ท่านละ 40 บาท เด็ก (อายุต่ำกว่า 12 ปี) 20 บาท ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาทีต่อรอบ

สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินชมเกาะ สามารถเดินชมสถานที่ต่างๆ ได้ภายในเวลา 1 ½ - 2 ชั่วโมง ทางเท้ารอบเกาะเป็นทางคอนกรีต ริมทางเท้าจะมีร้านขายอาหาร และร้านขายของที่ระลึกเป็นระยะ

3) รูปแบบการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

รูปแบบการนำเข้ามาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นแบบไปเช้า-เย็นกลับ (Day visit) ไม่มีการพักแรมค้างคืน(overnight lodging) เพราะเกาะเกร็ดอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร นักท่องเที่ยวสามารถกลับเข้าพักที่พักในกรุงเทพฯ ได้

4) ปริมาณนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเกาะเกร็ดในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1,000 คน และนิยมเดินทางมากเป็นพิเศษในช่วงเทศกาลสำคัญของเกาะเกร็ด เช่น งานประเพณีสงกรานต์ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีแห่หน้าหวาน เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด,2542)

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเกาะเกร็ดมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทย นิยมเดินทางมากันเองกับเพื่อนหรือครอบครัว ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะเดินทางมาเป็นกลุ่ม โดยมีบริษัทนำเที่ยวพามา

5) แหล่งท่องเที่ยว ประเพณี และงานศิลปกรรมที่น่าสนใจ

1. วัดปรมย์ยิกาวาส เป็นพระอารามหลวงชั้นโทประเภทวรวิหาร ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 7 เดิมชื่อวัดปากอ่าว เป็นวัดโบราณสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาถูกทิ้งเป็นวัดร้างหลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จนกระทั่งปี พ.ศ.2317 พระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯให้ชาวมอญอพยพมาตั้งบ้านเรือนที่เกาะเกร็ด พระสุเมธจารย์(เถ่า) พระเถระผู้ใหญ่ฝ่ายมอญได้รวบรวมผู้มีจิตศรัทธาสร้างวัดขึ้นใหม่ สร้างเจดีย์ทรงรามัญชื่อเจดีย์รังกุ้ง รวมทั้งพระพุทธรูปไสยาสน์ และท่านได้โปรดเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดนี้ ต่อมารัชกาลที่ 5 โปรดให้บูรณะวัดใหม่ทั้งหมด ภายในพระอุโบสถมีศิลปะแบบตะวันตกและตะวันออกผสมผสานได้อย่างกลมกลืนและสวยงาม ส่วนด้านหลังพระอุโบสถมีพระเจดีย์องค์ใหญ่จำลองแบบพระเจดีย์มูเตา จากเมืองหงสาวดี วัดนี้เป็นวัดที่มีความสำคัญของชาวมอญ เพราะเป็นที่สถิตย์ของสังฆราชฝ่ายมอญคือพระสุเมธจารย์ และยังเป็นที่รวมทำบุญในโอกาสสำคัญ เช่น วันทำบุญออกพรรษา เป็นต้น มอญเรียกวัดนี้ว่า “เพ็ยะมูเกี้ยเต็ง”

วัดปรมย์ยิกาวาส เป็นวัดที่รักษาสम्บัติอันมีค่าทางด้านพระพุทธศาสนาไว้ได้มากเช่นเครื่องสังเค็ดในงานพระบรมศพและในงานพระศพ ตลอดจนพระไตรปิฎกภาษามอญที่ได้รับพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย พระนันทมุนินทร์พระประจำจังหวัดนนทบุรีก็ประดิษฐานอยู่ที่วัดนี้เช่นกัน

2. **วัดไผ่ล้อม** ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย โบราณวัตถุภายในวัด ส่วนใหญ่สร้างในสมัยอยุธยา วัดไผ่ล้อมถือเป็นวัดแรกที่สร้างขึ้นในเกาะเกร็ด ตามประวัติของวัด ระบุว่าในปีพ.ศ.2318 พระยาแจ้ง ต้นตระกูลคชเสนี ผู้นำชาวมอญอพยพเห็นว่าอุโบสถที่สร้างอยู่ ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ จึงได้สร้างให้เสร็จสมบูรณ์ ต่อมาอำเภอแดงตนได้มาทำการบูรณะอุโบสถ วัดนี้ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2446 วัดไผ่ล้อมมีชื่อเรียกเป็นภาษามอญ ว่า “เพียะไต”

อุโบสถวัดไผ่ล้อมมีลักษณะงดงามมาก หน้าบันไม้จำหลักลายดอกไม้ เสาอุโบสถ มีคันทวยและบัวหัวเสาที่งดงาม หน้าอุโบสถมีเจดีย์ขนาดย่อมรูปทรงแปดเหลี่ยมย่อ มุมไม้สิบสอง องค์ระฆังเป็นรูปบาตรคว่ำมียอดทรงกลมประดับลายปูนปั้นอย่างงดงาม

3. **วัดเสาธงทอง** ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 เดิมชื่อวัดสวนหมาก สร้างในปี พ.ศ.2313 ได้รับวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ.2319 สันนิษฐานว่าผู้สร้างคือชาวมอญที่อพยพเข้ามารุ่นแรก ได้รับการ ปฏิสังขรณ์ในช่วงตอนปลายรัชกาลที่ 4 โดยเจ้าจอมมารดาอัมพาในรัชกาลที่ 2 กรมหมื่นภูบาล บริรักษ์ และกรมขุนวรจักรธรานุภาพ เจ้าจอมมารดาอัมพาเห็นว่าไม่ค่อยมีดินหมากแล้วจึงเปลี่ยน ชื่อวัดใหม่เป็นวัดเสาธงทอง เสาธงคือเสาประดับรูปหงส์ตัวมงคลของชาวมอญ วัดนี้รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จมาประทับแรมในปี พ.ศ.2440 วัดเสาธงทองมีชื่อเรียกเป็นภาษามอญว่า “เพียะอา ล้าด”

เจดีย์ของวัดเสาธงทองเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองศิลปะสมัยอยุธยา จัดเป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดของอำเภอปากเกร็ด ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่มีเจดีย์เล็กเป็นบริวารโดยรอบ 2 ชั้นตั้ง อยู่ด้านหลังอุโบสถ ภายในอุโบสถมีลายเพดานเป็นลายทอง เขียนลายกรวยเชิงงดงามมาก ข้างโบสถ์มีเจดีย์องค์ใหญ่ 2 องค์ องค์หนึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม อีกองค์รูปทรงแปดเหลี่ยมมีฐานสี่ เหลี่ยมองค์ระฆังทำเป็นทรงกลมสูงมีหู ตัวโบสถ์ได้ถูกซ่อมจนไม่เห็นเค้าเดิมโดยเฉพาะที่ซุ้ม ประตู หน้าต่าง ซึ่งของเดิมมีความสวยงามมาก บานประตูหน้าต่างเขียนลายทองรดน้ำภาพต้นนารี ผลได้ถูกทาสีทับหมด พระประธานใน โบสถ์เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยองค์ใหญ่ ปัจจุบันถูกลักลอบโขมยไปแล้ว

4. **วัดฉิมพลี** หรือวัดฉิมพลีสุทธาวาส ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 เดิมเรียกวัดป่าฝ้าย มีผู้สันนิษฐาน ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงเป็นผู้ปฏิสังขรณ์และเปลี่ยนชื่อวัดเป็น วัดฉิม ตามพระนามเดิมของพระองค์ วัดนี้มีโบสถ์ขนาดเล็กแต่่างามมากและยังมีสภาพเดิมสมบูรณ์ แบบ หน้าบันโบสถ์วัดฉิมพลีคล้ายกับหน้าบันวัดสุทัศน์มากแต่มีขนาดเล็กกว่า โดยเฉพาะลาย

จำหลักรูปพระจันทร์ทรงราชรถอยู่ในรัศมีทรงกลมลายดอกไม้ ชุ่มประตูปแบบมณฑป ชุ่มหน้าต่างแบบหน้านาง ฐานโบสถ์โค้งแบบท้องเรือสำเภา ด้านเหนือของโบสถ์มีเจดีย์รูปทรงแปลก องค์กระฆังประดับกระจกสี วัดนี้มีตุ๊กตาแบบจีนหรืออับเฉามาก ตัวที่สำคัญเป็นทวารบาลขนาดใหญ่อยู่ข้างประตูกำแพงโบสถ์ 2 ตัว อับเฉานี้มีการนำเข้ามามากในช่วงรัชกาลที่ 2-3

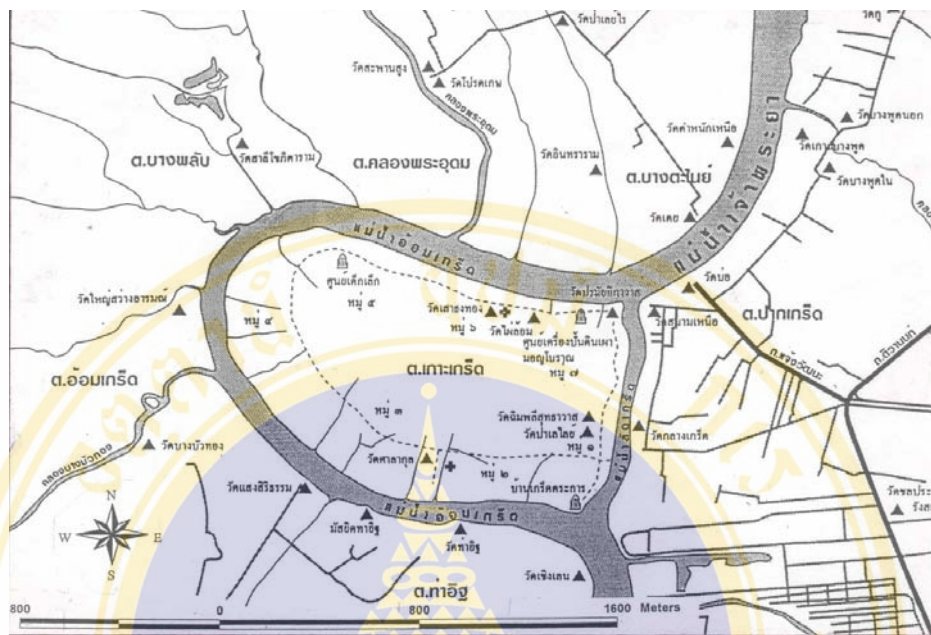
5. **วัดป่าเลไลยก์** ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ขณะนี้กลายเป็นวัดร้างและไปรวมเป็นวัดเดียวกับวัดฉิมพลี ภายในโบสถ์ยังพอใช้ได้สภาพทั่วไปยังดีเว้นแต่หลังคาที่ชำรุดมาก เพดานโบสถ์เขียนลายทองสวยงามมาก สภาพยังคงอยู่ บ้านประตูปะเขียนลายทองหน้ารูปเชือกวงหรือทวารบาลแบบจีนที่สวยงามมากแต่ปัจจุบันลายได้ลบเลือนไปหมดแล้ว พระประธานเป็นพระปางมารวิชัยสัมฤทธิ์ขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก ได้ถูกคนร้ายตัดแขนและขโมยไปทิ้งองค์เช่นกัน

6. **วัดศาลากุล หรือวัดศาลากุน** ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ชาวบ้านเรียกว่า “วัดเกาะศาลากุน” เป็นวัดเก่าสร้างปลายสมัยอยุธยา ชื่อวัดสันนิษฐานว่ามาจากชื่อของผู้สร้างศาลากุลวัด คือ เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) สมุหนายกในสมัยพระเจ้าตากสินถึงรัชกาลที่ 2 ปัจจุบันสิ่งก่อสร้างภายในวัดเป็นของสร้างใหม่หมดแม้แต่ศาลาที่เจ้าพระยารัตนาธิเบศร์มาสร้างไว้จนได้ชื่อว่าวัดศาลากุนก็ไม่ปรากฏหลงเหลืออยู่ นอกจากเจดีย์หลังโบสถ์ 1 องค์ ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย

7. **ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ** ตั้งอยู่ด้านซ้ายของวัดปรมัยยิกาวาสห่างจากวัดประมาณ 100 เมตร เป็นแหล่งรวบรวมและจัดแสดงภาชนะเครื่องปั้นดินเผาแบบมอญรูปทรงต่างๆ โดยเฉพาะหม้อมันน้ำลายวิจิตรที่รวบรวมไว้ทั้งของเก่าและของใหม่ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด้วย

8. **หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา หรือกวานอาม่าน** ตั้งอยู่สองข้างทางเดินรอบเกาะเกร็ด บริเวณหมู่ 1,6 และ 7 เป็นหมู่บ้านผลิตเครื่องปั้นดินเผา ภาชนะของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระจ่าง ครก โองน้ำ เป็นต้น

9. **สวนผลไม้** บรรยากาศของย่านสวนในหมู่ที่ 2, 3, 4 และ 5 ของเกาะเกร็ดยังคงมีความร่มรื่นและให้ความเพลิดเพลินในการเที่ยวชม รวมทั้งมีผลไม้รสชาติดีให้เลือกซื้อด้วย

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด

10. ประเพณีการจุดลูกหนู ใช้ในงานศพพระมอญเท่านั้น โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะของพระ เป็นการจตุรรวมกัน ไปกับการจุดดอกไม้เพลิง วัดที่เคยมีชื่อเสียงในการจุดลูกหนูได้แก่ วัดสนามเหนือ (ตรงข้ามวัดปรมย์ฯ ฝั่งปากเกร็ด) สามารถหาชมกระบอกลูกหนูและอุปกรณ์การผลิตได้ที่โรงทำลูกหนูใกล้พระวิหารวัดปรมย์ยึกาวาส

11. ประเพณีสงกรานต์ (ป๊วอะห๊ะตะห์) เป็นเทศกาลที่สำคัญของชาวมอญ พิธีจะเริ่มจากการทำบุญฉลองวันสงกรานต์ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน แห่สงกรานต์ จบลงด้วยการทำบุญกลางบ้านและการรำเจ้าประจำปีของแต่ละหมู่บ้าน การเตรียมงานจะเริ่มก่อนวันสงกรานต์ประมาณ 1 สัปดาห์ มีการเตรียมกวนขนมกาละแม กวนข้าวเหนียวแดงหรือข้าวเหนียวแก้ว ทำ “คะนอม” หรือขนมจิ้น ซึ่งเป็นอาหารของมอญแต่โบราณเพื่อเตรียมทำบุญด้วย สิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับอาหารที่ต้องใช้ทำบุญในวันสงกรานต์ คือ ข้าวแช่ ชาวมอญเรียกว่า “เป็งชงกราน” นิยมใส่ในหม้อดินเผาทำให้ข้าวแช่เย็นและมีกลิ่นหอมนำรับประทาน ชาวบ้านจะนำข้าวแช่นี้ไปถวายพระสงฆ์ที่วัดตั้งแต่เช้าตรู่ ที่ตำบลเกาะเกร็ดจะมีการจัดเป็นขบวนแห่

เรียกว่า แห่ข้าวแช่ ส่วนที่บ้านจะทำพิธีชานางสงกรานต์ที่มอญเรียกว่า “มิซหฺซงกราน” ด้วยการสร้างศาลเพียงตาหน้าบ้านและนำข้าวแช่พร้อมเครื่องบูชามาวางไว้

ในตอนเย็นและเวลากลางคืนจะมีการละเล่นตามหมู่บ้านต่างๆ ส่วนมากจะจัดเป็นที่เล่นสะบ้ามอญและการแสดงทะเลมอญ การเล่นสะบ้าเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มๆสาวๆ ได้มีโอกาสรู้จักสนิทสนมกัน โดยอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่

หลังวันที่ 15 เมษายนแล้ว จะมีการแห่นางสงกรานต์ ปล่อยปลา เช่นเดียวกับที่พระประแดง แต่ทางเกาะเกร็ดจะมีการแห่น้ำหวานด้วยการนำน้ำหวานบรรจุขวดไปถวายพระตามวัดต่างๆ ซึ่งจะมีการมีการจัดขบวนแห่กันอย่างยิ่งใหญ่

ปีอะหฺหฺซังไม่จบเพียงเท่านี้ คนมอญยังคงทำบุญและสนุกสนานกันต่อไปจนถึงวันทำบุญกลางบ้าน สรงน้ำพระ และแห่หางหงส์ การทำบุญกลางบ้านมอญเรียกว่า “ปีะหฺกาวยาอาโด้หฺกวาน” การทำบุญนี้จะทำกันในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเป็นสิริมงคล มีการเลี้ยงพระในตอนเช้า เมื่อทำบุญกลางบ้านแล้วการเฉลิมฉลองการขึ้นศักราชใหม่จะมีการทำบุญต่อเนื่องไปอีกด้วยการจัดพิธีทำบุญสรงน้ำพระ หลังจากการสรงน้ำพระแล้วชาวบ้านจะมาร่วมกันแห่หางหงส์ไปไว้ที่วัด หางหงส์นี้จะทำด้วยผ้าสีคล้าย ๆ ชง ยาวประมาณ 2-3 วา

เมื่อการทำบุญให้ทานต่างๆ ผ่านมาจนถึงวันสรงน้ำพระนี้แล้ว คนมอญก็เชื่อว่าเป็นความร่มเย็นเป็นสุขความเป็นสิริมงคลทั้งหลายจะมีพร้อมอยู่ในบ้านและเป็นของชาวบ้านทุกคน

12. ประเพณีทำบุญออกพรรษาของมอญ เมื่อเทศกาลออกพรรษาใกล้เข้ามา ทุกบ้านจะเตรียมกวนขนมกระยาสารท หมักแป้งทำขนมจีน ตกเต่างบ้านเรือนและวัดวาอารามต่างๆ ให้สะอาดสวยงามกว่าปกติ

คนมอญจะทำบุญออกพรรษาดังแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นต้นไป จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จากนั้นจะมีการทำบุญเป็นพิเศษเป็นวัดๆ ไปตามวัดที่สำคัญในท้องที่ ในวันนั้นจะมีการทำบุญปิดทอง ไหว้พระเวียนกันไปวัดละ 1 วัน

ในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษานั้น หลังจากมีการทำบุญตักบาตรทางน้ำในตอนเช้าแล้ว ชาวบ้านจะจัดสำรับอาหารไปถวายพระที่วัดปรมัยยิกาวาส พระสงฆ์จากวัดต่างๆบนเกาะเกร็ดจะเดินทางมาฉันเพลรวมกันที่ศาลาการเปรียญ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลแล้วจะเดินลงจากศาลาการเปรียญไปสู่พระอุโบสถ ชาวบ้านจะนั่งเรียงรายทั้งสองข้างทางเดินเมื่อพระเดินผ่านมาก็ถวายรูปเทียน การถวายของแด่พระสงฆ์นี้ทางอำเภอปากเกร็ด นนทบุรี จะถวายรูปและเรียกเป็นภาษามอญว่า “ซอนรูป”

ในวันปิดทองไหว้พระของแต่ละวัดนั้นจะมีการทำบุญเป็นพิเศษต่างหากอย่างหนึ่งคือการตักบาตรข้าวเม่าทอด

13. เพลงเจ้าขาว เป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของบ้านเกาะเกร็ด เป็นเพลงที่ใช้สำหรับบอกบุญชักชวนให้คนทำบุญร่วมกันในเทศกาลทอดกฐิน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระดับในแม่น้ำลำคลองเอ่อล้นตลิ่ง ชาวบ้านจะบอกบุญทางเรือด้วยการพายเรือไปตามหมู่บ้านต่างๆ พร้อมกับร้องเพลงบอกบุญเชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญด้วยกันแต่ปัจจุบันการละเล่นเพลงเจ้าขาวได้หมดไป เนื่องจากมีคนร้ายสวมรอยเป็นผู้บอกบุญบุกขึ้นโจรกรรมบ้านที่อยู่ริมน้ำ

14. รำมอญ เป็นนาฏศิลป์ที่เก่าแก่อย่างหนึ่งของมอญและคงอยู่สืบต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ชาวมอญเรียกรำมอญว่า “ปัว-หะเป็น” มิได้มีโอกาสงานมงคล เช่น งานสมโภชทางพุทธศาสนา หรืองานฉลองต่างๆ ตลอดงานในงานศพ โดยเฉพาะงานศพพระ ชาวบ้านจะนิยมรำถวายหน้าศพเพราะถือว่าได้บุญ

การรำมอญ ผู้รำจะอาศัยจังหวะตะโพนมอญเป็นหลัก หน้าทับของการตีตะโพนมอญเมื่อลงจังหวะตีทางหน้าตะโพนด้านใหญ่ ผู้รำจะทิ้งมือลงให้พอดีกับจังหวะตะโพน การเคลื่อนไหวตัวของผู้รำจะทำโดยการเอนตัวอย่างอ่อนช้อยและกระเฝิบตัวที่ละน้อยตามจังหวะดนตรี ส่วนใหญ่จะใช้มือในการรำและเคลื่อนไหวตัวน้อยมาก ผู้รำจะเหยียดมือทั้งสองข้างออกรำรำในท่าหนึ่งอยู่กับที่

ผู้รำมอญเป็นสตรีแต่งตัวแบบมอญ โดยนุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมข้อเท้า สวมเสื้อแขนกระบอกพาดสะไบไหล่เดียวหรือคล้องคอปล่อยชายสะไบให้ห้อยอยู่ข้างหน้าทั้งสองชาย จะใช้สีอะไรก็ได้แม้แต่ในงานศพ เพราะคนมอญไม่ถือว่าในงานศพต้องแต่งสีดำ

15. การรำเจ้าถือ เป็นงานประเพณีที่หมู่บ้านมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่ออยู่เมืองมอญตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน การรำเจ้านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์มอญด้วยกล่าวคือ คนมอญจะถือว่างานสงกรานต์นั้นเป็นเทศกาลประจำปี การทำบุญจึงจัดอย่างยิ่งใหญ่และยึดเชื้อหลายวัน พิธีรำเจ้าประจำปีจะมีในวันทำบุญกลางบ้าน

การรำเจ้าของคนมอญถือเป็นเครื่องทำให้จิตใจของชาวบ้านกล้าแข็งเพื่อให้ใช้ชีวิตได้อย่างเป็นสุขและเป็นการร่วมทำบุญในงานเทศกาลสงกรานต์

16. งานศิลปกรรม งานหัตถศิลป์ที่สร้างชื่อเสียงให้ชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดคือ งานฝีมือช่างแกะ อันได้แก่ ช่างแกะดิน และช่างแกะกระดาษฝีมือเยี่ยมที่ทำสืบทอดกันมานานเกินกว่าร้อยปีสิ่งสำคัญคือ เป็นงานที่ทำด้วยบุญกุศลไม่คิดค่าจ้างรางวัลด้วยความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง

งานแกะดิน เป็นลวดลายบนภาชนะของใช้ที่สร้างขึ้นเพื่อถวายพระสงฆ์และเจ้านาย เช่น หม้อใส่น้ำที่เรียกว่าหม้อกรันต์หรือหม้อน้ำลายวิจิตร ที่แกะดินเป็นลวดลายงดงามทั้งสามชิ้นประกอบกันได้แก่ ตัวหม้อน้ำก้นกลม ทรงน้ำเต้า ทรงฟักทองหรือทรงอื่นๆ ฝาหม้อ และฐานรองหม้อที่เป็นลายฉลุโปร่ง มีช่องให้ลมผ่านได้เมื่อนำไปวางที่ใดจึงไม่ทำให้กระดานที่รองรับสุเพราะความชื้น การตกแต่งลวดลายหม้อน้ำลายวิจิตรมีทั้งสิ้น 3 วิธี นอกจากการแกะดินเป็นลวดลายแล้ว ยังมีการกดลายลงบนหม้อน้ำด้วยแม่พิมพ์ และการใช้แม่พิมพ์กดลวดลายบนแผ่นดิน บางๆที่เตรียมไว้แล้วจึงนำลายไปติดบนหม้อน้ำ หม้อน้ำแต่ละใบอาจใช้เพียงวิธีเดียว หรือหลายวิธีร่วมกันก็ได้แต่จะเน้นการตกแต่งที่ไหล่ ฐาน และฝาหม้อน้ำ เป็นพิเศษ ความงามเป็นเลิศของหม้อน้ำลายวิจิตร เป็นที่เชิดหน้าชูตาจนได้รับเลือกเป็นสัญลักษณ์ตราประจำจังหวัดนนทบุรี

งานแกะกระดาษ คืองานเครื่องกระดาษที่ช่างไทยเชื้อสายมอญแกะกระดาษแล้วคุณลายด้วยเครื่องมือพิเศษเฉพาะตัวของช่าง แล้วนำชิ้นส่วนต่างๆมาประกอบกันเป็นหม (โลงศพพระมอญ) หงส์ ชงตะขาบ ปราสาท หรือฉากผนังตามที่ได้ออกแบบไว้ ปัจจุบันหาชมงานแกะกระดาษได้ที่วัดปรมย์ยิกาวาส

งานแกะคุณโลหะ เป็นฉัตรครอบพระบรมธาตุมูเตาที่วัดปรมย์ยิกาวาส สร้างด้วยโลหะไร้สนิมมีคุณค่าสูงยิ่งด้วยลวดลายทางปรัชญาธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ โดยเฉพาะไม่ได้เลียนแบบลวดลายทางราชสำนักไทย หรือยอดฉัตรเจดีย์ธาตุของพม่าที่ซ่อมไว้ทางอาณาจักรล้านนา

งานแกะขนมน้ำตาล เป็นรูปหงส์หรือสิงห์มอญตัวเล็กๆ ขนาดพอคำที่เคยใส่กระดิ่งวางขายในย่านชาวมอญนั้น บัดนี้ไม่พบว่ามิว่างขายอีกแล้ว (ดร.ฉินาถ นาคคง, 2540: 66-67)

18. อาหาร เกาะเกร็ดได้ชื่อว่าเป็นท้องถิ่นที่มีฝีมือในการประกอบอาหารอร่อยและมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว เพราะได้รับถ่ายทอดความรู้ด้านอาหารมาจาก 2 กระแสหลักคืออาหารมอญโบราณและอาหารชาววังกรุงรัตนโกสินทร์ (เอ็ด ภิรมย์, 2542: 65)

อาหารมอญโบราณในเกาะเกร็ดที่ยังหารับประทานได้เป็นปกติได้แก่ แกงกล้วยดิบ แกงเขียวหวานยอดมะพร้าว ข้าวแช่ เป็นต้น ส่วนอาหารชาววังที่ชาวเกาะเกร็ดทำรับ-ประทานกัน

ทั่วไปในท้องถิ่น ได้แก่ แกงมัสหมั่น แกงบวน ย่าใหญ่ และหมี่กรอบ เหตุที่ชาวเกาะเกร็ดมีฝีมือในการทำกับข้าวชาววังเนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นแหล่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ใช้เป็นที่พักระหว่างทางเสด็จประพาสพระราชวังบางปะอิน รวมทั้งมีการบำเพ็ญพระราชกุศลที่วัดปรมัยยิกาวาสซึ่งเป็นวัดหลวงอยู่เป็นประจำ จึงมีการถ่ายทอดวิชาอาหารชาววังมาสู่ชาวเกาะเกร็ดจนช้านาน

อาหารเกาะเกร็ดยังมีอีกหลายอย่างเช่น แกงส้มมะตาด และหน่อกะลา ซึ่งเป็นพืชเฉพาะถิ่นที่นิยมกันมากในหมู่นักท่องเที่ยว ปัจจุบันหน่อกะลามีบทบาทในการเป็นอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยวสูงมาก ทั้งทอดมันใส่หน่อกะลา ก๋วยเตี๋ยวหน่อกะลา และหน่อกะลาสดที่วางจำหน่ายให้ซื้อกลับบ้าน

19. การแต่งกาย หญิงชาวมอญแต่งกายด้วยเสื้อแขนยาวทรงกระบอก คอกลม นุ่งผ้าจีนมีเชิง ห่มผ้าสะไบเฉียง เก้าอี้มมยรัดด้วยมะลิร้อย ทัดดอกไม้สดที่หูข้างเดียวและสวมกำไลข้อเท้า ชายชาวมอญนุ่งโสร่งยาวกรอมเท้า สวมเสื้อผ้าป่าน คล้องคอด้วยผ้าขาวม้า ถ้าไปวัดจะใช้ผ้าขาวม้าห่มทับเสื้อแบบพาดสะไบไหล่เดียว

2.1.7 ศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

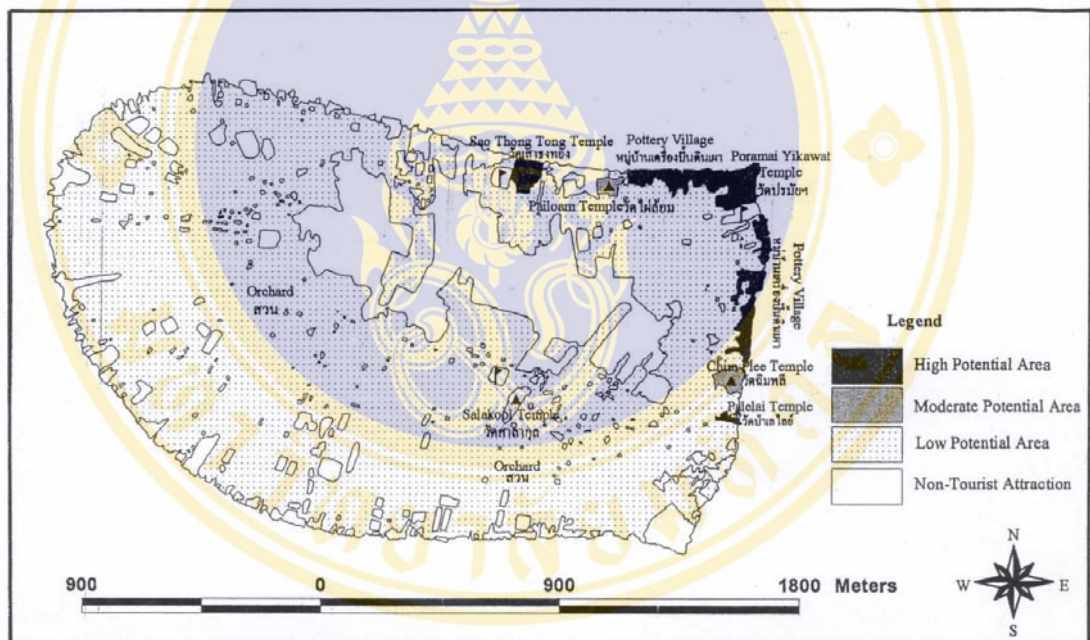
แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่บนเกาะเกร็ดจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นอยู่ที่ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดที่ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้หน่วยราชการหลายฝ่ายต่างมุ่งหวังที่จะพัฒนาเกาะเกร็ดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มอญ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดให้เป็นไปอย่างยั่งยืน(สำนักงานพัฒนาชุมชนปากเกร็ด,2540)

กิจกรรมที่เข้าข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบนเกาะเกร็ดแยกออกได้เป็นหลายกิจกรรม ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ พื้นที่ ขนาด รูปแบบ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแตกต่างกันออกไป ดังแสดงในตารางที่4

ตารางที่ 4 รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบนเกาะเกร็ด
จำแนกตามวัตถุประสงค์ พื้นที่ ขนาด รูปแบบ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

กิจกรรมการท่องเที่ยว	วัตถุประสงค์	พื้นที่	ขนาด	รูปแบบ/อุปกรณ์	ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
1.ชมความงาม/ ความเก่าแก่ มีลักษณะ เฉพาะ	-พักผ่อน -รู้จัก/เรียนรู้ -สัมผัสองค์- ประกอบ	-โบราณสถาน วัด	-เอกเทศ -กลุ่มเล็ก -กลุ่มใหญ่	-ไม่พักค้าง แรม -มีมัคคุเทศก์	-ขยะมูลฝอย -ความแออัดใน ชุมชน
2.ศึกษาประวัติ ความเป็นมา	-ศึกษาหา ความรู้ -สัมผัสองค์- ประกอบ	-ชุมชน/วัด -โบราณสถาน	-เอกเทศ -กลุ่มเล็ก -กลุ่มใหญ่	-ไม่พักค้าง แรม -มีมัคคุเทศก์	-ขยะมูลฝอย -ความแออัดใน ชุมชน
3.ชมงานศิลป วัฒนธรรม	-ชื่นชม -เรียนรู้	-แหล่งศิลปะ (วัด/ชุมชน)	-เอกเทศ -กลุ่มเล็ก -กลุ่มใหญ่	-ไม่พักค้าง แรม -มีมัคคุเทศก์	-ขยะมูลฝอย -ความแออัดใน ชุมชน -ขีดเขียน จับต้อง
4.ร่วมกิจกรรม เรียนรู้พฤติ กรรม	-พักผ่อน -แลกเปลี่ยน ถ่ายทอด ประสบ การณ์	-เทศกาลงาน ประเพณี -บ้าน หัตถกรรม และศิลป กรรม	-เอกเทศ -กลุ่มเล็ก -กลุ่มใหญ่	-พักค้างแรม -มีมัคคุเทศก์	-การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม -การแลกเปลี่ยน ที่ไม่ครบถ้วน
5.ศึกษาเรียนรู้ ของทีละลึกและ สินค้าพื้นเมือง	-เรียนรู้ -ชื่อของ -ตอบสนอง ความ ต้องการ	-บ้าน หัตถกรรม และศิลป กรรม -ร้านขายสิน ค้าพื้นถิ่น พื้นถิ่น	-เอกเทศ -กลุ่มเล็ก -กลุ่มใหญ่	-ไม่พักค้าง แรม -มีมัคคุเทศก์	-ความแออัดใน ชุมชน -การเอารัศเอา เปรียบ/หลง กลวง

ปริศนา มัชฌิมา (PRISANA MUTCHIMA, 2000) ได้ประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพิจารณาจากความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ศิลปกรรม ทักษะคุณภาพ ความเป็นธรรมชาติ และความสะดวกในการเข้าถึง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูง คือ หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา วัดปรมย์ยิกาวาส และวัดเสาชงทอง แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปานกลาง คือ วัดไผ่ล้อม วัดฉิมพลี และวัดป่าเลไลย์ แหล่งท่องเที่ยว ที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่ำ คือ วัดศาลากุล และสวนผลไม้

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

2.1.8 ปัญหาที่พบ

สภาพปัญหาโดยทั่วไปของเกาะเกร็ดแบ่งออกได้เป็น 6 ข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีและมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ เป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคในการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากปัจจุบันเกาะเกร็ดมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยนักท่องเที่ยวบางส่วนโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมา

กับบริษัททัวร์ แต่บริษัทเหล่านั้นบางบริษัทขาดความรู้พื้นฐานของท้องถิ่นไม่เข้าใจศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ขาดมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะอธิบายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ (เอ็ด กริมย์, 2542) ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งในแง่การรักษาความสะอาด และการไม่เข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมทั้งในชุมชนเกาะเกร็ดเองก็ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นบนเกาะเกร็ดที่นอกเหนือจากบริเวณหมู่ที่ 1, 6 และ 7 ทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นเพียงการได้มาชมทิวทัศน์ของเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ชมวัดที่สวยงาม ชื่อของฝากกลับบ้าน และรับประทานอาหาร (Sightseeing Shopping and Eating) นักท่องเที่ยวได้รับเพียงความสนุกสนานบันเทิงโดยไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นของเกาะเกร็ดอย่างลึกซึ้งเพียงพอ ตามจุดมุ่งหมายสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ปัญหาผลกระทบจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมเกาะเกร็ดเกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณหมู่ที่ 1, 6 และ 7 ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดปรมัยยิกาวาส หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาและศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ ซึ่งการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวจำนวนมากในบริเวณดังกล่าวทำให้เกิดปริมาณขยะและน้ำเสียเพิ่มจากกิจกรรมการบริโภค ขยะมูลฝอยถูกทิ้งในที่ที่ไม่เหมาะสม ขยะล้นถังเนื่องจากปริมาณถังขยะไม่เพียงพอ

3) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดเนื่องจากการประยุกต์ลวดลาย และปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องปั้นดินเผาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มากกว่าการคำนึงถึงเอกลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมดั้งเดิม รวมทั้งมีการรับเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากถิ่นอื่นมาขายทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด

4) ปัญหาระบบสาธารณูปโภคด้านขยะและน้ำเสีย เนื่องจากเกาะเกร็ดยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียตามมาตรฐานสุขาภิบาล การทิ้งน้ำเสียเป็นการทิ้งลงสู่ธรรมชาติโดยตรง ส่วนการจัดการขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลทำอยู่ปัจจุบันคืออยู่แล้ว แต่ควรปรับปรุงในการจัดเก็บ และเพิ่มปริมาณถังขยะให้เพียงพอกับชุมชน โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (สบสุข ลีละบุตร, 2543 : 96)

5) ปัญหาค่าคลองสาธารณะภายในเกาะเกร็ด ขาดการดูแลรักษาเกิดการตื้นเขิน มีวัชพืชปกคลุมผิวน้ำเป็นปัญหาต่อการคมนาคมทางน้ำซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะคลองในเกาะเกร็ด เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตอันยาวนานของคนที่นี่ สามารถพาผู้คนให้ได้สัมผัสพื้นที่เพาะปลูกอันร่มรื่นที่อยู่ลึกเข้าไปด้านในของเกาะ และสภาพบ้านสวนที่ร่มเย็น

6) ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม พื้นที่เกษตรกรรมถูกปล่อยให้กลายเป็นที่รกร้างมีให้เห็นอยู่ทั่วไปในหมู่ที่ 3,4 และ 5 ที่เดิมเป็นสวนผลไม้ยืนต้นแต่ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ส่วนพื้นที่ที่ถูกปล่อยให้รกร้างเห็นชัดเจนเป็นผืนใหญ่ติดต่อกันประมาณ 400 ไร่อยู่บริเวณกลางเกาะ เดิมเป็นพื้นที่ปลูกข้าวเจ้า แต่ไม่มีการทำนามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 เนื่องจากบริเวณกลางเกาะเป็นที่ดอน การดึงน้ำเข้าสู่พื้นที่ต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำ ประกอบกับปัญหาลำคลองสาธารณะตื้นเขิน การทำนาจึงไม่คุ้มค่าการลงทุน ทำให้พื้นที่นาในอดีตกลายมาเป็นพื้นที่รกร้างดังกล่าว (กัศลิยา พรเพชรสุข, 2544: 2)

2.1.9 การสื่อความหมายบนเกาะเกร็ด

การจัดสื่อความหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไป ลักษณะทางวัฒนธรรมประเพณี และโบราณสถานบนเกาะเกร็ดนั้น ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ การแจกสื่อสิ่งพิมพ์และการติดตั้งป้ายสื่อความหมายอยู่บ้างแล้ว รายละเอียดของสื่อความหมายแต่ละรายการมีดังต่อไปนี้

1) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บนเกาะเกร็ดตั้งอยู่บริเวณหน้าโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส แต่ไม่ได้มีการให้บริการนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด จุดที่มีการให้บริการนักท่องเที่ยวตามความเป็นจริงคือศาลาที่พักนักท่องเที่ยว ท่าเรือวัดปรมัยยิกาวาส โดยมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆบนเกาะ อำนวยความสะดวกในการจองเรือทัวร์ และแจกแผ่นปลิวที่มีรายละเอียดคร่าวๆของเกาะเกร็ด

2) พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส และศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ จัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่มีความเกี่ยวข้องกับเกาะเกร็ด

3) การสาธิตด้านวัฒนธรรม ได้แก่การสาธิตการแกะดินเป็นลวดลายและการปั้นเครื่องปั้นดินเผาชนิดต่างๆในโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาและร้านขายเครื่องปั้นดินเผาบางแห่งริมทางเท้าในหมู่ที่ 1,6 และ7

4) ป้ายสื่อความหมาย เป็นป้ายที่สร้างขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยซึ่งมีความแข็งแรง สวยงาม และให้รายละเอียดของสถานที่พอสมควร แต่ยังมีน้อยและไม่ต่อเนื่อง

5) สื่อสิ่งพิมพ์

สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการสื่อความหมายบนเกาะเกร็ด ที่ผู้วิจัยพบมีเพียง 3 ชนิด คือ

1. แผ่นปลิว ขนาด 8.5x14 นิ้ว พิมพ์สี่เดี่ยวน้ำ-หลัง มีแผนที่เกาะเกร็ดที่ระบุตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวอย่างคร่าวๆ ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย แจกให้นักท่องเที่ยวที่ทำเรือวัดปรมัยยิกาวาส และ(บางครั้ง)ที่ทำเรือวัดสนามเหนือ เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ในแผ่นปลิวกล่าวถึง ประวัติของเกาะเกร็ด ศิลปกรรมภายในวัดปรมัยยิกาวาสโดยย่อและแนะนำสถานที่บางแห่งตามเส้นทางล่องเรือเที่ยวรอบเกาะเกร็ดโดยเรือทัวร์ โดยไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่แนะนำส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ขายขนมและของที่ระลึก ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดด้านวัฒนธรรมประเพณีของเกาะเกร็ดที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น

2. แผ่นพับ ขนาด 4 x8.5 นิ้ว พิมพ์ 4 สี บนกระดาษอาร์ตมัน ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ มีแผนที่ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ เนื้อหาภายในกล่าวถึงขั้นตอนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาตลอดอายุวิถีชีวิตโดยย่อ และแนะนำศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ (กวานอาม่าน) ไม่มีรายละเอียดอื่นๆของเกาะเกร็ดแต่อย่างใด

3. หนังสือประวัติเกาะเกร็ด เป็นหนังสือขนาด pocket book ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย มีภาพสีประกอบทั้งเล่ม วางจำหน่ายที่วัดปรมัยยิกาวาส ราคาเล่มละ 100 บาท รายได้สมทบทุนเพื่อปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาส เนื้อหากกล่าวถึงประวัติของชาวมอญเกาะเกร็ด โบราณสถาน รายละเอียดทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมไปถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด อย่างไรก็ตาม หนังสือดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการท่องเที่ยวจึงไม่มีแผนที่แสดงเส้นทาง การเข้าถึงและตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวตลอดจนรายละเอียดอื่นๆเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ประกอบกับรูปเล่มที่ค่อนข้างใหญ่ทำให้ไม่สะดวกในการใช้งานระหว่างการท่องเที่ยวด้วย

จากข้อมูลด้านต่างๆของเกาะเกร็ดที่ผู้วิจัยรวบรวมได้นั้น ทำให้ทราบว่าแม้เกาะเกร็ดจะได้รับการสนับสนุนและถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแล้ว แต่กลับยังไม่มี การสร้างคู่มือเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นใช้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นขึ้น โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาสร้างเป็นเนื้อหาของคู่มือ ตัดทอนรายละเอียดบางอย่างออกเพื่อความเหมาะสม มีเนื้อหา ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้ใช้คู่มือเข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของเกาะเกร็ด สร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้

เกิดการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบในการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวลงได้และทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนเกาะเกร็ดต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวจัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งเพราะเป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถช่วยพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจในระดับภาคได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2542) ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

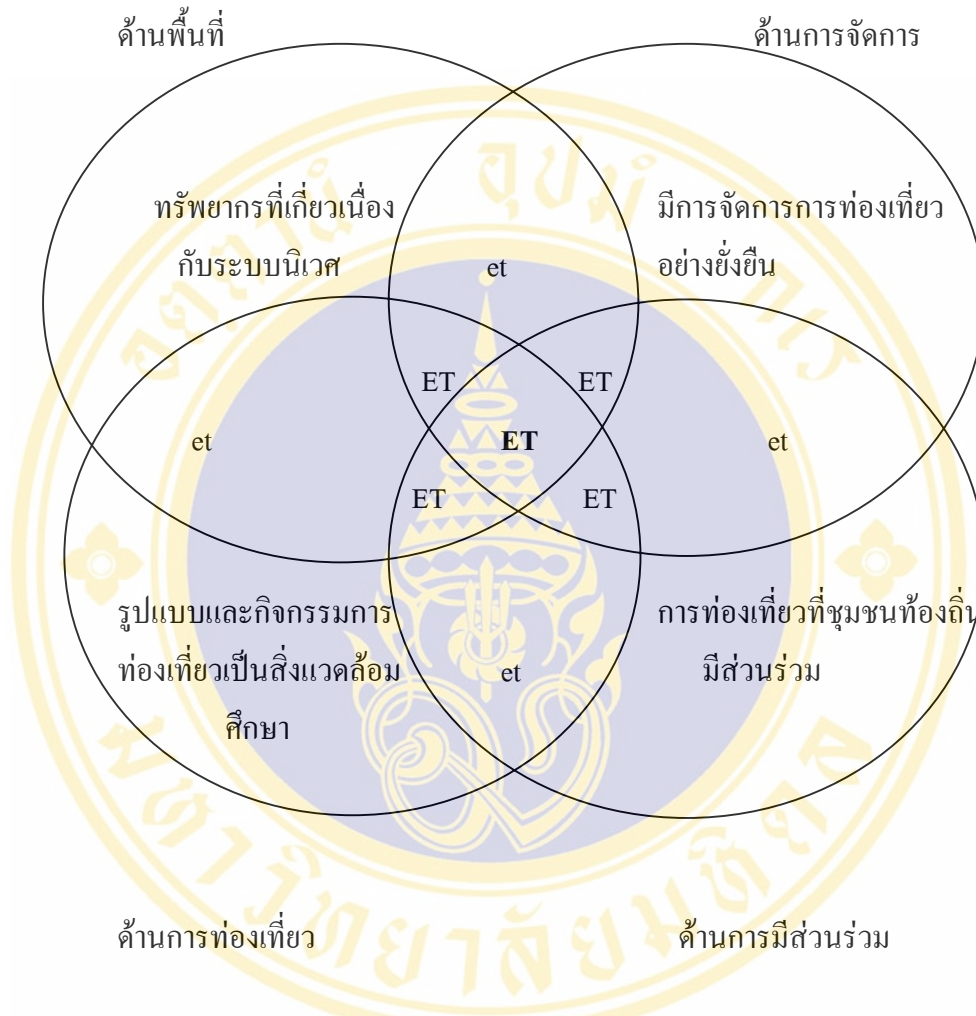
- 1). ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพทางกายภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงาม หรือความน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม
- 2). ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนา หมายถึง สิ่งต่างๆที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตามวัตถุประสงค์ และเพื่อประโยชน์ใช้สอย
- 3). ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม การประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือและสืบทอดกันมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆที่มีผลต่อการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นถ้าขาดความเหมาะสมจะเป็นการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่และส่งผลกระทบต่างๆมากมายอันอาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเสื่อมความนิยมจากนักท่องเที่ยวและเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากยิ่งต่อเจ้าของท้องถิ่น ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) เป็นแนวทางหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศว่าช่วยส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างยั่งยืน(Sustainable) แนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถสรุปได้ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2542) ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึก

ต่อการรักษาระบบนิเวศแบบยั่งยืน ซึ่งในขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีองค์ประกอบหลักสำคัญ 4 ประการดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ, 2540

หมายเหตุ: ET, ET, et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-base) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ด้วย

2) องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly Travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม (no or low impact)

3) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciate) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อการท่องเที่ยวแก่ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Involvement of local community or participation) เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local benefit) โดยหมายถึงการกระจายรายได้ การยกคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบทั้ง 4 สมบูรณ์ก็จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ แต่ถ้าหากขาดความสมบูรณ์ขององค์ประกอบในข้อใด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งนั้นๆก็จะลดความสมบูรณ์ลงเป็นลำดับด้วย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวทั่วไปหลายประการดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวทั่วไป	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. เน้นการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจ	1. เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
2. ไม่จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว	2. จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว
3. การจัดการอย่างง่ายและราคาถูก	3. การจัดการที่ดี
4. สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว	4. ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศแหล่งประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่นั้นและจะไม่ทำลาย หรือทำให้เสื่อมโทรม ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้สภาพต่างๆ ชุมชนจะได้ประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยเน้นให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจแทนที่จะไปเสริมแต่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ยูดี นิรัตน์ตระกูล อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดจาก 2 แนวโน้มคือ การที่ประเทศกำลังพัฒนาพยายามผสมผสาน เรื่องการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวแบบเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบที่ต้องอาศัยทรัพยากร การท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ของพื้นที่นั้นๆ โดยมุ่งเน้นให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

2.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แพร่หลายไปเกือบทุกพื้นที่เนื่องจากมีตัวอย่าง แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่ต้องประสบกับปัญหา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว เช่นเกาะสมุย เกาะพีพี เกาะภูเก็ต เป็นต้น ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ต้องอาศัยทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นหลักต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีการดูแลรักษาและคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คงความสมดุลของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวต่อไป ประกอบกับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่หันมานิยมที่จะท่องเที่ยวไปในพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ซึ่ง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นไปในทางการศึกษา การเรียนรู้ และสัมผัสความงดงามของ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวภายใต้การส่งเสริมให้มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ปัญหา

ในการให้บริการท่องเที่ยวที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยศึกษาพบคือ การขาดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เฉพาะ ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวก็ขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างมาก

2.2.3 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในกรอบของการพัฒนาประเทศ ตามนโยบายด้านต่างๆตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยมีนโยบายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่างๆ 6 ด้าน คือ

- 1) นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2) นโยบายด้านการให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึก
- 3) นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชากรท้องถิ่น
- 4) นโยบายด้านการส่งเสริมตลาด และการนำเที่ยว
- 5) นโยบายด้านการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- 6) นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

ซึ่งนโยบายหลักส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกันมากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีรายละเอียด ดังนี้

1) กำกับ ควบคุม ดูแลการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยให้เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ถือเอาการปฏิบัติในสนามเป็นบทเรียนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

2) จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

- 3) สนับสนุนสื่อมวลชนและสื่อข้อมูลข่าวสารอื่นๆที่ส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติ และวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง
- 4) สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ
- 5) ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความกับนักท่องเที่ยวรวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริงและเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม
- 6) ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชนซึ่งมีศักยภาพสูง และมีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยว

นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมเกิดการปฏิบัติตนที่เหมาะสมโดยมีการควบคุมบังคับน้อยที่สุดโดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรู้สึกและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์การให้การศึกษาจะให้ความสำคัญในระหว่างการท่องเที่ยวเป็นหลัก วิธีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลายวิธี แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย(Interpretation Program)เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ขึ้น โดยการใช้สื่อความหมาย(Interpreting)แบบต่างๆที่พัฒนาขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดให้เป็นส่วนสำคัญของแหล่ง สื่อที่สำคัญได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว นิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดให้มีข้อมูลเบื้องต้นพร้อมการปฐมนิเทศนักท่องเที่ยวก่อนเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2542)

จากการประชุมเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติเมื่อเดือนเมษายน 2544 นายกรัฐมนตรีพต.ทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว(Tourism Product) โดยให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจำแนกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพกลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่รวมทั้งแยกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว แล้วสร้างจุดขายว่าจะขายประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างไรเช่น ขาย

โดยการนำเสนอเป็นเรื่องราว(Story) ขยายความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หรือ ขยายความสวยงาม สุนทรียะที่มีในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น โดยอาจจ้างสถาบันการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการ และขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาข้อมูลทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างให้เกิดเป็นเรื่องราวสร้างความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น จากนั้นนำผลที่ได้จากการจัดทำเรื่องราว(Story) ไปจัดทำเป็นคู่มือของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและมีการบริหารจัดการที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว

นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีรายละเอียด ดังนี้

1) พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าบริการ ทั้งนี้ ต้องมีความเสมอภาคเป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2) สนับสนุนการจัดตั้งขบวนการร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน ทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

3) เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ การติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

4) ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล

5) แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนากฎหมายและระบบงานของภาครัฐ ให้สามารถส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติ ทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสในการควบคุม กำกับดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

6) สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่ม ความรู้ ทักษะ และการมีจิตสำนึกในด้านการจัดการพัฒนาการธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

7) สนับสนุนองค์กรการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองโดยมีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

8) สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทางสังคมให้มีโอกาสในการเข้าช่วยเหลือและยกระดับการมีส่วนร่วมตลอดจนการจัดตั้งองค์กรชุมชน และองค์กรจัดการธุรกิจของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากรายงานผลเรื่อง “ การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ” ที่สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจัดทำและเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อปีพ.ศ.2540 ได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของชุมชนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ซึ่งมีอยู่ 2 ทางคือ

(1.1) ทางเศรษฐกิจ ได้แก่

เกิดการสร้างงานขึ้นใหม่ สืบเนื่องจากการท่องเที่ยว

เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการให้บริการเพิ่มขึ้น

เกิดระบบตลาดเพื่อการจัดหาเครื่องอุปโภคที่เป็นปัจจัยต่อการท่องเที่ยว

เกิดระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาดที่เกิดขึ้น

มีรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่

ครอบครัวในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม

(1.2) ทางสังคม ได้แก่

การพัฒนาด้านการสร้างสรรค์

การติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น

เกิดสัญญาทางสังคมอันเนื่องมาจากการตกลงทางสิทธิ หน้าที่และความ

รับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในสังคม

การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค

การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง
 การพัฒนาการทางด้านสาธารณสุข
 ความเอาใจใส่ต่อบริการทางสังคมของชุมชนดีขึ้น

2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบผลกระทบในทางบวกก็คือ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ส่วนผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การขยายตัวของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารหากไม่มีการจัดการที่ดี ตลอดจนวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาสู่ชุมชนและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนอาจถูกกลืนหรือเปลี่ยนไปตามอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาสู่ชุมชนได้ เป็นต้น

สถาบันดังกล่าวได้เสนอว่าการสร้างโอกาสและประโยชน์ในการปรับตัวต่อการพัฒนาที่เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงจะช่วยลดผลกระทบในทางลบเหล่านั้นได้บ้าง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยว แนวใหม่ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างมากอยู่แล้ว เพราะชุมชนสามารถเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้อย่างดีกล่าวคือ

- การเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้รับทราบนโยบาย ฯ ในเบื้องต้น และมีส่วนผลักดันในระยะยาวในฐานะผู้ใช้ และดำเนินการตามแผนและปฏิบัติการต่างๆ
- เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคเอกชน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดโดยเอกชน เช่น ร่วมพัฒนาที่พักแรม ร้านค้า และการนำเสนอ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องมีกิจกรรมการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์โดยไม่เบียดบังทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลท้องถิ่นการเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในบริการและการได้รับประโยชน์จากการบริการ

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐบาล เอกชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ที่ต้องมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวังภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ของทรัพยากร (Carrying Capacity) และ

ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า การให้ความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและมีวิธีการหลายรูปแบบ ซึ่งการสร้างคู่มือท่องเที่ยวขึ้นมาใช้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว โดยในขั้นตอนการสร้างและพัฒนาคู่มือสื่อความหมายต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้คู่มือดังกล่าวมีประสิทธิภาพและความเหมาะสม สามารถสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดดำเนินไปได้ด้วยดี

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมาย

2.3.1 ความหมายของการสื่อความหมาย

การสื่อความหมายเป็นรูปแบบหนึ่งของการให้การศึกษาเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่จัดให้มีขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งบริการการท่องเที่ยว เป็นบริการที่มีบทบาทสำคัญมากในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสื่อความหมาย (Interpreting) คือการบริการผู้มาเยือนพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่า และพื้นที่นันทนาการอื่นๆ แม้ว่าผู้มาเยือนจะมาพักผ่อนหรือมาหาความรื่นรมย์หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม แต่ต่างปรารถนาจะได้ทราบเรื่องราวของทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ไปเยือนด้วย ทรัพยากรเหล่านี้ได้แก่เรื่องราวทางธรณีวิทยา สัตว์ พืช นิเวศวิทยา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี การตีความหรือสื่อความหมายจะเป็นการโยงใยการสื่อสารระหว่างผู้มาเยือนกับทรัพยากรเหล่านั้น (Grant W.Sharpe, 2519 อ้างถึงในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542)

ทิลเดน (Tilden : 1987 อ้างถึงในสุรเชษฐ์ เศรษฐมาส 2531) บิดาของการสื่อความหมายธรรมชาติได้ให้ความหมายของการสื่อความหมายธรรมชาติว่า เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดเผยหรืออธิบายให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของธรรมชาติโดยการใช้อวัตถุตั้งเดิม การให้เห็นของจริงรวมทั้งการใช้สื่อกลางเป็นตัวแสดง

การสื่อความหมายเป็นการบริการด้านการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทำได้โดยการใช้สื่อความหมายรูปแบบต่างๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542)

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการสื่อความหมาย

- 1) เพื่อช่วยผู้มาเยือนให้พัฒนาจิตสำนึกมีความซาบซึ้งและเข้าใจในพื้นที่ที่ไปเยือน การสื่อความหมายจะช่วยให้การเยือนได้รับประสบการณ์หลากหลายและรื่นรมย์
- 2) เพื่อให้จุดมุ่งหมายของการจัดการพื้นที่บรรลุผลสำเร็จ โดยสามารถดำเนินการในสองทางด้วยกันคือ ประการที่หนึ่งการสื่อความหมายสามารถสนับสนุนการใช้ทรัพยากรด้านนันทนาการของผู้มาเยือน ช่วยเพิ่มความเข้าใจว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่พิเศษที่ต้องการกิจกรรมพิเศษ ประการที่สองการสื่อความหมายสามารถช่วยลดผลกระทบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรลง โดยแนะนำประชาชนให้หลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่ที่เปราะบาง หรือใช้พื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดมากเกินไป
- 3) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนต่อหน่วยงานและโครงการอื่นๆของหน่วยงานทุกหน่วยหรือบริษัทที่มีข่าวสารจะบอกกล่าว การสื่อความที่ดีจะเป็นการส่งเสริมภาพพจน์ของหน่วยงานหรือบริษัท

2.3.3 หลักการสื่อความหมาย

ทิลเดน (Tilden : 1987) อ้างถึงใน (สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต 2531) เกี่ยวกับหลักการสื่อความหมายธรรมชาติ โดยสรุป 6 ข้อดังนี้

- 1) งานสื่อความหมายใดๆที่จะดำเนินไปโดยไม่อยู่ในความสนใจหรือประสบการณ์ของผู้ใช้พื้นที่เลย งานสื่อความหมายนั้นก็จะเป็นผลสำเร็จ
- 2) การประชาสัมพันธ์ไม่ใช่การสื่อความหมาย การสื่อความหมายเป็นการนำเสนอที่ใช้พื้นฐานการประชาสัมพันธ์อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายทุกครั้งได้รวมถึงงานประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว
- 3) การสื่อความหมายเป็นศาสตร์ของศิลป์ซึ่งรวมถึงศิลปะสาขาต่างๆไว้ ไม่ว่าจะสิ่งที่น่าสนใจจะเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ
- 4) หัวใจหลักของการสื่อความหมายธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นการแนะนำสั่งสอน แต่เป็นการกระตุ้นเตือนปลุกเร้าจิตสำนึกความรู้สึกลึกซึ้งของนักท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น

5) การสื่อความหมายของธรรมชาติ จะต้องมุ่งไปสู่การนำเสนอภาพที่เป็นองค์รวมทั้งหมดมากกว่าการแยกส่วน

6) การสื่อความหมายธรรมชาติสำหรับเด็กและผู้ใหญ่จะต้องเป็นไปตามมูลฐานวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งถ้าจะให้ดีที่สุดก็จำเป็นที่จะต้องใช้โปรแกรมการสื่อความหมายธรรมชาติที่แยกออกจากกัน

หลักการหรือปรัชญาของ ทิลเดน Tilden นี้ได้รับการยอมรับและถือเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานด้านนี้มาโดยตลอด รวมถึงประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นบทบาทและหน้าที่ของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งระบบการจัดการอุทยานแห่งชาติและการอนุรักษ์สัตว์ป่า

2.3.4 ประเภทของการสื่อความหมาย

ในการสื่อความหมายตามนิยามที่ได้กล่าวมาแล้ว(Grant W. Sharpe ,2519 อ้างถึงในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2542)ได้แบ่งสื่อความหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) **บริการที่ใช้คน (The Personal or Attended Services)** ผู้มาเยือนจะมาติดต่อกับผู้ชำนาญการสื่อความหมายโดยใช้สื่อต่างๆ ของ

(1) การบริการข้อมูลข่าวสาร ผู้สื่อความหมายจะอยู่ประจำในแต่ละสถานที่แล้วให้ผู้มาเยือนเจาะจงไปพบเอง

(2) กิจกรรมที่มีการนำ (The Conducted Activity) กิจกรรมที่มีการนำ รวมทั้งการเดินเล่น ผู้มาเยือนจะร่วมไปกับผู้สื่อความหมายจากสถานที่เริ่มต้นแล้วเคลื่อนย้ายไปตามเส้นทางที่เลือกไว้ไปยังจุดที่น่าสนใจต่างๆ

(3) การพูดคุยกับกลุ่ม (Talk to Group) มีการนำเสนอหลายอย่างที่ทำในเวลาและสถานที่ต่างๆ เช่น ห้องประชุมกลางแจ้ง ลานกองไฟ และห้องประชุม เรื่องราวที่พูดคุย นอกจากจะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่หรือมนุษย์ของพื้นที่ เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เข้าใจและถึงพอใจในคุณค่าของพื้นที่ที่พวกเขากำลังไปเยือน การตอบคำถามแก่ผู้มาเยือนจะเป็นส่วนหนึ่งของรายการด้วย

(4) การสื่อความสดและการสาธิตด้านวัฒนธรรม (Living Interpretation and Cultural Demonstration) ผู้สื่อความหมายแนะนำมรดกทางด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือนด้วยการสาธิตหรือแสดงให้ชม

การบริการที่ใช้คนถือเป็นสื่อที่ดีที่สุด เนื่องจากมีความอบอุ่นและยืดหยุ่นผู้มาเยือนได้รับการติดต่อสื่อสารสองทาง ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามกระบวนการสื่อความหมายที่เตรียมไว้ได้

2) บริการที่ไม่ใช้คน (The Non Personal or Unattended Services) ผู้มาเยือนติดต่อกับผู้ชำนาญการสื่อความหมายอย่างผิวเผิน การบริการอย่างนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสียไม่ควรจะทดแทนการติดต่อที่ใช้คน แต่ควรจะเป็นหนทางขยายรายการสื่อความให้มากขึ้นกว่าการใช้ผู้สื่อความหมายแต่เพียงผู้เดียว บริการที่ไม่ใช้คนสามารถแบ่งออกเป็น

- (1) อุปกรณ์โสต (Audio-Devices)
- (2) วัสดุที่เขียน (Written Material)
- (3) ป้าย (Signs)
- (4) คำบรรยาย (Labels)
- (5) สิ่งพิมพ์ (Publications)
- (6) กิจกรรมที่ทำด้วยตนเอง ซึ่งแบ่งได้เป็น การเดินด้วยตนเอง (Self Guided Trail) และรถทัศนารด้วยตนเอง (Self Guide Auto Tour)
- (7) นิทรรศการในห้อง (Exhibit: indoor)
- (8) นิทรรศการนอกห้อง (Exhibit: outdoor)
- (9) ศูนย์ผู้มาเยือน (Visitor Center)
- (10) สื่อนอกสถานที่และนอกฤดูกาล (Off-site and Off-season Media)

2.3.5 ข้อได้เปรียบและข้อจำกัดของสื่อความหมายแต่ละประเภท

ตารางที่ 6 ตารางแสดงข้อจำกัดของสื่อความหมายแต่ละประเภท

วิธีการสื่อความหมาย	วัตถุประสงค์		พื้นที่		กลุ่มขนาด				รูปแบบ			ผลกระทบที่อาจมีได้				
	ให้ความรู้แก่ห้องเที่ยว	ให้ความรู้แก่ชุมชน วัตถุประสงค์และผู้เกี่ยวข้อง	ในแหล่งท่องเที่ยว	นอกแหล่งท่องเที่ยว	กลุ่มชนดัดเสียไม่เกิน 4 คน	กลุ่มชนดัดเสียไม่เกิน 15 คน	กลุ่มชนดัดเสียไม่เกิน 40 คน	กลุ่มชนดัดเสียมากกว่า 40 คน	เรียนรู้ด้วยตนเอง	มีผู้ดูแล หรือผู้ดูแลเฉพาะเรื่อง	รูปแบบเป็นทางการและคณะ ผู้รับผิดชอบ	มีระเบียบปฏิบัติครั้งแรก	เงินทุนสูง	ใช้เวลาต่อเนื่อง	ดำเนินการ	ต้องการใช้สถานที่เฉพาะ
1. อุปกรณ์โสต (สไลด์ / วิดีทัศน์)	●	●	●	●			●		●				●	●		●
2. แผ่นป้าย	●		●	●					●							●
3. แผ่นพับ / แผ่นปลิว	●		●	●				●	●					●		
4. โปสเตอร์	●		●	●			●		●	●				●		
5. คู่มือศึกษาธรรมชาติ/คู่มือสื่อความหมาย	●	●	●	●	●				●	●						
6. การเดินศึกษาธรรมชาติ	●		●				●		●			●				●
7. นิทรรศการ (indoor, outdoor)	●		●				●		●							●
8. ศูนย์บริการท่องเที่ยว	●		●				●		●	●		●	●	●		

เมื่อเปรียบเทียบข้อจำกัดของสื่อความหมายทั้ง 8 วิธีแล้ว พบว่าการสื่อความหมายโดยใช้คู่มือศึกษาธรรมชาติ หรือคู่มือสื่อความหมาย มีความได้เปรียบกว่าสื่อความหมายอื่น ตรงที่คู่มือไม่ใช้เงินทุนในการการผลิตสูง ไม่ใช้เวลาต่อเนื่องในการให้บริการ ไม่สิ้นเปลืองบุคลากรที่ให้บริการ และไม่ต้องการสถานที่เฉพาะ ในขณะที่สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยว

ที่เขยเรียนรูได้ด้วยตนเอง ทั้งขณะท่งเทียภายในแหล่งท่งเทียและภายนอกแหล่งท่งเทียได้ เช่นเดียวกับกาสื่อความหมายวิธีอื่น ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

2.3.6 สิ่งพิมพ์กับการสื่อความหมาย

การใช้สิ่งพิมพ์ในการสื่อความหมายในแหล่งนันทนาการต่างๆมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือกาให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หน่วยงาน สิ่งพิมพ์ที่ใช้มีหลายชนิด เช่น จดหมายข่าว (News letters) จุลสาร (Brochures) คู่มือทางเดินป่า (Trail guides) รายงานประจำปี (Annual reports) หนังสือคู่มือ (Hand books) โปสเตอร์ (Posters) และแผ่นพับ (Folders)

สิ่งพิมพ์ต่างๆเหล่านี้จัดเป็นสื่อที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิตน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่นแต่ให้รายละเอียดของข้อมูลได้ มีความสะดวกที่จะเลือกเวลาอ่าน สามารถเก็บรักษาได้นานและไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้ยังเป็นของที่ระลึกที่มีค่าได้อีกด้วย Zehr, et al. (1994) อ้างถึงใน (ฉลอง นุ้ยฉิม, 2542: 23)

ณรงค์ สมพงษ์ (2530) กล่าวว่า สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่มีมานานกว่าสื่ออื่นๆ ตั้งแต่ยุคแรกและยังใช้อยู่จนปัจจุบัน เพราะมีข้อดีหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์สามารถทำได้หลายแบบโดยเลือกวิธีการผลิตให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ได้
2. การจัดพิมพ์สามารถทำได้หลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้
3. สามารถนำไปใช้ได้หลายโอกาสเพื่อความเหมาะสมกับการใช้งานและบุคคลที่จะใช้งาน
4. สามารถผลิตให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้
5. การผลิตสื่อสามารถปรับให้เหมาะสมกับกระบวนการใช้และผลลัพธ์ที่ต้องการตามสภาพของเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
6. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นไปอย่างอิสระไม่จำกัดสถานที่และเวลา
7. ผู้ใช้สื่อสามารถใช้ซ้ำได้

ข้อจำกัดของสื่อสิ่งพิมพ์

1. สื่อสิ่งพิมพ์มีความบอบบาง ฉีกขาดง่าย
2. การเก็บรักษาระยะยาวยากต่อการป้องกันความชื้น ความร้อน และฝุ่นละออง
3. ในการผลิตที่ต้องการคุณภาพสูง ต้องใช้การลงทุนสูง
4. อาจมีปัญหาและอุปสรรคในการแจกจ่าย

5. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์กับผู้ใช้หนังสือต้องให้การออกแบบที่ดี มีความหมายน่าสนใจ และอาศัยเวลามากกว่าปกติ

2.3.7 สถานการณ์สื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและการสื่อความหมายเป็นอย่างสูง โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายไว้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่การจัดสื่อความหมายที่มักปรากฏอยู่ทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวยังมีคุณภาพไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสร้างจิตสำนึกได้อย่างจริงจัง การสื่อความหมายด้วยหนังสือคู่มือและเอกสารข้อมูลต่างๆมีน้อยมาก สำหรับการให้ข้อมูลการศึกษาผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ นั้นมีอยู่ทั่วไปและได้รับความสนใจค่อนข้างสูงจากนักท่องเที่ยวและประชาชน แต่การนำเสนออย่างขาดเป้าหมายและทิศทางร่วมกันที่ชัดเจนในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่ยังเน้นการได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่ในธรรมชาติหรือวัฒนธรรมเท่านั้น(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 : 21)

2.3.8 คู่มือศึกษาธรรมชาติ / คู่มือสื่อความหมาย

คู่มือศึกษาธรรมชาติเป็นการสื่อความหมายวิธีหนึ่งซึ่งช่วยอธิบายลักษณะของทรัพยากรภายในเส้นทางศึกษาธรรมชาติหรือภายในแหล่งท่องเที่ยว คู่มือจะช่วยให้งิจกรรมการศึกษาามีคุณภาพมากขึ้น

คู่มือศึกษาธรรมชาติโดยทั่วไปจะเป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวใช้ในระหว่างการเดินศึกษาธรรมชาติสามารถเก็บไว้ศึกษาหรือเป็นที่ระลึกต่อไปได้ คู่มือจะเป็นแนวทางในการศึกษาแนะนำเส้นทาง แนะนำสิ่งควรรู้หรือควรปฏิบัติ เช่น อธิบายความหมายของป้ายเล็กๆที่ติดอยู่กับจุดสนใจ นอกจากนี้คู่มืออาจมีการนำนักท่องเที่ยวให้ขยายวงความรู้จากการอ่านเป็นการสื่อกระตุ้นอื่นๆได้เช่นมีเกมส์หรือกิจกรรมประกอบการเดินศึกษาธรรมชาติด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการเลือกรูปแบบของสื่อในการสร้างสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดคือผู้วิจัยเลือกสร้างหนังสือคู่มือสื่อความหมายเนื่องจาก หนังสือคู่มือเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถให้รายละเอียดของข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาหรือให้ความรู้แก่ผู้ใช้ซึ่งได้แก่นักท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการพกพาระหว่างเดินทาง สะดวกที่จะเลือกเวลาอ่าน ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่และยังสามารถเก็บเป็นของที่ระลึกที่มีคุณค่าได้อีกด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือคู่มือ

2.4.1 ความหมายของหนังสือคู่มือ

คู่มือ หมายถึง สมุดหรือหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบวิชา หรืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525: 126)

หนังสือคู่มือ เป็นหนังสือเล่มที่เป็นสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ คือ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ใช้เพื่องานเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเช่น หนังสือรายงานประจำปี หนังสือคู่มือพนักงาน คู่มือการใช้สินค้า มักจะเป็นหนังสือขนาดเล็ก มีขนาดประมาณ 5 x7 นิ้ว อาจจะเล็กหรือใหญ่กว่านี้แล้วแต่การออกแบบ เพื่อความประหยัด สวยงามหรือเพื่อความสะดวกในการจับถือ (สุโขทัยธรรมมาธิราช 2528: 219-229)

หนังสือคู่มือ เป็นหนังสือในการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ข้าราชการแล้วแต่ลักษณะของงาน อาจจะมีเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวิธีปฏิบัติงานหรือรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือหรือสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ (วิจิตร อวาทกุล, 2534: 83)

หนังสือคู่มือโดยทั่วไปแล้วจะเป็นหนังสืออ่านประกอบวิชาแต่ไม่ใช่หนังสือจำพวกText เป็นหนังสือที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจได้ดีขึ้นและบอกรายละเอียดต่างๆ (อนันต์นา อังกินันท์, 2535: 131)

หนังสือคู่มือ(Hand book) เป็นหนังสือเล่มเล็ก ปกติจะมีขนาดเล็กกว่า 8 ½ x 11 นิ้ว ความหนาประมาณ 8 หน้า หรือมากกว่านั้น แล้วแต่รายละเอียดของเนื้อหา และภาพประกอบ Zehr, et. al (1994) อ้างถึงใน (ฉลอง นุ้ยนิม, 2542: 27)

ดังนั้น คู่มือจึงเป็นหนังสือเล่มเล็กที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีรายละเอียดที่ง่ายต่อการรับรู้ เข้าใจ และมักมีภาพประกอบด้วยเสมอ

2.4.2 กระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือคู่มือ

การผลิตสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือคู่มือมีกระบวนการผลิต แบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528: 436-493)

2.4.2.1 การเขียนต้นฉบับ การเขียนต้นฉบับที่ดีผู้เขียนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนเป็นอย่างดี กำหนดแนวทางการเขียนอย่างมีหลักเกณฑ์โดยการวางโครงเรื่องอย่างเป็นระเบียบ เลือกใช้วิธีการเขียนหรือภาษาให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่ต้องการนำเสนอซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์เรื่องราวที่จะนำมาเขียนให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนด สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวิเคราะห์เรื่องได้แก่

- 1) พิจารณาขอบเขตของเนื้อหาสาระ เพื่อกำหนดขอบเขตและประเด็นต่าง ๆ และพยายามกำหนดเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขตกำหนด
- 2) พิจารณาวัตถุประสงค์ เพื่อจะได้กำหนดรูปแบบภาษา วิธีการเขียนและเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
- 3) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น ก่อนที่จะเขียนโครงเรื่องได้ผู้เขียนมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่จะเขียนเสียก่อน ดังนั้นผู้เขียนจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลให้ได้มากที่สุด
- 4) การจัดระเบียบความรู้และความคิด ในขั้นนี้ผู้เขียนจะต้องนำความรู้และความคิดที่ได้รวบรวมไว้มาจำแนกแยกแยะเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดประเด็นเป็นหัวข้อใหญ่ การนำเอาประเด็นมาเขียนเป็นประโยคที่มีใจความสมบูรณ์
- 5) เขียนโครงเรื่อง การเขียนโครงเรื่องอาจเขียนได้ 2 แบบคือเขียนในรูปหัวข้อซึ่งการนำเอาประเด็นมาเขียนเป็นคำ หรือวลีสั้นๆ และการเขียนในรูปประโยคซึ่งเป็นการนำเอาประเด็นมาเขียนเป็นประโยคที่มีใจความสมบูรณ์

2.4.2.2 การตรวจแก้ไขต้นฉบับจะต้องยึดถือรูปแบบของสื่อเป็นหลักในการพิจารณาต้องตรวจสอบเนื้อหาให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงเหมาะสมกับผู้อ่านสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิต ลักษณะของภาษาจะต้องคงเส้นคงวาและเหมาะสมกับประเภทของสื่อ

2.4.2.3 การเตรียมต้นฉบับเพื่อการจัดพิมพ์ จะต้องตรวจสอบจัดเตรียมต้นฉบับทั้งที่เป็นเนื้อความและเป็นภาพ รวมทั้งต้องกำหนดรายละเอียดในการพิมพ์ให้เรียบร้อย

2.4.2.4 การจัดพิมพ์ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีหลายขั้นตอนแต่ละขั้นตอนจะต้องมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และทุกขั้นตอนมีความสำคัญเท่ากันหมด สิ่งพิมพ์จะมีราคาแพงหรือถูกขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้วัสดุและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

ยุพเรศ วัชยาจิม (2540: 33) ได้เสนอแนวทางในการผลิตหนังสือคู่มือศึกษาธรรมชาติไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบของคู่มือ และเลือกเส้นทางที่จะให้ความรู้
- 2) วิเคราะห์ผู้เรียนเพื่อทราบว่ากลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ใช้คู่มือมีลักษณะอย่างไร
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา และความคิดรวบยอดในการให้ความรู้
- 4) ดำรวจรายละเอียดและกำหนดจุดในการให้ความรู้ภายในเส้นทางเดินป่า

- 5) เขียนเนื้อหาของคู่มือ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา
  - 6) ออกแบบลักษณะรูปเล่ม ภาพประกอบ และจัดพิมพ์ตามกระบวนการผลิต
  - 7) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของคู่มือ
- ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ในหัวข้อต่อไป

2.4.3 การเขียนคู่มือ

Zehr, et al. (1994) (อ้างถึงใน วิจิตร อาวะกุล, 2534) ได้ให้หลักการเขียนสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเป้าหมายไปสู่สาธารณชนไว้คือ ต้องให้อ่านง่ายเข้าใจง่าย ภาษาที่ใช้ต้องมีชีวิตชีวา มีความกระชับและชัดเจน การเขียนเรื่องราวต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจและติดตามอ่านนั้นประโยชน์มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในบางครั้งการใช้ภาษาพื้นเมืองที่ง่ายและการนำคำอุปมาต่างๆ มาใช้ก็เป็นสิ่งทำทหายแต่สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือการคำนึงถึงความรู้สึกและภาพสะท้อนกลับมาจากผู้อ่าน สำหรับกระบวนการเขียนนั้นจำเป็นจะต้องศึกษาถึง หัวข้อเรื่อง การวางโครงเรื่อง การเขียนฉบับร่างและแก้ไขฉบับร่างก่อนพิมพ์

สนิท ตั้งทวี (อ้างถึงใน ฉลอง นุ้ยฉิม, 2542) ได้กล่าวถึงลักษณะการเขียนที่ดีว่า ควรมืองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ คือ

1. ความชัดเจน (Perspicuity) หมายถึง ความชัดเจนในถ้อยคำที่จะช่วยให้การสื่อความหมายระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนตรงกัน
2. ความเรียบง่าย (Simplicity) ได้แก่ การใช้คำธรรมดาที่เข้าใจง่าย และมีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อ่าน การใช้ภาษาที่เรียบง่ายนั้น ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำฟุ่มเฟือยหรือ อ้อมค้อม
3. ความกระชับ (Brevity) คือ การใช้คำน้อยคำ แต่ให้ความหมายที่ชัดเจน มีน้ำหนัก
4. ความประทับใจ (Impressiveness) เกิดจากการที่ผู้เขียนใช้ถ้อยคำที่เร้าความรู้สึกของผู้อ่าน ถ้อยคำที่ว่านี้อาจเกิดจากการเน้นคำ การเรียงลำดับในประโยค การใช้คำขัดแย้งกันในประโยค หรืออาจใช้คำที่ทำให้เกิดภาพก็ได้
5. ความไพเราะ (Euphony) ได้แก่ การเลือกใช้คำที่มีเสียงราบรื่น ไพเราะ ไม่สะดุดหู ไม่ยืดยาว ไม่ซ้ำซาก
6. การสร้างภาพ (Picture sequence) เป็นเทคนิคการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในใจ คือการเขียนโดยใช้คำที่ทำให้ภาพพจน์ ก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์
7. โครงสร้างของประโยค (Structure of sentences) ส่วนสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือการลำดับของวลีและอนุประโยค รวมทั้งเอกภาพของประโยค

Hill and Knowlton (อ้างถึงใน วิจิตร อวาระกุล, 2534) ได้แนะนำหลักการเขียนเผยแพร่ไว้ว่า ควรเขียนเปิดเผย ชัดเจน จริงใจ ยุติธรรม เขียนตรงเข้าไปในเรื่องที่ต้องการอธิบาย ใช้คำธรรมดาเขียนหรือบอกเพียงครั้งเดียว นอกจากนั้นการเขียนที่ดีควรให้อ่านเพลิดเพลิน การจัดองค์ประกอบระหว่างภาพและข้อความเหมาะสม สวยงาม และอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียน (กัญญา ศิริสกุล, 2532) แต่อย่างไรก็ตามหลักการเขียนสำหรับสิ่งพิมพ์ควรเลือกใช้ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมและระดับของกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่เขียนจะต้องอยู่บนพื้นฐานความจริง และต้องออกแบบให้ดึงดูดใจทำให้ชวนอ่าน (เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต, 2534)

2.4.4 การออกแบบคู่มือ

การออกแบบคู่มือโดยทั่วไปแล้วใช้หลักการออกแบบเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งพิจารณาส่วนประกอบในการออกแบบได้ดังนี้

1) **ขนาดและรูปร่าง (Size and shape)** เนื้อหาของหนังสือ หรือเอกสารนั้นจะช่วยบอกถึงรูปร่างและสัดส่วนของวัสดุสิ่งพิมพ์ ซึ่งออกแบบได้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน ถ้าเป็นแนวนอนอาจมีข้อเสียตรงที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากตัดกระดาษไม่พอดีทั้งแผ่น การเก็บรักษาเข้าชั้นลำบาก เปิดออกอ่านไม่ค่อยสะดวก แต่มีข้อดีที่รูปเล่มน่าสนใจ และเหมาะสำหรับหนังสือที่มีภาพประกอบมากๆ หนังสือที่เป็นแนวตั้งนั้นสะดวกทั้งในการเก็บรักษาและการอ่าน ส่วนขนาดของหนังสือนั้นควรพิจารณาถึงวัสดุที่ใช้ว่ามีขนาดเท่าใด ขนาดของกระดาษมาตรฐานมีหลายขนาดคือ ขนาดเอโอ(AO) บีโอ(BO) และซีโอ(CO)

2) **การใช้สี (Color)** ปกติการพิมพ์หนังสือด้วยหมึกดำเพียงสีเดียวจะช่วยประหยัดเงินมากกว่าการพิมพ์สีอื่นๆหรือหลายสี แต่การพิมพ์หลายสีก็ช่วยให้สิ่งพิมพ์ชวนดูและน่าหยิบอ่าน เนื่องจาก

- สีเรียกความสนใจจากผู้อ่านได้มากกว่าและนานกว่า
- สีให้ภาพที่เหมือนจริงมากกว่าภาพขาวดำ
- สีก่อให้เกิดอารมณ์ การใช้สีจึงอาจใช้สร้างอารมณ์ต่างๆให้ผู้อ่านได้ตามที่ผู้จัดทำตั้งใจ
- สีก่อให้เกิดความเข้าใจ และความจำได้มากกว่าขาวดำ
- สีก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน

3) **การใช้ภาพประกอบ** มีความสำคัญมากเพราะถึงแม้ว่าจะไม่มีปัญหาการรู้หนังสือของประชาชนแต่การตีความหมายของคำอาจแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ในอดีต การใช้ภาพประกอบจะช่วยลดความเข้าใจที่สับสน ทำให้ข่าวสารมีความชัดเจนน่าสนใจและช่วยให้เกิดการ

เรียนรู้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การนำภาพมาใช้ในการจัดทำหนังสือช่วยเรียกความสนใจจากผู้อ่านได้มากขึ้นด้วย

ข้อพิจารณาเลือกภาพที่จะใช้ในวัสดุสิ่งพิมพ์

- ลักษณะของภาพควรเกี่ยวข้องกับลักษณะของผู้ดู เช่น กลุ่มคนต่างวัย ต่างเพศ และต่างคุณวุฒิย่อมสนใจภาพต่างกัน

- สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในภาพ หากตรงกับชีวิตประจำวันของเขาและใกล้เคียงกับที่เขาเป็นอยู่ ผู้ใช้ก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับมากกว่าภาพที่มีสิ่งแวดล้อมต่างออกไป การออกแบบภาพประกอบในวัสดุสิ่งพิมพ์จึงควรให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพจริงๆ ในท้องถิ่นที่เขาอยู่ด้วย

- ภาพบุคคลกำลังทำกิจกรรมอยู่ ผู้ดูจะให้ความสนใจมากกว่าภาพที่ไม่มีกิจกรรม

- รายละเอียดของภาพมีผลต่อความรับรู้และความสนใจของคน ควรระมัดระวังรายละเอียดที่มีมากเกินไปในภาพ แม้ว่ารายละเอียดของภาพจะสามารถช่วยทำให้ดูเหมือนจริงและน่าสนใจ แต่ถ้ามีรายละเอียดที่ไม่จำเป็นมากเกินไปก็อาจดึงความสนใจของผู้ใช้ไปจากจุดที่ต้องการหรือสร้างความสับสนได้ ดังนั้นจึงควรบรรจุส่วนสำคัญในภาพที่ต้องการสื่อไว้เพียงอย่างเดียว

4) ตัวหนังสือ ลักษณะตัวหนังสือที่นำมาใช้ในการออกแบบมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดเนื้อหาไปยังผู้ใช้อย่างยิ่งจึงควรระวังการใช้ตัวอักษร ดังนี้

- แบบของตัวอักษร (Type face) มีหลายแบบให้เลือกใช้ตามแต่กลุ่มผู้อ่าน และวัตถุประสงค์ในการพิมพ์หนังสือเมื่อเลือกใช้แบบใดก็ควรใช้แบบนั้นตลอดทั้งเล่ม ยกเว้นเมื่อต้องการจะเน้นคำเช่น ใช้ตัวเอนสำหรับข้อความที่ขมาอ้างอิง ใช้ตัวหนาสำหรับข้อความที่ต้องการเน้นความสำคัญ

- ขนาดของตัวอักษร (Size of Type) พิจารณาตามลำดับความสำคัญและการเน้น คือ ส่วนหัวข้อ(Heading)ควรใช้ตัวใหญ่กว่าปกติ ส่วนเนื้อหา(Reading Text)ควรใช้ตัวเล็กตามความเหมาะสมของผู้อ่าน

ขนาดของตัวอักษรที่ยึดถือเป็นสากลนั้น วัดตามความสูงของตัวอักษรซึ่งอาจเป็นนิ้ว หรือ มิลลิเมตรก็ได้ โดยทั่วไปขนาดตัวอักษรจะมีตั้งแต่ 4 พอยท์ จนถึง 144 พอยท์ ยิ่งตัวเลขยิ่งสูงตัวหนังสือก็จะมีความใหญ่ ตามปกติอักษรภาษาไทยนิยมใช้ขนาด 12 พอยท์ ซึ่งเป็นขนาดที่อ่านได้สะดวก ไม่ต้องใช้สายตามาก อักษรขนาดใหญ่กว่านี้เหมาะสำหรับการเรียน เขียน อ่าน สำหรับบุคคลที่มีปัญหาเรื่องสายตา

-การจัดคอลัมน์ (Type area appearance) ในการจัดพิมพ์หนังสือต้องคำนึงถึงการจัดคอลัมน์ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยให้อ่านหนังสือได้ง่ายหรือยาก ได้แก่ 1.ความยาวของบรรทัด ไม่ควรบรรจุ

เกินกว่า 65 ตัวอักษรสำหรับคอลัมน์ยาว และ 36 ตัวอักษรสำหรับคอลัมน์สั้น 2.ช่องว่างระหว่างบรรทัด ซึ่งควรห่างกันพอสมควร คือประมาณ 1.5 เท่า ของความสูงของตัวอักษร

5) **การจัดกรอบและคอลัมน์** เป็นการจัดวางส่วนประกอบต่างๆในแต่ละหน้าให้เหมาะสมโดยให้มีช่องว่างสวยงาม จัดหน้าของหนังสือและเอกสารออกเป็นคอลัมน์ (ความกว้างของคอลัมน์ต้องกำหนดไว้ก่อนในขั้นเรียงพิมพ์ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดหน้า) การจัดคอลัมน์นี้อาจแบ่งเป็น 1,2,3 หรือ 4 คอลัมน์ ตามแต่ผู้ออกแบบจะเห็นสมควรแต่ต้องคำนึงถึงการยอมรับของผู้อ่าน และความสวยงามต่อเนื่อง ซึ่งหนังสือทั่วไปจะมีกรอบหน้าของหนังสืออยู่ 2 หน้า คือ ซ้ายและขวา ขนาดความกว้างของกรอบในแต่ละส่วนนั้นจะพิจารณาตามความเหมาะสมไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว

6) **การออกแบบปก** ปกเป็นส่วนสำคัญของหนังสือเพราะเป็นส่วนแรกที่ผู้อ่านจะเห็น นอกจากจะทำหน้าที่ป้องกันรักษาตัวหนังสือหรือเอกสารทั้งหมดแล้ว ยังบอกรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวในหนังสือเล่มนั้น รวมทั้งเป็นส่วนจูงใจให้ผู้อ่านหยิบหนังสือขึ้นมาดูอีกด้วย โดยทั่วไปปกหนังสือจะประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ชื่อสำนักพิมพ์หรือหน่วยงานที่จัดพิมพ์ และชื่อบทความหรือเรื่องเด่นในเล่ม (โดยมากนิยมใช้กับหนังสือวารสาร) ซึ่งหลักในการออกแบบปกหนังสือมีดังต่อไปนี้

- มีความคิดเดียว (One Idea) ปกควรบอกลักษณะของเนื้อหาในเล่มซึ่งเป็นแกนของเรื่อง โดยกำหนดเป็นความคิดเพียงความคิดเดียวเท่านั้น
- มีการตัดกัน(Contrast) หมายถึงส่วนที่ปรากฏบนปก ไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือ ภาพ สี หรือลายเส้นก็ตาม ควรจะมีการตัดกันกับสีของพื้นหลังเพื่อให้ปกสะดุดตาและดึงดูดความสนใจ โดยเฉพาะชื่อเรื่องควรเห็นเด่นชัด
- การออกแบบตัวหนังสือ ควรใช้ตัวหนังสือเป็นแบบเดียวกันทั้งปก แต่อาจมีขนาดต่างกันได้และตัวหนังสือไม่ขัดกับความสวยงามของภาพ

Zehr,et al. (1994) อ้างถึงใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542)กล่าวว่า การออกแบบคู่มือโดยทั่วไปแล้วใช้หลักการออกแบบเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ สิ่งสำคัญต้องรู้ว่าผู้อ่านคือใคร ใช้อ่านที่ไหน และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้สามารถตัดสินใจออกแบบรูปลักษณะและขนาดของคู่มือได้ สำหรับหลักการพื้นฐานอย่างง่ายที่จะช่วยให้การออกแบบประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

1) **ความสมดุล (Balance)** ควรให้น้ำหนักในการจัดวางรูปแบบขอบเขตของเนื้อหา และภาพประกอบในแต่ละหน้าให้ได้ส่วนที่เหมาะสม

2) การลำดับ (Sequence) เป็นหนทางที่จะนำผู้อ่านไปสู่ความสนใจอาศัยหลักว่า ผู้อ่านส่วนมากจะเริ่มอ่านจากมุมซ้ายบนและไล่สายตาจากหน้าออกทางมุมขวาล่าง จากภาพใหญ่ไปสู่ภาพเล็ก จากภาพสีไปสู่ภาพขาวดำ จากหัวข้อไปสู่เนื้อเรื่อง

3) ความต่าง (Contrast) ทำให้เกิดความสะดุดตาซึ่งช่วยให้ผู้อ่านมีใจจดจ่อและสนใจยิ่งขึ้น ความต่างที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้นมักจะใช้ในเรื่องของความไม่เหมือนกันของขนาดรูปภาพสีและรูปทรง

4) ความเรียบง่าย (Simplicity) เป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบหนังสือคู่มือ ดังนั้นในแต่ละหน้าจึงไม่ควรให้มีเนื้อหาและภาพประกอบจนแน่นขนัดหรือเติมแต่งสิ่งอื่นลงไปจนดูยุ่งเหยิง

5) สัดส่วน (Proportion) เป็นการพิจารณาเพื่อใช้เนื้อที่หน้ากระดาษซึ่งโดยทั่วไปแล้วเห็นว่าอัตราส่วนที่ใช้ควรจะเป็น 3 ต่อ 5 หรือ 3 ต่อ 4 จะทำให้น่าดู และเหมาะสมที่สุด

6) ความเป็นเอกภาพ (Unity) แต่ละส่วนจะต้องสมบูรณ์และไปด้วยกันได้กับภาพรวมทั้งหมดเช่น การใช้ตัวพิมพ์ กระจาย และสีของหมึกพิมพ์ เป็นต้น

วารินทร์ บินโฮเซน (2533: 44) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างหนังสือคู่มือว่าควรออกแบบปกและรูปเล่มให้สวยสะดุดตาและดึงดูดใจผู้อ่าน มีเนื้อหาสาระดี ใช้ประโยคบอกเล่าตรงไปตรงมา เขียนให้อ่านง่ายเข้าใจง่าย ส่วนประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นและมีส่วนทำให้หนังสืออ่านและน่าสนใจได้แก่ ขนาดของตัวอักษรจะต้องมีขนาดใหญ่เหมาะสมกับวัยของผู้ใช้ ควรมีภาพประกอบตามความจำเป็นเพราะจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและจดจำได้ดีกว่าการมีแต่ตัวหนังสือ และจะต้องมีพื้นที่ว่างไว้เพื่อให้ผู้อ่านได้หยุดพักสายตาบ้างเป็นระยะ

วิรุณ ตั้งเจริญ อ่างถึงใน ฉลอง นุ้ยฉิม (2542) กล่าวว่า การออกแบบสิ่งพิมพ์ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ คือ

- 1) การออกแบบที่สัมพันธ์กับระบบการพิมพ์
- 2) การออกแบบที่ตัวหนังสือสัมพันธ์กับภาพ
- 3) การออกแบบที่มีคุณค่าทางศิลปะ
- 4) การออกแบบที่มีลักษณะทันสมัย
- 5) การออกแบบที่มีความประณีตเรียบร้อย

อนันต์ อนันตโชติ (2531) กล่าวว่า การออกแบบหนังสือคู่มือต้องคำนึงถึงความสวยงาม (Beautiful) คือรูปหรือภาพต่างๆ ที่จะใช้ต้องใช้ศิลปะในการจัดทำสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ กระดาษที่ใช้ควรมีคุณภาพ นอกจากนี้แล้วการออกแบบควรให้ควรรักษาแก่นการเก็บรักษา (Worth keeping) ด้วย

อนันต์ธนา อังกินันท์ (2531: 132) กล่าวว่า การออกแบบหนังสือคู่มือปกควรสะดุดตาเพื่อดึงดูดความสนใจและสามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับคู่มือได้บ้าง

2.4.5 การพัฒนาคู่มือ

การทำให้คู่มือซึ่งเป็นที่การเรียนประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นใช้มีประสิทธิภาพต่อการให้ความรู้และความเข้าใจนั้น ก่อนนำคู่มือไปใช้จริงควรมีการพัฒนาให้ได้มาตรฐานเสียก่อน ขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาสื่อการเรียนต่างๆ คือ ขั้นตอนทดลองใช้และแก้ไขปรับปรุง โดยมีวิธีการในขั้นแรกคือ การทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 (Tryout 1) เป็นการทดลองใช้เป็นรายบุคคลหรือการทดลองแบบ 1 ต่อ 1 (Individual tryout) นำผลที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงสื่อการเรียน จากนั้นเป็นการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 2 (Tryout 2) ซึ่งเป็นการทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก (Group Tryout) ประมาณ 5-10 คน แล้วแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง ขั้นสุดท้ายนำคู่มือที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงครั้งแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในสภาพการณ์จริงและทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นวิเคราะห์ผลเพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือว่าสามารถนำไปใช้ได้หรือไม่เพื่อพิจารณาผลิตใช้ต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2537 : 76-100)

2.4.6 การผลิตหนังสือคู่มือ

การผลิตคู่มือที่ได้ออกแบบแล้วให้เป็นรูปเล่มจริงขึ้นมาจะเลือกใช้วิธีการใดย่อมขึ้นอยู่กับงบประมาณที่มี คุณภาพที่ต้องการ ข้อจำกัดในเรื่องเวลา และทรัพยากรอื่นๆ ที่ใช้ในการผลิต เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการผลิตซึ่งมักจะเกี่ยวโยงไปถึงวิธีการในการผลิตเนื้อหาและหัวข้อเรื่อง การจัดทำภาพประกอบ การจัดวางรูปแบบเนื้อหาและงานกราฟฟิก การทำแม่พิมพ์ต้นแบบและการพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มในที่สุด (Zehr, et al., 1994 : 59)

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) กล่าวว่า การนำต้นฉบับที่เขียนเสร็จแล้วมาดำเนินการเรียงพิมพ์ ออกแบบและจัดหน้า รวมไปถึงการเตรียมภาพประกอบในหนังสือเพื่อให้เกิดความสวยงาม น่าอ่าน และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเรียงพิมพ์ หมายถึง การสร้างแบบหรือแม่พิมพ์เพื่อใช้พิมพ์ตัวหนังสือ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี คือ

ก. การเรียงพิมพ์ด้วยตัวอักษรที่เป็นโลหะใช้ช่างเรียงเป็นผู้จับตัวพิมพ์เป็นตัวๆจากในกล่อง มาเรียงต่อกันในสติค(Stick) ซึ่งเป็นแผ่นโลหะยาวที่มีขอบด้านล่าง นำตัวอักษรมาเรียงต่อกันเป็นข้อความตามต้นฉบับ อีกแบบหนึ่งเป็นการเรียงพิมพ์ด้วยเครื่องเรียงพิมพ์ ซึ่งมีความรวดเร็วกว่า

ข. การเรียงพิมพ์ด้วยแสง เป็นการเรียงพิมพ์โดยการถ่ายภาพตัวอักษรเป็นตัวๆลงบนแผ่นฟิล์มหรือแผ่นกระดาษโบรไมด์ เหมาะสำหรับการพิมพ์ในระบบออฟเซต เพราะสามารถถ่ายจากหน้าหนังสือเป็นฟิล์มไปทำแม่พิมพ์ หรือเพลตได้เลย

ค. การเรียงพิมพ์ด้วยพิมพ์ดีด เป็นการพิมพ์ดีดลงโดยตรงเช่นพิมพ์บนกระดาษไขแล้วนำไปโรเนียวหรือพิมพ์ลงในกระดาษต้นแบบสำหรับถ่ายต่อไป การพิมพ์ด้วยพิมพ์ดีดช่วยลดต้นทุนให้ถูกลงแต่ความสวยงามก็ด้อยกว่าวิธีอื่น

ง. การเรียงพิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลไว้ในจานแม่เหล็ก สามารถเลือกตัวพิมพ์ได้หลายแบบและจัดคอลัมน์แบบใดก็ได้ การลดหรือเพิ่มตัวอักษรสามารถทำได้ง่ายโดยดูจากจอภาพและแก้ไขได้ทันที ตัวอักษรจะถูกพิมพ์ลงบนกระดาษโบรไมด์เป็นม้วนแล้วนำไปล้างในน้ำยาจนนำมาจัดหน้าต่อไป วิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ทันสมัยแต่ราคาสูง ในปัจจุบันมีเครื่องพิมพ์ต้นฉบับด้วยแสงเลเซอร์ (Laser printer) โดยป้อนข้อมูลที่พิมพ์ไว้แล้วเข้าเครื่องพิมพ์ก็จะได้ต้นฉบับออกมาทันทีโดยไม่ต้องนำไปล้างน้ำยา นับว่าเป็นเครื่องเรียงพิมพ์ที่ทันสมัยที่สุด

2. การตรวจรูฟ เมื่อเรียงพิมพ์เรียบร้อยแล้วจึงนำมาตรวจสอบกับต้นฉบับว่าถูกต้องหรือไม่ ผู้ตรวจรูฟควรตรวจหลายๆครั้งเพื่อความถูกต้องแน่นอนแล้วส่งไปทำการแก้ไขต่อไป การตรวจรูฟนอกจากดูตัวสะกด การันต์แล้ว ยังต้องตรวจดูอีกว่าการวางหน้า เว้นวรรค ช่องไฟ และแบบของตัวพิมพ์ถูกต้องหรือไม่ การตรวจรูฟและแก้ไขสามารถสื่อความหมายกันระหว่างผู้ตรวจรูฟกับผู้พิมพ์ต้นฉบับ โดยเขียนเครื่องหมายแสดงลงบนต้นฉบับบริเวณที่พิมพ์ผิด

3. การจัดหน้าหนังสือ หมายถึงการนำปัจจัยต่างๆ คือ ภาพ สี เส้น และตัวหนังสือมาวางลงในตำแหน่งต่างๆของหน้าหนังสือเพื่อให้มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน มีความสวยงามและชวนอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดหน้าจะมีส่วนช่วยทำให้เนื้อหาของหนังสือสามารถอ่านเข้าใจง่าย มีความชัดเจน ช่วยในการสื่อความหมาย ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน และเป็นเครื่องมือในการขายสำหรับหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเพื่อจำหน่ายด้วย

2.4.7 คู่มือท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ปัจจุบันมีคู่มือท่องเที่ยวเผยแพร่มากมาย ทั้งที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ และสำนักพิมพ์เอกชนต่างๆ ขนาดของคู่มือท่องเที่ยวมีความกว้างอยู่ระหว่าง 4-5 นิ้ว และความยาวอยู่ระหว่าง 7-9 นิ้ว แต่ขนาดที่พบเห็นได้บ่อยและเป็นที่ยอมรับในท้องตลาด คือขนาด 4x8 นิ้ว ส่วนความหนาของแต่ละเล่มขึ้นอยู่กับเนื้อหาและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวถึง คือ ถ้าเป็นคู่มือท่องเที่ยวที่กล่าวถึงประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะก็就会有ความหนามาก ถ้ากล่าวถึงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง เมือง หรือพื้นที่เฉพาะอื่นๆ ความหนา ก็จะลดลงตามลำดับ

แผนที่ประกอบภายในเล่ม มีทั้งแบบที่เปิดดูได้ภายในตัวเล่มและแผนที่ที่แนบมากับตัวเล่มสามารถแยกใช้ต่างหากจากคู่มือได้ คู่มือส่วนใหญ่มีภาพประกอบสวยงามดึงดูดความสนใจจากผู้ใช้และมีคุณค่าควรแก่การเก็บรักษา

เนื้อหาในคู่มือส่วนใหญ่จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะ ความสำคัญ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะแหล่งจำหน่ายอาหารและของที่ระลึกเท่านั้น แต่ไม่มีการสอดแทรกเนื้อหาที่สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีความรู้เรื่องการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และโบราณสถานซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหนังสือคู่มือทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือคู่มือเมื่อผลิตออกมาแล้วจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับคุณภาพของการเขียนการออกแบบ และการผลิตคู่มือเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด ซึ่งหากได้มีการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด จะสามารถลดผลกระทบด้านลบจากมนุษย์ต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวลงได้ซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนเกาะเกร็ดต่อไป

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

2.5.1 ความหมาย

ความรู้ หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความจดจำในเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในเชิงความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎีและปรากฏการณ์

ต่างๆ ความรู้ เป็นข้อเท็จจริง(Fact) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆที่มนุษย์ได้รับ และรวบรวมสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆหรืออีกความหมายหนึ่งคือ การจำข้อเท็จจริงเรื่องราวรายละเอียดที่ปรากฏในตำราหรือสิ่งที่ได้รับการบอกกล่าวไว้ ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นซึ่งผู้เรียนต้องจำไว้ อาจจะโดยการนึกหรือโดยการมองเห็นหรือได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างและวิธีแก้ปัญหาเหล่านี้ (จิตรา สุวานิช, ในเศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ, 2541)

การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ 3 ประการคือ

- 1) เกิดจากประสบการณ์ทางธรรมชาติ(Natural Setting) คือการเรียนรู้จากสภาพธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัว
- 2) เกิดจากประสบการณ์ทางสังคม(Social Setting) มีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่นจากการอ่านหนังสือพิมพ์
- 3) เกิดจากการจัดการเรียนการสอน(Formal Instruction Setting) คือมีผู้แทนจากสถาบันจัดลำดับการเรียนรู้อย่างมีจุดหมายและต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปคือ ความรู้หมายถึง การที่บุคคลสามารถจดจำ รับรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นคว้า การสังเกตและประสบการณ์ สามารถแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมโดยสามารถสังเกตได้ วัดได้ รับและถ่ายทอดให้บุคคลอื่นทราบได้

2.5.2 วิธีวัดความรู้

เครื่องมือวัดความรู้ที่ยอมรับและมักใช้กันอยู่โดยทั่วไปคือแบบทดสอบ ซึ่งแบ่งตามลักษณะการตอบได้เป็น 2 ชนิดคือ แบบความเรียงกับแบบตอบสั้นหรือแบบเลือกตอบ (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ์ 2537: 92)

- 1) แบบทดสอบความเรียง (แบบทดสอบแบบอัตนัย) รูปแบบของแบบทดสอบจะมีเฉพาะตัวคำถามเท่านั้น ส่วนคำตอบจะเว้นที่ว่างหรือกำหนดกระดาศคำตอบไว้ให้เป็นพิเศษ
- 2) แบบทดสอบสั้นและแบบเลือกตอบ (แบบทดสอบปรนัย) แบ่งออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ แบบตอบสั้น แบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก แบบจับคู่ และแบบชนิดเลือกตอบ

แบบทดสอบชนิดตอบสั้นแล้วเลือกตอบที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยได้แก่ แบบเลือกตอบซึ่งมีตั้งแต่ 2 ตัวเลือกจนถึง 5 ตัวเลือก ทั้งนี้แล้วแต่เนื้อหาและพื้นฐานความรู้ของผู้ตอบ แบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 2 ตัวเลือกและแบบตอบสั้นนั้นนิยมใช้กับแบบสัมภาษณ์ ส่วนชนิด 4 หรือ 5 ตัวเลือกใช้เป็นแบบให้ผู้ตอบอ่านและตอบเองจะเหมาะสมกว่าใช้เป็นแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ(Multiple Choice)4 ตัวเลือก

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วารินทร์ บินโอะเซ็น (2533: 77) ได้ศึกษาผลการใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อความรู้และการปฏิบัติตนของผู้ป่วยโรคลมชัก โดยศึกษาจากผู้ป่วยโรคลมชักที่มารับการรักษาจากแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลและสถาบันประสาทวิทยา และโรงพยาบาลศิริราช ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้ป่วยลมชักที่ได้รับคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองมีคะแนนความรู้เรื่องโรคลมชักมากกว่าผู้ป่วยกลุ่มที่ไม่ได้รับคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.001$ แสดงว่าคู่มือที่สร้างขึ้นสามารถให้ความรู้และช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตนเพื่อดูแลตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สาวิตริ ศรีสุข (2537 : 59-60) ทำการวิจัยเรื่อง “การสร้างสื่อเพื่อการสื่อสารพัฒนาการ : คู่มือศึกษาธรรมชาติในป่าดิบเขา” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ได้ใช้คู่มือศึกษาธรรมชาติในป่าดิบเขาประกอบการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ จำนวน 50 คน และกลุ่มทดลอง ซึ่งใช้คู่มือศึกษาธรรมชาติในป่าดิบเขาประกอบการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ จำนวน 50 คน ผลการวิจัย สรุปได้ว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง มีความรู้เกี่ยวกับป่าดิบเขาภายหลังการเดินป่าศึกษาธรรมชาติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงว่าคู่มือการศึกษาธรรมชาติในป่าดิบเขานี้สามารถเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพป่าดิบเขาแก่ผู้ใช้ได้ แต่ระดับทัศนคตินั้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไพลินพันธุ์ สร้อยจาตุรนต์ (2538: 78) วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศ : กรณีศึกษานักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่” โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 50 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เพิ่ม และรู้วิธีการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ยุพเรศ วัชยาฉิม (2540: 116) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติประจำเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เส้นทางที่ทำการอุทยาน-มอสิงโต” และศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการใช้คู่มือศึกษาธรรมชาติ สัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ ความพึงพอใจและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือที่สร้างขึ้น โดยทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีความรู้ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปจำนวน 40 คนทดลองแบบกลุ่มเดียวไม่มีกลุ่มควบคุม (Pretest-posttest design) ผลการวิจัยปรากฏว่า คุณภาพของคู่มืออยู่ในเกณฑ์ดี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คู่มือมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้คู่มือโดยการอ่านบางส่วนและแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม มีความคิดเห็นต่อคู่มือที่สร้างขึ้นว่ามีความน่าสนใจมากและพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ฉลอง น้อยฉิม (2542: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า” โดยทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวชาวไทย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ความรู้ไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 45 คนทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลสองครั้ง (One-group Pretest Posttest Design) ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อคู่มือในระดับมาก และมีความคิดเห็นว่าคุณคู่มือมีความน่าสนใจ

ศิริพร ศรีอายนาคพงษ์ (2543 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 60 คน กำหนดให้นักท่องเที่ยวใช้คู่มือประกอบการท่องเที่ยวในสถานที่จริง ผลการวิจัยปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าเป็นคู่มือที่น่าสนใจ

สร้อยทิพย์ สัมครเขตรการณ (2543 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประจำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว” โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการใช้คู่มือสูงกว่าก่อนการใช้คู่มืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นต่อคู่มือศึกษาธรรมชาติ และมีความพอใจในระดับมาก

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางในการกำหนดแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับรูปแบบ และลักษณะของกลุ่มสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มสื่อความหมายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจะเป็นสิ่งสิ่งพิมพ์ในลักษณะของหนังสือเล่มเล็กที่มีขนาดและความหนาสะดวกต่อการพกพา และการศึกษาค้นคว้าในระหว่างการท่องเที่ยว

2) ขอบข่ายของเนื้อหาในกลุ่มสื่อความหมายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ใช้ในเรื่องข้อมูลทั่วไปของเกาะเกร็ด สภาพประวัติศาสตร์ โบราณสถานและวัฒนธรรม บริเวณแหล่งนันทนาการบนเกาะเกร็ดที่นักท่องเที่ยวสนใจเที่ยวชม และแนวทางปฏิบัติตนขณะท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด

3) การเขียนเนื้อหาในกลุ่มสื่อ ผู้วิจัยถือเอาแนวคิดเกี่ยวกับการเขียนกลุ่มสื่อและแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายมาประยุกต์ใช้ คือเป็นการเขียนให้ความรู้ความเข้าใจโดยอาศัยสภาพทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน que พบเห็นในแหล่งนันทนาการนั้นๆ มาเป็นสื่อกลางในการให้ความรู้และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การเขียนจะใช้ภาษาที่ง่าย สั้นกระชับ ชัดเจน อ่านเพลินเพลิน และมีภาพประกอบ

4) การออกแบบกลุ่มสื่อ ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบและการผลิตกลุ่มสื่อมาเป็นแนวทาง โดยใช้หลักความสมดุล(Balance) การลำดับ(Sequence) ความต่าง(Contrast) ความเรียบง่าย(Simplicity) สัดส่วน(Proportion) และความเป็นเอกภาพ(Unity) เป็นหลักในการออกแบบ นอกจากนี้รูปเล่มของกลุ่มสื่อจะเน้นความสวยงาม(Beautiful) และควรค่าแก่การเก็บรักษา(Worth keeping) โดยเฉพาะปกจะต้องมีความดึงดูดใจและพอที่จะสามารถให้รายละเอียดทั่วไปของกลุ่มสื่อได้

5) กลุ่มสื่อประกอบด้วย

5.1 ปกนอก

5.2 ปกใน

5.3 คำนำ

5.4 สารบัญ

5.5 ข้อเสนอแนะการใช้กลุ่มสื่อ

5.6 แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด

5.7 เนื้อหาเพื่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.8 ภาพประกอบ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง(Experimental Research) เพื่อผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะเป็นหนังสือคู่มือสำหรับการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผล 2 ครั้ง (One-group Pretest Posttest Design) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี และมีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้ ที่เข้ามาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

- 1) การผลิตหนังสือคู่มือสื่อความหมาย
- 2) การพัฒนาคุณภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมาย
- 3) การทดลองใช้หนังสือคู่มือสื่อความหมาย
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ผลข้อมูล

3.1 การผลิตหนังสือคู่มือสื่อความหมาย

3.1.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

3.1.1.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของเกาะเกร็ด จากการค้นคว้า รวบรวมและประมวลเอกสารวิชาการ รายงานและบทความจากวารสารต่างๆที่เกี่ยวข้องของหลายส่วนราชการ หน่วยงาน สถาบันการศึกษา ในลักษณะของการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) ทั้งทฤษฎี แนวความคิด นโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้อง และผลการศึกษาที่มีอยู่แล้วในลักษณะของข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งช่วยให้การศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น

3.1.1.2 การศึกษาภาคสนาม(Field Research) ซึ่งได้แก่การสัมภาษณ์(Interview) ประชากรเป้าหมาย(Focus Group)ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม(Observe) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคล และรายละเอียดทางวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ได้รับความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.1.1.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างคู่มือสื่อความหมายจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

3.1.1.4 วิเคราะห์เนื้อหาสาระจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายในการผลิตคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด จุดมุ่งหมายของคู่มือสื่อความหมาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไป สภาพสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ในบริเวณแหล่งนั้น ทนทานการที่เข้าไปเที่ยว ทราบแนวทางการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด ซึ่งจะทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใหม่ๆ และเป็นการสนับสนุนให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปทั่วเกาะเกร็ด

3.1.2 สร้างเนื้อหา กำหนดรูปแบบ ลักษณะและองค์ประกอบของหนังสือคู่มือ

3.1.2.1 จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยกำหนดโครงร่างคร่าวๆของเนื้อหาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ว่า ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่โดยทั่วไป สภาพสังคม ศิลปวัฒนธรรม และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเกาะเกร็ดซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าที่มีอยู่ แนวทางการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวระหว่างท่องเที่ยวเกาะเกร็ดและข้อมูลอื่นๆที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวเช่น แผนที่ คำแนะนำในการเดินทาง แนะนำเส้นทางเที่ยวชมเกาะเกร็ด เป็นต้น

กำหนดรูปแบบ ลักษณะและองค์ประกอบเบื้องต้นของคู่มือโดยกำหนดขนาดของคู่มือที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวสำหรับการพกพาติดตัวในระหว่างการท่องเที่ยว โดยใช้คู่มือขนาดต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องตลาด และที่พบเห็นทั่วไป คือ ขนาด 4.5 x 8 นิ้ว ขนาด 5 x 7 นิ้ว และขนาด 6 x 8 นิ้ว เป็นเกณฑ์ กำหนดองค์ประกอบของคู่มือโดยคำนึงถึงความสะดวกในการใช้สอยเป็นลำดับแรก ขนาดและรูปแบบของตัวอักษรต้องสามารถอ่านง่าย ส่วนต่างๆของคู่มือประกอบด้วย ปก คำนำ สารบัญ คำแนะนำนักท่องเที่ยว แผนที่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพร้อมภาพประกอบแหล่งนั้น ทนทานการแต่ละแหล่งเป็นตอนๆรวมทั้งข้อมูลอื่นๆที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว

3.1.2.2 จัดประชุมสนทนาในพื้นที่ โดยดำเนินการสนทนากลุ่มแกนนำท้องถิ่น (Focus Group) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) เพื่อสร้างเนื้อหาคู่มือที่มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ท้องถิ่นได้เสนอเรื่องราวที่ตนมีความภาคภูมิใจที่จะแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวทราบ และได้รูปแบบคู่มือที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ในการสนทนากลุ่มแกนนำ(Focus Group) ผู้วิจัยได้คัดเลือกบุคคลในท้องถิ่นที่รู้ข้อมูลของเกาะเกร็ดเป็นอย่างดีสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการและข้อมูลด้านการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดได้มาเป็นผู้ให้ข้อมูล

3.1.2.3 นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาสร้างเนื้อหาคู่มือ โดยเขียนแบบสารคดีเชิงพรรณนา กำหนดรูปแบบ ขนาด ลักษณะและองค์ประกอบของคู่มือ

3.1.2.4 กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และกลุ่มแกนนำ(Focus Group) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

3.1.2.5 แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

3.1.3 จัดทำต้นฉบับ

3.1.3.1 นำเนื้อหาเรื่องราว ภาพถ่าย แผนที่และองค์ประกอบต่างๆที่กำหนดและผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วมาจัดทำรูปเล่ม

3.1.3.2 จัดทำรูปเล่ม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3 โปรแกรม คือ

- AdobePage Maker 7.0 ในการตกแต่งจัดเรียงเนื้อหา และภาพประกอบ
- Adobe Photoshop 6.5 ในการตกแต่งภาพประกอบ และแผนที่
- Illustrator 8.0 ในการตกแต่งปกและแผนที่

3.2 การพัฒนาคุณภาพของคู่มือสื่อความหมาย

การพัฒนาคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายให้มีความเหมาะสมถูกต้องและตรงกับความ ต้องการในการใช้ประโยชน์นั้น สามารถทำได้โดย

3.2.1 การสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมาย

การหาประสิทธิภาพและการประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายในด้านต่างๆ นั้น สามารถทำได้โดยใช้แบบทดสอบและแบบประเมินดังต่อไปนี้คือ

- 1) แบบทดสอบความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว
- 2) แบบประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยว
- 3) แบบประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1.1 แบบทดสอบความรู้

เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือสื่อความหมายว่าภายหลังจากการอ่านคู่มือสื่อความหมายแล้วนักท่องเที่ยวนั้นมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่

1) ผู้วิจัยศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบ และสร้างแบบทดสอบขึ้นตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาในคู่มือสื่อความหมาย แบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ(Multiple choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 21 ข้อ เลือกตอบข้อที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิด 0 คะแนน

2) นำแบบทดสอบให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อแก้ไขปรับปรุง และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

3) ผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ที่มีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้จำนวน 20 คนที่เข้าไปเที่ยวบนเกาะเกร็ด แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย(Level of Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก(Discrimination Power) เพื่อเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์มาใช้เป็นแบบทดสอบความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว ก่อนนำไปคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น(Reliability)

การหาค่าความยากง่าย(Level of Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ใช้เทคนิค 27 เปอร์เซนต์ ตามสูตร (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2531) ดังนี้

$$\text{ค่าความยากง่าย} \quad P = \frac{P_H + P_L}{2n}$$

$$\text{ค่าอำนาจจำแนก} \quad r = \frac{P_H - P_L}{n}$$

เมื่อ	P	หมายถึง	ค่าความยากง่าย
	r	หมายถึง	ค่าอำนาจจำแนก
	P _H	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบถูกในกลุ่มสูง
	P _L	หมายถึง	จำนวนผู้ตอบถูกในกลุ่มต่ำ
	n	หมายถึง	จำนวนทั้งหมดในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ

การพิจารณาเลือกข้อสอบ จะเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.20-0.80 (ขอบเขตของค่าความยากง่าย คือ 0.00 ถึง 1.00) และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.20-1.00 (ขอบเขตของค่าอำนาจจำแนก คือ -1.00 ถึง 1.00) นำมาใช้เป็นแบบทดสอบความรู้

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบความรู้ ใช้สูตร กูเดอร์ ริชาร์ดสัน 21 (KR- 21) (Kuder Richardson Formula, อ้างถึงในบุญธรรม กิจปริดาภิวัตน์, 2531)

สูตร KR-21

$$r_{tt} = \frac{kS^2 - \bar{x}(k - \bar{x})}{S^2(k-1)}$$

เมื่อ	r_{tt} หมายถึง	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	k หมายถึง	จำนวนข้อของแบบทดสอบชุดนั้น
	S^2 หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนรวม = $\frac{N\sum x^2}{N(N-1)}$
	$\bar{x}$ หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมที่ได้จากแบบทดสอบ = $\frac{\sum x}{N}$
		เมื่อ x แทนคะแนนรวมที่ได้จากแบบทดสอบ
		และ N แทนจำนวนผู้ทดสอบ
	p หมายถึง	สัดส่วนของผู้ตอบถูกแต่ละข้อ = R/N
		เมื่อ R แทนจำนวนผู้ตอบถูกในข้อนั้น
		และ N แทนจำนวนผู้ทดสอบ
	q หมายถึง	สัดส่วนของผู้ตอบผิดแต่ละข้อ = $(1-p)$

3.2.1.2 แบบประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวน

เป็นแบบประเมินคุณภาพของคู่มือในด้านรูปแบบการจัดรูปเล่ม รูปแบบการจัดภาพ รูปแบบเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความน่าสนใจในการอ่าน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวน ประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายที่สร้างขึ้น และเพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการสร้าง

คู่มือ โดยใช้เกณฑ์ประเมิน 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ ควรปรับปรุง หรือเทียบเป็นคะแนน คือ 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

ลักษณะของแบบประเมินคุณภาพ จะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 แบบประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อคู่มือ

3.2.1.3 แบบประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการปรึกษากรรการควบคุมวิทยานิพนธ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมาย ในด้านเนื้อหา ลักษณะรูปเล่ม ความน่าสนใจในการอ่าน และข้อเสนอแนะอื่นๆสำหรับปรับปรุงแก้ไขคู่มือ โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพ 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง หรือเทียบเป็นคะแนน คือ 4, 3, 2 และ 1ตามลำดับ

ลักษณะของแบบประเมินคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 แบบประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บนเกาะเกร็ด สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นแบบสอบถามชุดเดียวกันกับที่ใช้สำหรับนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือ

3.2.2 การตรวจสอบแก้ไขหาความถูกต้องเหมาะสมของคู่มือ

หลังจากผู้วิจัยได้จัดทำต้นฉบับคู่มือสื่อความหมายเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำไปให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ กลุ่มแกนนำท้องถิ่น(Focus Group)และนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งทดลองอ่านคู่มือสื่อความหมายที่จัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา และลักษณะรูปเล่ม ปรับปรุงคู่มือตามคำแนะนำเพื่อนำมาใช้ในการทดลองเบื้องต้น

3.2.3 การพัฒนาคุณภาพของกลุ่มมือ

เพื่อให้กลุ่มมือซึ่งเป็นสื่อการเรียนประเภทหนึ่งที่ผลิตขึ้นใช้นั้น ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพต่อการให้ความรู้ความเข้าใจ ขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาสื่อการเรียนต่างๆคือขั้นตอนการทดลองใช้และแก้ไขปรับปรุง โดยมีวิธีการในขั้นแรกคือ การทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 (Tryout 1) จากนั้นจึงเป็นการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 2 (Tryout 2) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด,2537)

3.2.3.1 การทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 (Tryout 1)

1) เป็นการทดลองใช้เป็นรายบุคคลหรือการทดลองแบบ 1ต่อ1 (Individual tryout) โดยผู้วิจัยนำกลุ่มสื่อความหมายต้นฉบับที่จัดทำขึ้นให้นักท่องเที่ยว 1 คนทดลองใช้ประกอบการเที่ยวบนเกาะเกร็ด หลังจากนั้นให้นักท่องเที่ยวทำแบบประเมินคุณภาพของกลุ่มสื่อความหมาย

2) นำผลที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงกลุ่มมือ

3.2.3.2 การทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 2 (Tryout 2)

1) เป็นการทดลองกลุ่มเล็ก (Group tryout) โดยผู้วิจัยนำกลุ่มมือที่ปรับปรุงขึ้นใหม่หลังจากการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 ไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวจำนวน 5 คน โดยให้นักท่องเที่ยวใช้กลุ่มมือประกอบการเที่ยวเกาะเกร็ดแล้วทำแบบประเมินคุณภาพของกลุ่มสื่อความหมาย

2) นำผลที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงกลุ่มมือ

3.2.3.3 การประเมินคุณภาพโดย

1) ผู้วิจัยนำกลุ่มสื่อความหมายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ภายหลังการทดลองเบื้องต้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบ และประเมินคุณภาพของกลุ่มโดยใช้แบบประเมินคุณภาพกลุ่มสื่อความหมายที่ได้สร้างไว้

2) นำผลการประเมินคุณภาพมาปรับปรุงแก้ไขกลุ่มสื่อความหมาย

3) สร้างกลุ่มสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดสำหรับนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดลองใช้คู่มือสื่อความหมาย

3.3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด เฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์เพราะเป็นวันที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่วันที่ 10 เมษายน 254- 16 พฤษภาคม 2547 รวม เป็นเวลา 6 วันเก็บตัวอย่างจนครบขนาดตัวอย่าง จำนวน 63 คน โดยใช้สถานที่บริเวณท่าเรือวัดปรมัยยิกาวาส เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเกาะเกร็ดจะลงเรือข้ามฟากจากท่าหน้าวัดสนามเหนือมาขึ้นที่ท่านี้ โดยจะใช้วิธีการติดประกาศ หรือขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ที่ท่าเรือประกาศหาผู้ที่สนใจจะเดินเที่ยวเกาะเกร็ดโดยใช้คู่มือประกอบ ทางเจ้าของพื้นที่มีหนังสือคู่มือให้ยืม ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ได้นักท่องเที่ยวที่พร้อม และเต็มใจให้ความร่วมมือในการทดลองอย่างแท้จริง จากนั้นจึงเป็นการชี้แจงรายละเอียดต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจจะใช้คู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ให้นักท่องเที่ยวทำแบบทดสอบความรู้ก่อน (Pretest) แล้วจึงแจกคู่มือให้คนละ 1 เล่ม แนะนำการใช้คู่มือแก่นักท่องเที่ยว เมื่อการท่องเที่ยวสิ้นสุดลงให้นักท่องเที่ยวทำแบบทดสอบความรู้ชุดเดิม (Posttest) และแบบประเมินคุณภาพของคู่มือสื่อความหมาย

3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง

3.3.2.1 นักท่องเที่ยวชาวไทย อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี มีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้ที่มาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด และมีความสนใจจะใช้คู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบการท่องเที่ยว

3.3.2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้สูตรคำนวณ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{p(1-p)}{\frac{e^2}{z^2} + p(1-p)} N$$

เมื่อ

- n แทน ขนาดตัวอย่าง
- p แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำหนดจะสุ่ม
- N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

Z แทน ค่ามาตรฐานของระดับความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้
 e แทน สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

กำหนดให้

$$p = 0.5$$

$$N = 1000 \text{ คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด, 2542)}$$

$$Z = 1.645 \text{ ที่ระดับความเชื่อมั่น 90\%}$$

$$e = 0.1 \text{ ที่สัดส่วนความคลาดเคลื่อน 10 \%}$$

แทนค่า;

$$n = \frac{0.5(1-0.5)}{\frac{(0.1)^2 + 0.5(1-0.5)}{(1.645)^2 - 1000}}$$

$$= \frac{0.25}{\frac{0.01 + 0.25}{2.706 - 1000}} = \frac{0.25}{0.004} = 62.5 = 63$$

∴ ขนาดตัวอย่าง = 63 คน

3.3.2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ(Accidental Sampling)
 เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ สุ่มตัวอย่างจนครบขนาดตัวอย่าง

3.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

3.3.3.1 คู่มือสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยว

3.3.3.2 แบบทดสอบความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว

3.3.3.3 แบบประเมินคุณภาพของคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว

3.3.4 วิธีดำเนินการทดลอง

รูปแบบการทดลองเป็นแบบกลุ่มเดียว วัดผล 2 ครั้ง (One-group Pretest Posttest Design) โดยมีแบบแผนในการทดลองดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

- เมื่อ R = กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง
 T_1 = การทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test)
 X = การศึกษาของนักท่องเที่ยงโดยใช้คู่มือประกอบ
 T_2 = การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test)

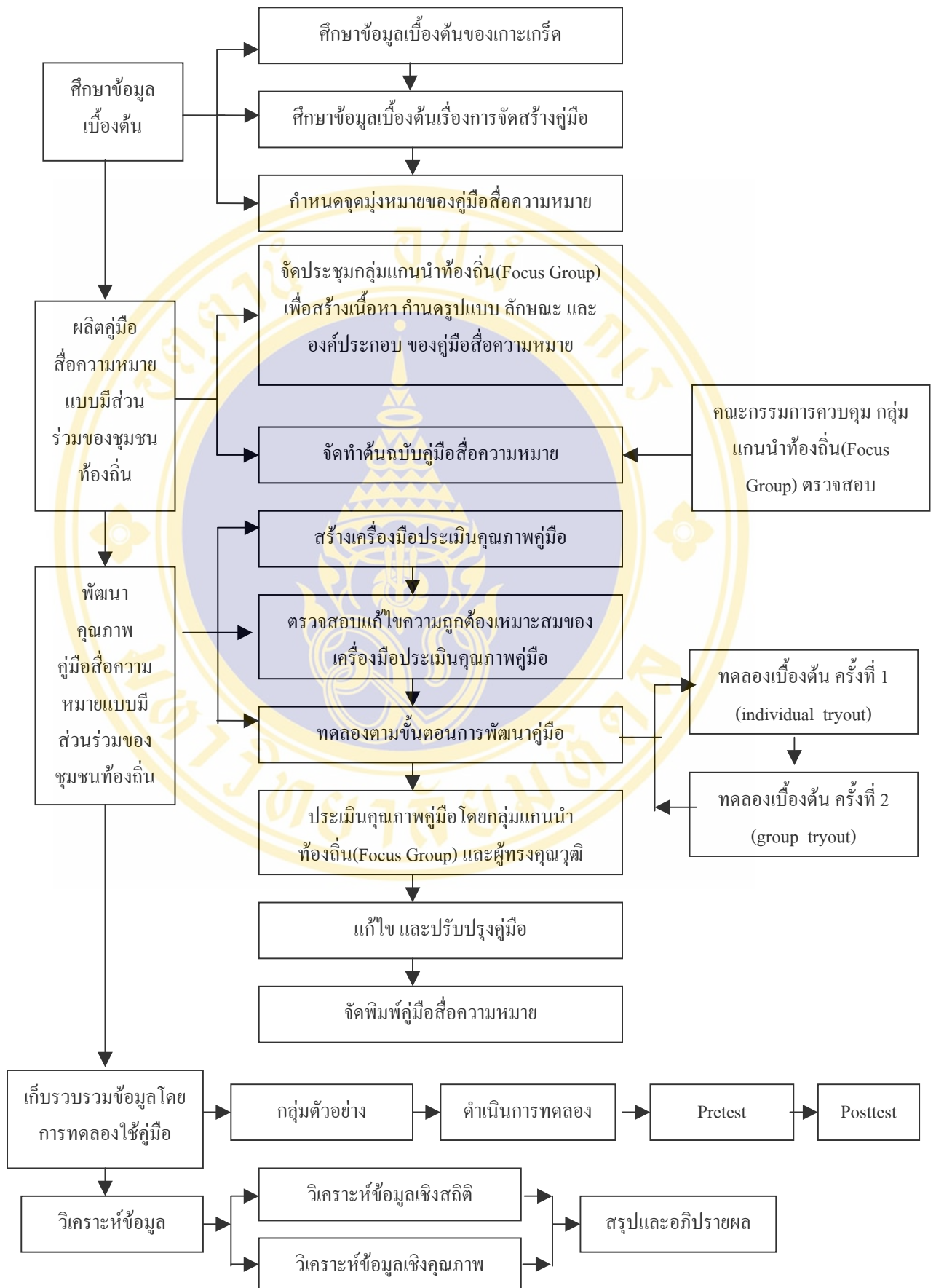
ขั้นตอนในการประเมินคุณภาพคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว มีดังนี้

- 1) ให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบความรู้ก่อนเข้าเที่ยวบนเกาะเกร็ด
- 2) แจกคู่มือให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง
- 3) ให้นักท่องเที่ยวใช้คู่มือประกอบการท่องเที่ยวจริงบนเกาะเกร็ด

4) ให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินคุณภาพของคู่มือ และแบบทดสอบความรู้อีกครั้ง ภายหลังจากนักท่องเที่ยวนำคู่มือมาคืน

- 5) นำผลที่ได้ไปเขียนผลการทดลอง

การดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนาคู่มือสื่อความหมาย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด สามารถสรุปเป็นแผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 7 วิธีดำเนินการทดลอง

3.4 การวิเคราะห์ผลข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Approach Analysis)

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

ภายหลังการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS10.0 for Windows โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.4.2.1 บรรยายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(SD)

3.4.2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ความรู้ก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมาย โดยใช้ค่าสถิติ t-test

3.4.3.3 นำคะแนนที่ได้จากแบบประเมินคุณภาพมาวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(SD)

3.4.2.4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจการพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อื่นต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผล 2 ครั้ง (One-group Pretest Posttest Design) กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีมีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้ที่เข้ามาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดจำนวน 63 คน

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

4.1 ผลการสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

จากการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดของผู้วิจัย การสนทนากับกลุ่มแกนนำ (Focus Group) ที่ประกอบด้วยบุคคลผู้รู้ข้อมูลในท้องถิ่นเป็นอย่างดี (Key Informants) ได้คู่มือที่มีลักษณะดังนี้

4.1.1 ลักษณะคู่มือและเนื้อหาคู่มือ

เป็นคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดที่นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบสารคดีเน้นให้ความรู้เรื่องความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านบนเกาะเกร็ด เกร็ดความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเนื้อหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยว

4.1.2 ลักษณะรูปเล่ม

คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างขึ้นมีขนาด 4.5x8 นิ้ว ประกอบด้วยเนื้อหา 48 หน้า ปกหน้า ปกใน คำแนะนำการใช้คู่มือ สารบัญ ปฏิทินท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยวและบันทึกการเดินทาง

4.1.3 ภาพประกอบ

เป็นภาพถ่ายจากสถานที่จริงบนเกาะเกร็ด ภาพจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และภาพวาดเพิ่มความเข้าใจแก่ผู้ใช้คู่มือ ภาพทั้งหมดเป็นภาพสี มีคำบรรยายประกอบจำนวนทั้งสิ้น 41 ภาพ

4.1.4 การใช้ภาษา

ผู้วิจัยเน้นการเขียนเชิงสารคดี ใช้ลักษณะภาษาพูดในการอธิบายเรื่องต่างๆ หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่เป็นวิชาการเพื่อให้ผู้อ่านไม่เบื่อที่จะติดตามอ่าน และไม่เกิดความรู้สึกต่อต้านเมื่ออ่านพบคำแนะนำต่างๆ สำหรับการปฏิบัติตนระหว่างการทำงานที่เกี่ยวข้อง

4.1.5 ตัวอักษร

ผู้วิจัยเลือกใช้ตัวอักษรแบบ JSTinaas ที่มีลักษณะคล้ายกับการเขียนด้วยลายมือเพราะต้องการหลีกเลี่ยงรูปแบบของหนังสือวิชาการและตำราต่างๆ ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย โดยผู้วิจัยเลือกใช้ 1) ตัวอักษร JSTinaas ขนาด 12 พอยท์ สีเทาเข้ม ในส่วนเนื้อหาและขนาด 8 พอยท์ สีเทาเข้ม ในส่วนคำบรรยายภาพ

- 1) ตัวอักษร JSWannareeas ขนาด 14 พอยท์ สีเทาเข้มในส่วนตัวเลขไทย
- 2) ตัวอักษร JSTinaas ขนาด 16 พอยท์ สีเทาเข้ม ในส่วนปก

4.2 ผลการพัฒนาคุณภาพคู่มือสื่อความหมาย

4.2.1 ผลการทดสอบเพื่อสร้างแบบทดสอบความรู้สำหรับนักท่องเที่ยว

- 1) การหาค่าความยากง่าย(Level Of Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก(Discrimination Power) ของแบบทดสอบความรู้

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบขึ้นตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาในคู่มือสื่อความหมาย แบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 21 ข้อ เลือกตอบข้อที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิด 0 คะแนน นำแบบทดสอบให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และหรือผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อแก้ไขปรับปรุง และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity)

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี มีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้จำนวน 20 คนที่เข้าไปเที่ยวบนเกาะเกร็ด แบ่งเป็นกลุ่มสูง(PH) 10 คน และกลุ่มต่ำ(PL) 10 คนเพื่อหาค่าความยากง่าย(Level of Difficulty) และค่าอำนาจจำแนก(Discrimination

Power) ของข้อสอบแต่ละข้อเพื่อเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์มาใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ ผลการทดสอบดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงค่าความยากง่าย(P) และค่าอำนาจจำแนก(r) ของข้อสอบจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อที่	PH (10)	PL (10)	P (0.2-0.8)	r (0.2-1)	ข้อสอบที่มีคุณภาพเข้า เกณฑ์ (✓)
1	7	5	0.6	0.2	✓
2	5	3	0.4	0.2	✓
3	4	5	0.45	-0.1	ตัดออก
4	6	4	0.5	0.2	✓
5	9	7	0.8	0.2	✓
6	3	4	0.35	-0.1	ตัดออก
7	8	6	0.7	0.2	✓
8	8	7	0.75	0.2	✓
9	6	3	0.45	0.3	✓
10	9	7	0.8	0.2	✓
11	6	6	0.6	0	ตัดออก
12	5	2	0.35	0.3	✓
13	4	3	0.35	0.1	ตัดออก
14	7	5	0.6	0.2	✓
15	8	5	0.65	0.3	✓
16	7	5	0.6	0.2	✓
17	8	6	0.7	0.2	✓

ตารางที่ 7 แสดงค่าความยากง่าย(P) และค่าอำนาจจำแนก(r) ของข้อสอบจำแนกเป็นรายข้อ (ต่อ)

ข้อที่	PH (10)	PL (10)	P (0.2-0.8)	r (0.2-1)	ข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์ (✓)
18	4	7	0.55	-0.3	ตัดออก
19	8	6	0.7	0.2	✓
20	5	3	0.4	0.2	✓
21	6	4	0.5	0.2	✓
จำนวนข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์ (ข้อ)					16

การพิจารณาคุณภาพของข้อสอบจะเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย(P)อยู่ระหว่าง 0.2-0.8 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.2-1.00

ดังนั้นจากตารางที่ 5 ข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์สำหรับใช้เป็นแบบทดสอบความรู้ได้แก่ข้อที่ 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20 และ 21 รวมทั้งสิ้น 16 ข้อ

2) การหาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) ของแบบทดสอบความรู้ที่ประกอบด้วยข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์

จากการทดสอบแบบทดสอบความรู้ที่ประกอบด้วยข้อสอบที่มีคุณภาพเข้าเกณฑ์จำนวน 16 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง 20 คน ผู้ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ผลการทดสอบดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบและค่าความแปรปรวนของคะแนนรวมของแบบทดสอบความถี่

ชื่อที่ คนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม (X)	X ²
1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	9	81
2	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	14	196
3	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	0	10	100
4	1	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	11	121
5	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	12	144
6	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	0	8	64
7	0	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	11	121
8	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	14	196
9	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	15	225
10	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	8	64
11	0	0	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	7	49
12	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	12	144
13	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	6	36
14	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	3	9
15	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	0	10	100
16	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	1	0	1	8	64

ตารางที่ 6 (ต่อ) ผลการทดสอบและความแปรปรวนของคะแนนรวมของแบบทดสอบความรู้

ข้อที่ คนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	รวม (X)	X ²
17	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	9	81
18	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	7	49
19	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	7	49
20	0	1	1	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	1	0	1	9	81
รวม	1	8	1	1	1	1	9	1	7	1	1	1	1	1	8	1	$\sum X$	$\sum X^2$
๑	2		0	6	4	5	6	6	2	3	2	4	4	4	0	0	190	1974
P	0.6	0.4	0.5	0.8	0.7	0.75	0.45	0.8	0.35	0.6	0.65	0.6	0.7	0.7	0.4	0.5		
(R/N)																		
Q	0.4	0.6	0.5	0.2	0.3	0.25	0.55	0.2	0.65	0.4	0.35	0.4	0.3	0.3	0.6	0.5		
(1-p)																		
pq	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	$\sum pq = 3.54$	

จากตารางที่ 8 หาค่าความแปรปรวนของคะแนนรวม(S^2)

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad S^2 &= \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(n-1)} \\ &= \frac{20(1974) - (190)^2}{20(20-1)} \end{aligned}$$

$$\therefore S^2 = 8.894$$

หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนที่ผู้ทดสอบทำได้

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum X}{N} = \frac{190}{20}$$

$$\therefore \bar{X} = 9.5$$

หาค่าความเชื่อมั่น(Reliability)ของแบบทดสอบจากสูตร KR-21

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad r_{tt} &= \frac{k S^2 - \bar{X} (k - \bar{X})}{S^2 (k - 1)} \\ &= \frac{16(8.894) - 9.5(16 - 9.5)}{8.894(16 - 1)} \\ r_{tt} &= 0.6038 = 0.6 \end{aligned}$$

$\therefore$ ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ = 0.6

4.2.2 ผลการทดลองเบื้องต้น

1) ผลการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 (Individual Tryout)

ผู้วิจัยพบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดมาก โดยแสดงความคิดเห็นว่าคู่มือสื่อความหมายมีภาพประกอบและการจัดวางภาพที่สวยงาม เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์อ่านเข้าใจง่าย ชวนติดตาม และให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวบางเรื่องที่นักท่องเที่ยวไม่เคยทราบมาก่อน รูปเล่มกะทัดรัด พกพาสะดวก แต่ควรปรับปรุงเรื่องตัวอักษรบรรยายได้ภาพที่มีขนาดเล็กมากเกินไป (8 point) และการเข้าเล่มที่ไม่แข็งแรงทำให้ต้องระวังการหลุดระหว่างการใช้งาน เปิดอ่านไม่สะดวก

ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงคู่มือสื่อความหมาย แล้วจึงนำคู่มือสื่อความหมาย ไปใช้ในการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 2 (Group Tryout)

2) ผลการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 2 (Group Tryout)

ผู้วิจัยนำคู่มือสื่อความหมายที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยว 5 คน พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบวิธีนำเสนอเนื้อหาของคู่มือที่ชวนให้ติดตามอ่าน ขนาดของรูปเล่มที่พกพาสะดวก การจัดภาพประกอบ การสอดแทรกเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยง และคำแนะนำสำหรับนักท่องเที่ยงในคู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยแสดงความคิดเห็นทั่วไปว่า เนื้อหาของคู่มือครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยงต่างๆทั่วเกาะเกร็ด อ่านเข้าใจง่าย ให้เกร็ดความรู้เล็กๆน้อยๆที่น่าสนใจ แต่ควรปรับปรุงการจัดช่องไฟและขนาดของตัวอักษรใน บางช่วงที่ไม่สม่ำเสมอ รวมทั้งคำบรรยายได้ภาพที่แนบเกินไป

ผู้วิจัยนำเสนอแนะมาปรับปรุงคู่มือสื่อความหมายโดยจัดขนาดของตัวอักษรและช่องไฟในส่วนเนื้อหาให้สม่ำเสมอ ตัดทอนคำบรรยายได้ภาพให้กระชับ และขยายช่องไฟระหว่างตัวอักษรทำให้อ่านง่ายขึ้น

4.2.3 ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยงเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยนำคู่มือสื่อความหมายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านเนื้อหา การใช้ภาษา การจัดรูปเล่มและการจัดภาพประกอบ พร้อมทั้งให้แสดงความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาคุณภาพคู่มือสื่อความหมายก่อนนำไปใช้ในการทดลอง

ผลการประเมินพบว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยงเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ ดี คะแนนฐานนิยมอยู่ในเกณฑ์ ดี รองลงมาคือ ดีมาก และ พอใช้ ตามลำดับ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบน
เกาะเกร็ด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการการประเมิน	คะแนนการประเมิน				ฐาน นิยม	คะแนนเฉลี่ยรายชื่อ
	ดีมาก 4 (ร้อยละ)	ดี 3 (ร้อยละ)	พอใช้ 2 (ร้อยละ)	ปรับปรุง 1 (ร้อยละ)		
1. คุณภาพด้านเนื้อหา	3	2	0	0	ดีมาก	3.6
1.1 เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์	(60)	(40)				
1.2 เนื้อหาให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด	0	5 (100)	0	0	ดี	3.0
1.3 เนื้อหากระชับ ได้ใจความ ไม่ยืดเยื้อ	2 (40)	3 (60)	0	0	ดี	3.4
1.4 การลำดับเนื้อหาเหมาะสม ไม่ซ้ำซ้อน	1 (20)	4 (80)	0	0	ดี	2.6
1.5 สอดแทรกเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม	3 (60)	2 (40)	0	0	ดีมาก	3.6
1.6 เนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน	4 (80)	1 (20)	0	0	ดีมาก	3.8
2. คุณภาพด้านการใช้ภาษา	3	2	0	0	ดีมาก	3.6
2.1 การใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสม	(60)	(40)				
2.2 ภาษาที่ใช้ อ่านแล้วเข้าใจง่าย	5 (100)	0	0	0	ดีมาก	4.0
2.3 ภาษาที่ใช้ชวนให้ติดตามอ่าน	5 (100)	0	0	0	ดีมาก	4.0

ตารางที่ 9 แสดงผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ(ต่อ)

รายการการประเมิน	คะแนนการประเมิน				ฐาน นิยม	คะแนนเฉลี่ยข้อ คะแนนเต็มรายข้อ
	ดีมาก 4 (ร้อยละ)	ดี 3 (ร้อยละ)	พอใช้ 2 (ร้อยละ)	ปรับปรุง 1 (ร้อยละ)		
3. คุณภาพด้านการจัดรูปเล่ม						
3.1 รูปเล่มน่าสนใจ	1 (20)	4 (80)	0	0	ดี	3.2
3.2 ปกน่าสนใจ	1 (20)	3 (60)	1 (20)	0	ดี	3.0
3.3 การจัดวางภาพปกและชื่อเรื่อง เหมาะสม	0	3 (60)	2 (40)	0	ดี	2.6
3.4 ขนาดของคู่มือเหมาะสม สะดวกต่อการพกพา	4 (80)	1 (20)	0	0	ดีมาก	3.8
3.5 ขนาดของตัวอักษร และการใช้ ตัวอักษรเหมาะสม	3 (60)	2 (40)	0	0	ดีมาก	3.6
4.คุณภาพด้านการจัดภาพประกอบ						
4.1 ภาพประกอบมีความชัดเจน สวยงาม น่าสนใจ	0	3 (60)	2 (40)	0	ดี	2.6
4.2 ปริมาณของภาพประกอบเหมาะสม กับเนื้อหา	1 (20)	3 (60)	1 (20)	0	ดี	3.0
4.3 ขนาดของภาพประกอบเหมาะสม กับเนื้อหา	1 (20)	3 (60)	1 (20)	0	ดี	3.0
4.4 การจัดวางตัวอักษรเหมาะสม และสัมพันธ์ กับภาพประกอบ	2 (40)	3 (60)	0	0	ดี	3.4

ความคิดเห็นทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณ่มือสื่อความหมายฉบับนี้มีความเหมาะสม

สำหรับใช้ประกอบการท่องเที่ยวได้ สอดแทรกความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนระหว่างการท่องเที่ยวเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้คู่มือสามารถสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติระหว่างการท่องเที่ยวได้ ดังแสดงในตารางที่10

ตารางที่10 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ทรงคุณวุฒิที่แสดงความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมาย	ระดับความคิดเห็น			
	เหมาะสม		ไม่เหมาะสม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สมควรใช้ประกอบการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด	5	100	0	0
2. สอดแทรกความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้คู่มือ	5	100	0	0
3. ความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนระหว่างการท่องเที่ยวสามารถสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติระหว่างการท่องเที่ยวได้	5	100	0	0

ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ผู้วิจัยปรับปรุงคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดโดย ตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากหลายๆแหล่งข้อมูล และควรบอกแหล่งข้อมูลที่ใช้ประกอบในการเขียน

ผู้วิจัยปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะ และนำคู่มือสื่อความหมายที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้ในการทดลอง

4.3 ผลการทดลองใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ผู้วิจัยนำคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดที่ผ่านการทดลองเบื้องต้นและผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาเที่ยวเกาะเกร็ด ในวันที่ 10 เมษายน – 16 พฤษภาคม 2547 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ(Accidental Sampling) จำนวน 63 คน ผลการทดลองปรากฏดังนี้

4.3.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายคิดเป็นร้อยละ 46.03 กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งเล็กน้อยเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.97

อายุ จากผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.96 รองลงมาคืออายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.22 อายุ 40 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 12.71 อายุต่ำกว่า 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.11 ตามลำดับ โดยอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 28.55 ปี อายุต่ำสุด 15 ปี และอายุสูงสุด 56 ปี

อาชีพ จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทคิดเป็นร้อยละ 41.27 รองลงมาคืออาชีพ นักเรียน-นักศึกษา รับราชการ เป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัว และพนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 26.98 , 11.11 , 9.52 และ 6.35 ตามลำดับ โดยนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเป็นแม่บ้านน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.77

วุฒิการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 53.96 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น-ปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 25.40 จบการศึกษาระดับ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 15.87 และจบการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็น ร้อยละ 4.77 โดยไม่มีนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างคนใดจบการศึกษาระดับสูงสุดระดับประถมศึกษา

ประสบการณ์ การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยท่องเที่ยวเกาะเกร็ดมาก่อนคิดเป็นร้อยละ 66.67 และเคยท่องเที่ยวเกาะเกร็ดคิดเป็นร้อยละ 33.33

ลักษณะการมาท่องเที่ยว จากผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างมากับกลุ่มเพื่อนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 79.36 รองลงมาคือท่องเที่ยวกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 14.29 และมาท่องเที่ยวคนเดียวคิดเป็นร้อยละ 6.35 โดยไม่พบว่ามีนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างมาเที่ยวกับบริษัททัวร์

ประสบการณ์การใช้คู่มือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ประกอบการท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 74.6 ไม่เคยใช้คู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ประกอบการท่องเที่ยวมาก่อน ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25.4 ตอบว่า เคยใช้คู่มือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ประกอบการท่องเที่ยว

รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทั่วไป

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนทั้งหมด	63	100.00
1. เพศ		
ชาย	29	46.03
หญิง	63	53.97
รวม	63	100.00
2. อายุ		
อายุต่ำกว่า 19 ปี	7	11.11
อายุ 20-29 ปี	34	53.96
อายุ 30-39 ปี	14	22.22
อายุ 40 ปีขึ้นไป	8	12.71
รวม	63	100.00
— X =28.55 min = 15 max =56		
3. อาชีพ		
รับราชการ	7	11.11
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	6.35
พนักงานบริษัท	26	41.27
ธุรกิจส่วนตัว	6	9.52
นักเรียน-นักศึกษา	17	26.98
อื่นๆ	3	4.77
รวม	63	100.00
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	0	0
มัธยมศึกษาตอนต้น-ปลาย/ปวช.	16	25.40
อนุปริญญา/ปวส.	10	15.87
ปริญญาตรี	34	53.96
อื่นๆ	3	4.77
รวม	63	100.00

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทั่วไป(ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. ประสบการณ์การท่องเที่ยวเกาะเกร็ด		
เคย	21	33.33
ไม่เคย	42	66.67
รวม	63	100.00
6. ลักษณะการมาท่องเที่ยว		
มาคนเดียว	4	6.35
มากับเพื่อน	50	79.36
มากับครอบครัว	9	14.29
มากับบริษัททัวร์	0	0
รวม	63	100.00
7. ประสบการณ์การใช้คู่มือเพื่อการท่องเที่ยว		
เชิง นิเวศประกอบการท่องเที่ยว		
เคย	16	25.40
ไม่เคย	47	74.60
รวม	63	100.00

4.3.2 ผลการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ผลการทดลองพบว่าคะแนนเฉลี่ยการทำแบบทดสอบความรู้ภายหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าคะแนนเฉลี่ยการทำแบบทดสอบความรู้ก่อนการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ เท่ากับ 10.98 คะแนน ส่วนคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ เท่ากับ 8.29 คะแนน ซึ่งหมายความว่าก่อนการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนตอบถูกรวมเท่ากับ 522 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 51.78 แต่เมื่อก่อนการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศแล้ว มีคะแนนตอบถูกรวมเท่ากับ 692 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 68.65 และมีคะแนนตอบผิดรวมลดลงเท่ากับ 178 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 17.65 (ตารางที่ 15 ภาคผนวกข.)

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

การทดสอบ	จำนวน (N)	คะแนน เฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	df	t	P-value
ก่อนการใช้คู่มือ	63	8.29	2.11	62	10.35	0.038
หลังการใช้คู่มือ	63	10.98	1.93			

หมายเหตุ: ค่าวิกฤต $t (df=62, 0.05) = 2.00$

จากตารางที่ 12 ค่า t ที่คำนวณได้ตกอยู่ในเขตยอมรับสมมติฐานคือ ค่า t ที่คำนวณได้มากกว่าค่าวิกฤตจากตาราง คะแนนทดสอบก่อนการใช้คู่มือและหลังการใช้คู่มือของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า การใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้น

4.3.3 ผลการประเมินคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือ

1) ผลการประเมินคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 63 คนที่เข้ามาเที่ยวบนเกาะเกร็ด ประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นหลังจากได้ใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดแล้วเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมี 4 ระดับคือ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง ผลการประเมินดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นจำนวนร้อยละและฐานนิยม

รายการการประเมิน	คะแนนการประเมิน				ฐานนิยม	เฉลี่ย
	ดีมาก4 (ร้อยละ)	ดี 3 (ร้อยละ)	พอใช้2 (ร้อยละ)	ควรปรับปรุง 1 (ร้อยละ)		
1. คุณภาพด้านเนื้อหา	51	12	0	0	ดีมาก	3.81
1.1 เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์	(80.95)	(19.05)				
1.2 เนื้อหาให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกาะเกร็ด	51	12	0	0	ดีมาก	3.81
1.3 เนื้อหากระชับได้ใจความ	42	15	6	0	ดีมาก	3.57
	(66.67)	(23.81)	(9.52)			
1.4 การลำดับเนื้อหาเหมาะสม	48	15	0	0	ดีมาก	3.76
	(76.19)	(23.81)				
1.5 สอดแทรกเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	13	38	12	0	ดี	3.01
	(20.64)	(60.31)	(19.05)			
1.6 เนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน	15	40	12	0	ดี	3.24
	(23.8)	(57.15)	(19.05)			
2. คุณภาพด้านการใช้ภาษา	13	47	3	0	ดี	3.16
2.1 การใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสม	(20.64)	(34.6)	(4.76)			
2.2 ภาษาที่ใช้ อ่านแล้วเข้าใจง่าย	50	13	0	0	ดีมาก	3.79
	(79.36)	(20.64)				
2.3 ภาษาที่ใช้ชวนให้ติดตามอ่าน	53	10	0	0	ดีมาก	3.84
	(84.13)	(15.87)				
3. คุณภาพด้านการจัดรูปแบบ	22	27	14	0	ดี	3.13
3.1 รูปแบบน่าสนใจ	(34.92)	(42.86)	(22.22)			
3.2 ปกน่าสนใจ	4	29	25	5	ดี	2.51
	(6.35)	(46.04)	(39.68)	(7.93)		

ตารางที่ 13 ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นจำนวนร้อยละและฐานนิยม(ต่อ)

รายการการประเมิน	คะแนนการประเมิน				ฐานนิยม	คะแนนเฉลี่ยรายชื่อ
	ดีมาก 4 (ร้อยละ)	ดี 3 (ร้อยละ)	พอใช้ 2 (ร้อยละ)	ปรับปรุง 1 (ร้อยละ)		
3.3 ขนาดของกลุ่มมือเหมาะสม สะดวกต่อการพกพา	6 (9.53)	31 (49.2)	21 (33.34)	5 (7.93)	ดี	2.51
3.4 ขนาดของตัวอักษรและการใช้ตัวอักษรเหมาะสม	36 (57.14)	13 (20.64)	10 (15.87)	4 (6.35)	ดีมาก	3.28
4.คุณภาพด้านการจัดภาพประกอบ	4	52	7	0	ดี	2.95
4.1 ภาพประกอบมีความชัดเจน สวยงาม น่าสนใจ	(6.35)	(82.54)	(11.11)			
4.2 ปริมาณของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	16 (25.41)	41 (68.07)	5 (7.94)	1 (1.58)	ดี	3.14
4.3 ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา	16 (25.41)	43 (68.25)	3 (4.76)	1 (1.58)	ดี	3.17
4.4 การจัดวางตัวอักษรเหมาะสมและสัมพันธ์กับภาพประกอบ	21 (33.33)	42 (66.67)	0	0	ดี	3.33

2) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 แสดงความคิดเห็นว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความน่าสนใจ เมื่อได้ทดลองใช้คู่มือนี้ประกอบการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดทำให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องต่างๆต่อไป

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องลักษณะโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ดและชุมชนชาวมอญ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องความสำคัญของสถานที่ต่างๆ
กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องลักษณะศิลปวัฒนธรรม
ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตของชาวเกาะเกร็ด

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90.48 มีความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแสดงความคิดเห็นว่าสมควรเผยแพร่คู่มือสื่อความหมายเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเล่มนี้ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ โดยใช้วิธีจำหน่าย ร้อยละ 92 ให้เช่าร้อยละ 3.17
และให้ยืม ร้อยละ 4.83 รวมทั้งเห็นด้วยว่าการจัดทำคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
สำหรับใช้ประกอบการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.97 เห็นว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เล่มนี้ไม่ควรปรับปรุงแก้ไข และคิดว่าควรปรับปรุงคิดเป็นร้อยละ 46.03 โดยแสดงความคิดเห็นว่า
ควรปรับปรุงในเรื่องปริมาณ ขนาดและความคมชัดของภาพประกอบ รายละเอียดดังแสดงในตา
รางที่ 14

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนทั้งหมด	63	100.00
1. ความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือฯ		
น่าสนใจ	61	96.83
เฉยๆ	2	3.17
ไม่น่าสนใจ	0	0
2. ความรู้เพิ่มขึ้นภายหลังการใช้คู่มือ		
ไม่เพิ่มขึ้น	0	0
เพิ่มขึ้น	63	100
-เรื่องลักษณะโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด	63	100
-เรื่องประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ด	63	100
-เรื่องความสำคัญของสถานที่ต่างๆบนเกาะเกร็ด	63	100
-ลักษณะศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเกาะเกร็ด	63	100
-เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	57	90.48
3. ความเหมาะสมในการเผยแพร่		
สมควรเผยแพร่	63	100
ไม่ควรปรับปรุง	0	0
4. การปรับปรุงแก้ไขคู่มือ		
ควรปรับปรุง	29	46.03
ไม่ควรปรับปรุง	34	53.97

จากการรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สนับสนุนให้มีการเผยแพร่คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด และใช้งานจริง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และสามารถนำคู่มือดังกล่าวกลับมาเป็นของที่ระลึกจากการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

บทที่ 5

อภิปรายผล

ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัยคือ ภายหลังที่กลุ่มตัวอย่างใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ และคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับใด ผลการวิจัยสามารถตอบปัญหาที่ต้องการทราบได้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ที่ได้จากการทดสอบความรู้ภายหลังการอ่านคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Posttest) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้การทดสอบความรู้ก่อนการอ่านคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Pretest)
2. ผลการหาคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในเกณฑ์ ดี
3. ผลการหาคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการประเมินของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างอยู่ในเกณฑ์ ดี

อภิปรายผลการสร้างและทดลองใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บนเกาะเกร็ด ได้ดังนี้

5.1 การสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

5.1.1 การสร้างเนื้อหาคู่มือ

ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาของคู่มือจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเกาะเกร็ด โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ และเอกสารประกอบการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดที่มีการจัดทำไว้แล้ว ผู้วิจัยพบว่าเอกสารการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดดังกล่าว ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดเพียงเล็กน้อยและยังไม่มีการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ผู้วิจัยเองได้เดินสำรวจและบันทึกข้อมูลต่างๆในพื้นที่จริง โดยเฉพาะเรื่องการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆบนเกาะเกร็ด และบันทึกภาพบางส่วนเพื่อนำมาประกอบในคู่มือสื่อ

ความหมายที่สร้างขึ้น รวมทั้งจัดประชุมสนทนากลุ่มแกนนำท้องถิ่น (Focus Group) ของเกาะเกร็ดและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participation Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับสร้างคู่มือสื่อความหมาย ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลที่ได้นำเสนอเป็นเนื้อหาคู่มือโดยเขียนในเชิงสารคดีในสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ปัญหาที่ผู้วิจัยประสบในขั้นตอนการกำหนดเนื้อหาของคู่มือคือ

1. ผู้วิจัยไม่สามารถสืบค้นข้อมูลเรื่องราวท้องถิ่นของเกาะเกร็ดได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้เนื้อหาบางส่วนที่จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและเป็นเสน่ห์ของคู่มือขาดหายไป เช่น เรื่องเกี่ยวกับถนนราชดำเนินบนเกาะเกร็ด

2. ด้วยข้อจำกัดด้านขนาดของรูปเล่ม และการจัดหน้ากระดาษให้ลงตัว ทำให้ไม่สามารถเขียนเรื่องต่างๆของเกาะเกร็ดได้อย่างละเอียด ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องตัดทอนรายละเอียดบางส่วนออก เพื่อไม่ให้เนื้อหาของคู่มือยาวเกินไป ในขณะที่เนื้อหาที่กำหนด ยังต้องครอบคลุมเรื่องที่น่าสนใจไว้ได้ เช่น เรื่องของงานปั้นผีพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และงานปั้นผีมือ ฯพณฯ ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในโรงปั้นขนาดเล็กแห่งหนึ่ง ภายในกวนอาม่าน เรื่องเกี่ยวกับงานแกะกระดาษผีมือ ช่างเชื้อสายมอญ เรื่องเกี่ยวกับเขื่อนครก เป็นต้น

ผู้วิจัยเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยกล่าวถึงเพียงสั้นๆในเชิงแนะนำให้นักท่องเที่ยวผู้ใช้คู่มือทราบว่าเป็นสิ่งพิเศษที่มีอยู่บนเกาะเกร็ด เพื่อเป็นแนวทางให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจสามารถค้นหา และสอบถามจากคนในชุมชนได้ด้วยตนเอง

5.1.2 การใช้ภาษาในการเขียนคู่มือ

ผู้วิจัยเสนอเนื้อหาคู่มือโดยเขียนในแบบสารคดีเชิงพรรณนา เลือกใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่ายไม่เป็นวิชาการเกินไป เพื่อดึงดูดใจให้ผู้ใช้คู่มือเกิดความรู้สึกเพลิดเพลินในการติดตามอ่าน และไม่เกิดความรู้สึกล่อลวงใจเมื่อพบข้อความห้ามปรามหรือแนะนำสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติระหว่างการท่องเที่ยว เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้ใช้คู่มือเกิดความตระหนักและให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

5.1.3 การกำหนดรูปเล่มคู่มือ

การกำหนดขนาดของคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำท้องถิ่นคำนึงถึงความเหมาะสมด้านการพกพาเพื่อใช้ระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งคู่มือต้องมีขนาดกระทัดรัด สะดวกในการจับถือ และ/หรือใส่กระเป๋าเสื้อ กระเป๋ากางเกง หรือกระเป๋าถือ รวมทั้งต้องเป็นขนาดที่ง่ายและประหยัดสำหรับการจัดพิมพ์ จึงกำหนดใช้ขนาด 4.5 x 8 นิ้ว

5.1.4 การจัดภาพประกอบ

จากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม Adobe PhotoShop 6.5 และ Adobe PageMaker 7.0 ซึ่งผู้วิจัยประสบปัญหาในการแต่งความคมชัดของภาพประกอบเนื่องจากภาพต้นฉบับที่เลือกใช้มีความคมชัดต่ำ รวมทั้งข้อจำกัดในการใช้โปรแกรมของผู้วิจัยเอง

5.2 การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ผู้วิจัยนำคู่มือสื่อความหมายที่ผ่านการตรวจสอบจากกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และกลุ่มแกนนำท้องถิ่น (Focus Group) ไปใช้ในการทดลองเบื้องต้น 2 ครั้ง โดยการทดลองเบื้องต้นครั้งที่ 1 ทดลองกับกลุ่มนักท่องเที่ยว 1 คน ทดสอบเบื้องต้นครั้งที่สอง ทดลองกับนักท่องเที่ยว 5 คน นำผลที่ได้มาปรับปรุงคู่มือโดยปรึกษาคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำคู่มือสื่อความหมายให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินคุณภาพตามแบบประเมินคุณภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการปรึกษากรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผลการประเมินพบว่าคุณภาพของคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นอยู่ในเกณฑ์ดี

ผู้ทรงคุณวุฒิ เสนอแนะให้ปรับปรุงคู่มือในเรื่องการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ควรตรวจสอบจากหลายๆแหล่งข้อมูล และระบุแหล่งข้อมูลที่ใช้ประกอบการเขียนด้วย

ผู้วิจัยปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้ในการทดลอง

5.3 การทดลองใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด

ผู้วิจัยนำคู่มือสื่อความหมายที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือคู่มือ โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ก่อนและหลังการใช้คู่มือและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหนังสือคู่มือสื่อความหมายที่สร้างขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลในวันที่ 10 เมษายน – 16 พฤษภาคม 2547 ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากเพราะตรงกับช่วงงานเทศกาลสงกรานต์บนเกาะเกร็ด ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญและได้กลุ่มตัวอย่างครบ 63 คน พบว่าเมื่อผู้วิจัยอธิบายจุดประสงค์ในการทดลองแล้ว นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดี

5.3.1 ปัญหาที่พบระหว่างการเก็บข้อมูล

ปัญหาที่ผู้วิจัยประสบระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ

1. ข้อจำกัดด้านเวลาของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการทดลองแบบ pretest-posttest เป็นรูปแบบการทดลองที่ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน แม้จะมีการอธิบายขั้นตอนการทดลองและสอบถามความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่างก่อนทำการทดลองแล้ว แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนพบว่าการทดลองเสียเวลามากกว่าที่คิดไว้ ทำให้ไม่สามารถให้เวลากับการทดลองได้เต็มที่ บางคนไม่สามารถอ่านคู่มือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้จบในระหว่างการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลกระทบต่อคะแนนในการทำแบบทดสอบความรู้ภายหลังการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่มีเวลาเพียงพอในการทำแบบประเมินคุณภาพคู่มือ และแสดงความคิดเห็นที่มีต่อคู่มือสื่อความหมาย เพราะต้องเดินทางไปทำที่อื่นต่อทำให้การให้ข้อมูลเป็นไปอย่างเร่งรีบ

2. ข้อจำกัดด้านสภาวะอากาศ ซึ่งมีผลต่อการทดลองค่อนข้างสูง เนื่องจากช่วงเวลาที่ทำกรทดลองเป็นฤดูร้อน อากาศร้อนจัดทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนไม่สามารถท่องเที่ยวได้ทั่วเกาะเกร็ด ตามที่ตั้งใจไว้ บางคนเกิดความเหนื่อยล้าหลังจากสิ้นสุดการท่องเที่ยว ประกอบกับอากาศร้อนจัด ทำให้เกิดความหงุดหงิดการให้ข้อมูลจึงเป็นไปอย่างเร่งรีบ บางกลุ่มให้ข้อมูลเหมือนกัน เพราะต้องการกลับไปพักผ่อน

5.3.2 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 20-29 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่านักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 20-29 ปี เป็นช่วงอายุของวัยทำงานที่เหมาะสมแก่การแสวงหาความรู้และท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดเป็นครั้งแรก และไม่เคยใช้คู่มือเพื่อการท่องเที่ยวมาก่อน ซึ่งแสดงว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆบนเกาะเกร็ดและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมระหว่างการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด

ลักษณะการมาท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการมาท่องเที่ยวกับเพื่อน และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดไม่ได้มาท่องเที่ยวกับบริษัททัวร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดไม่มีมีัคคุเทศก์ เพื่อให้ความรู้ในระหว่างการท่องเที่ยว ดังนั้นคู่มือสื่อความหมายที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจะเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวสำหรับใช้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเกาะเกร็ดได้ด้วยตนเอง

5.3.3 การทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บนเกาะเกร็ด พบว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดฉบับนี้สามารถทำให้นักท่องเที่ยวผู้ใช้คู่มือประกอบการท่องเที่ยว มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉลอง นุ้ยฉิม (2542) ซึ่งพบว่าคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและประวัติศาสตร์ เพื่อการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้ามีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มความรู้ด้านต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และ ศิริพร สร้อยนาคพงษ์ (2543) ทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถาน ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา พบว่าหลังการอ่านคู่มือท่องเที่ยวโบราณสถาน นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น มณฑาทิพย์ จันทสิทธิ์ (2544) ทดลองใช้คู่มือแหล่งเที่ยวแหล่งศิลปกรรมในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยพบว่าภายหลังการอ่านหนังสือคู่มือ ทำให้นักท่องเที่ยว มีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการทดลองผ่านสื่อคู่มือสื่อความหมายธรรมชาติและคู่มือการศึกษาธรรมชาติ ที่ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบคะแนนของผลเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังกลุ่มการทดลอง พบว่างานวิจัยของ ยุพเรศ วัชยาฉิม (2540) สร้อยทิพย์ สมัครเขตการณ์ (2543) และ ไพลินพันธุ์ สร้อยจาตุรงค์ (2538) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างหลังการอ่านคู่มือสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนการอ่านคู่มือ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังการใช้สื่อซึ่ง งานวิจัยนี้ และงานวิจัยของทุกท่านที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงมีความสอดคล้องกันทั้งหมด และคะแนนของความรู้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่าหลังการใช้สื่อต่างๆดังกล่าวแล้วทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น หรือมีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมนั่นเอง

5.3.4 ผลการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมาย และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือ

ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษาของคู่มืออยู่ในเกณฑ์ดีมาก ส่วนคุณภาพด้านการจัดรูปเล่ม และด้านการจัดภาพประกอบอยู่ในเกณฑ์ดี คุณภาพโดยรวมของคู่มืออยู่ในเกณฑ์ดี

การแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าคู่มือมีความน่าสนใจ ส่วนน้อยรู้สึกเฉยๆ และไม่มียกย่องชมเชยใครเห็นว่าเป็นคู่มือที่น่าสนใจ

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแสดงความเห็นว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับลักษณะ โดยทั่วไป ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของสถานที่ต่างๆ และลักษณะของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของของกรี๊ด กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90.48 ตอบว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องของการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยว โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 9.52 ที่ตอบว่าไม่ได้รับความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้น ทั้งหมดเคยมีประสบการณ์การใช้คู่มือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อื่นมาก่อน จึงเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เคยได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวจากคู่มือที่เคยใช้มาก่อนแล้ว

การจากวิเคราะห์ปัจจัยร่วมต่างๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นว่าควรปรับปรุงคู่มือด้านการเลือกใช้อักษร โดยระบุว่าควรเลือกใช้แบบอักษรที่อ่านง่ายและขนาดใหญ่ขึ้นรวมทั้งขยายช่องไฟให้กว้างขึ้นเพื่อสะดวกในการอ่าน เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุดังกล่าว เป็นช่วงอายุเริ่มที่มีปัญหาเกี่ยวกับสายตา แต่กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุนี้นี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ดน้อย คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 12.71 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่แสดงความคิดเห็นว่าควรปรับปรุงคู่มือในด้านการจัดภาพประกอบ โดยระบุว่าควรเพิ่มปริมาณ ขนาดและความชัดของภาพ รวมทั้งแนะนำให้ปรับปรุงปกให้มีความน่า สนใจ และดึงดูดใจผู้ใช้ มากขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นดังนี้ ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีอายุต่ำกว่า 19 ปี และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 67.65 จากกลุ่ม ที่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกลุ่มที่มีอายุน้อย จึงมีความสนใจ และให้ความสำคัญต่อภาพประกอบมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรละเลยความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุดังกล่าวเพราะเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด คิดเป็นสัดส่วนรวมกันแล้วถึงร้อยละ 65.07

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความสนใจคู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านการนำกลับไปเป็นของที่ระลึกจากการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 17.4 โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง ที่มีอายุต่ำกว่า 19 ปี และอยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปี และมีประสบการณ์ด้านการใช้คู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก่อน จากการซักถามเพิ่มของผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ให้ความสนใจสะสมคู่มือท่องเที่ยวในแง่ของการเป็นของที่ระลึกจากการเดินทาง และสื่อให้ความรู้ทางการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ให้ความสนใจในการสะสมของที่ระลึกมากกว่าเพศชาย และจากอายุของกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ให้ความสนใจด้านความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว นอกเหนือจากความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว

จากผลการประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณมือนี้ดีกล่าว

สมควรได้รับการเผยแพร่ หากปรับปรุงแก้ไขเรื่องการจัดช่องไฟของตัวอักษร เพิ่มปริมาณและความคมชัดภาพประกอบ และปรับปรุงปกให้น่าสนใจ โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการนำเสนอเนื้อหาไม่น่าเบื่อชวนติดตามอ่าน คำแนะนำชวนให้ปฏิบัติตาม ซึ่งหมายความว่า คู่มือดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการในการท่องเที่ยวและการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นความคาดหวังในเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวภายหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บนเกาะเกร็ด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อาจส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านคู่มือไปปฏิบัติระหว่างการท่องเที่ยวอันเป็นประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด ศึกษาประสิทธิภาพของหนังสือคู่มือสื่อความหมายและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดที่ผลิตขึ้น โดยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผล 2 ครั้ง (group Pretest Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินคุณภาพคู่มือสำหรับกลุ่มแกนนำท้องถิ่นผู้ทรงคุณวุฒิ แบบประเมินคุณภาพคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางความรู้จำนวน 16 ข้อ มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.2-0.8 ค่าความเชื่อมั่น 0.6 และคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดขนาด 4.5 x 8 นิ้ว จำนวน 68 หน้า รวมปก คำนำ และสารบัญ มีภาพสีประกอบจำนวน 41 ภาพ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนระหว่างการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี มีความรู้ในระดับอ่านออกเขียนได้ที่เข้ามาท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดในวันที่ 10 เมษายน 2547 – 16 พฤษภาคม 2547 จำนวน 63 คน การได้มาของกลุ่ม ตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for WINDOWS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือค่าร้อยละ ค่าฐานนิยม ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้ค่าสถิติ t-test สรุปผลการวิจัยได้เป็น 3 ส่วนคือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
3. การประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกลุ่มตัวอย่าง

6.1 สรุปผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางความรู้ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบความรู้ก่อนการใช้คู่มือ เท่ากับ 8.28 และมีคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบความรู้ภายหลังการใช้คู่มือ เท่ากับ 10.98 ซึ่งเพิ่มขึ้นเท่ากับ 2.7 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้วิจัยผลิตขึ้นมีประสิทธิภาพทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้น

2. การประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินคุณภาพหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าคุณภาพด้านเนื้อหาของคู่มือให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด เนื้อหากระชับ ได้ใจความ ไม่ยืดเยื้อ การลำดับเนื้อหาเหมาะสม ไม่ซ้ำซ้อนและสอดคล้องเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ได้อย่างเหมาะสม คุณภาพด้านการใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ภาษาที่ใช้อ่านเข้าใจง่ายและชวนให้ติดตามอ่าน คุณภาพด้านการจัดรูปเล่มพบว่ารูปเล่มมีความน่าสนใจ ปกน่าสนใจ การจัดวางภาพปกและชื่อเรื่องเหมาะสม ขนาดของคู่มือเหมาะสมสะดวกต่อการพกพาอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ขนาดของตัวอักษรและการใช้ตัวอักษรเหมาะสม คุณภาพด้านการจัดภาพประกอบในเรื่องความชัดเจน สวยงาม น่าสนใจอยู่ในเกณฑ์ดี ปริมาณและขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา การจัดวางตัวอักษรเหมาะสมและสัมพันธ์กับภาพประกอบ คุณภาพโดยรวมของคู่มืออยู่ในเกณฑ์ ดี ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือว่า คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม สมควรใช้ประกอบการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด เพราะให้ความรู้ในเรื่องประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นความสำคัญของสถานที่ต่างๆ ตลอดจนลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเกาะเกร็ดเนื้อหาคู่มือสอดคล้องความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ สามารถสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติในขณะที่ท่องเที่ยวได้

3. การประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกลุ่มตัวอย่าง

ผลการประเมินคุณภาพหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกลุ่มตัวอย่างพบว่า คุณภาพของคู่มืออยู่ในเกณฑ์ดี กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยผลิตขึ้นมีความน่าสนใจ ภายหลังจากใช้คู่มือแล้วได้รับความรู้เพิ่มขึ้นในเรื่องลักษณะโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด ประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ดและชุมชนชาวมอญ ความสำคัญของสถานที่ต่างๆ ลักษณะของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตของชาวเกร็ด ตลอดจนความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและมีความเห็นว่าสมควรเผยแพร่คู่มือนี้ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ต่อไปโดยการจำหน่ายและเห็นด้วยว่าการจัดทำหนังสือคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับประกอบการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยควรปรับปรุงในเรื่องปริมาณ ขนาด และความคมชัดของภาพประกอบรวมทั้งปรับปรุงปกให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หากจะมีการนำคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฉบับนี้ไปใช้จริงควรปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวเพื่อให้คู่มือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ควรตรวจสอบข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของเรื่องที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร และแหล่งข้อมูลหลายๆแหล่งเพื่อนำมาอ้างอิงได้ถูกต้องตรงกัน ป้องกันความผิดพลาดของเนื้อหาอันอาจเป็นการบิดเบือนประวัติศาสตร์
3. ความละเอียดของเนื้อหาทำให้เนื้อหาของคู่มือมีความยาวมาก ดังนั้นควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่เป็นวิชาการ ตัดทอนเนื้อหาให้กระชับ และตัดอารมณ์บทที่ไม่จำเป็นออกเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน
4. ภาพประกอบที่เลือกใช้ ควรเลือกที่มีความคมชัดเพื่อความสะดวกในการตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และควรตั้งค่าความสามารถในการสแกน (Scan) ของเครื่องสแกน (Scanner) ไว้ที่ความละเอียดสูง
5. การสร้างคู่มือที่มีกลุ่มเป้าหมายสำหรับคนทุกเพศทุกวัย และเลือกใช้แบบอักษรที่มีลักษณะเป็นแบบลายมือ ควรเลือกใช้แบบอักษรที่อ่านง่ายเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้อ่านคู่มือที่มีปัญหาด้านสายตา
6. ในกรณีที่ไม่ได้จัดพิมพ์ด้วยระบบออฟเซต ควรเลือกใช้เครื่องพิมพ์ (Printer) ที่มีความละเอียดและมีความสามารถในการพิมพ์สูง เพื่อความคมชัดของคู่มือ

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจคู่มือในแง่ของการนำกลับไปเป็นของที่ระลึกจากการท่องเที่ยว ดังนั้นควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นเพื่อพัฒนาและสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับการผลิตขึ้นใช้และเผยแพร่จริง เพื่อเป็นประโยชน์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวแก่ท้องถิ่นนั่นเอง นอกเหนือจากเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวผู้ใช้คู่มือ ทั้งนี้อาจจัดทำคู่มือแยกเป็น 2 ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

2. การสร้างคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อผลิตขึ้นใช้และเผยแพร่จริงนั้น ควรคำนึงถึงระยะเวลาในการเขียนและการจัดพิมพ์ งบประมาณและต้นทุนในขั้นตอนการผลิต ตลอดจนวิธีการในการเผยแพร่ประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างคู่มือที่มีภาพประกอบเป็นภาพสีตลอดทั้งเล่มที่ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปแบบคู่มือที่มีความเหมาะสมทั้งในด้านการเป็นเครื่องมือให้ความรู้ ด้านความสวยงามมีคุณค่าควรแก่การเก็บรักษา และด้านความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

3. จากการวิจัยพบว่าสภาวะอากาศมีผลต่อการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นควรเลือกช่วงเวลาทำการเก็บตัวอย่างให้อยู่ในช่วงที่ไม่ร้อนเกินไป และควรจัดให้มีผู้ช่วยเก็บข้อมูลติดตามไปกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการเก็บข้อมูล และเพิ่มความสะดวกในการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

บรรณานุกรม

- กัญญา สิริสกุล. (2532). หลักการแก้ปัญหาและกรณีศึกษาด้านประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2538). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2544). สรุปสาระสำคัญและประเด็นสังการ ผลการประชุมเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2542). การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การ์ดเนอร์ ไชมอน พินดา สิทธิสุนทร และ วิไล อนุสารสุนทร. (2543). ต้นไม้เมืองเหนือ : คู่มือศึกษาพรรณไม้ในป่าภาคเหนือ ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร. คบไฟ.
- กัชลีญา พรเพชรสุข. (2544). การวางผังโครงสร้างการใช้ที่ดินและแนวทางการพัฒนาเกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักบริการวิชาการ. (บรรณาธิการ). (2535). การศึกษาเบื้องต้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ฉลอง น้อยฉิม. (2542). การพัฒนาคู่มือสื่อความหมายและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2532). สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

- ครุณีนาถ นาคคง. (2540). งานเครื่องกระดาษมอญขึ้นครุอยู่เกาะเกร็ด. อนุสาร อสท. 7 (กุมภาพันธ์) 66-67.
- ธีรพล ภูรัต. (2542). การโฆษณาเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2537). วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว. ใน ชยันต์ วรรธนะภูติ (บรรณาธิการ) เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. (หน้า 1-35). เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย.(2538). การประเมินผลโครงการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล
- บริษัท เอ็น เอส คอนซัลแทนท์ จำกัด. (2539) โครงการ ศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ และจัดลำดับความสำคัญการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จังหวัดนนทบุรี. เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ : สุริยาสาน์.
- _____. (2532). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร : เจริญผล.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2531). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรม และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ไพลินพันธุ์ สร้อยจาดุรงค์. (2538). กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแนวอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติออยอินทนนท์ โดยใช้คู่มือแนะนำเชิงระบบนิเวศ : กรณีศึกษานักศึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2541). การวิเคราะห์หาพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ GIS กรณีศึกษาดำบลเกาะเกร็ด. เอกสารไม่ตีพิมพ์.
- มณฑาทิพย์ จันทสิทธิ์. (254.). การสร้างและทดลองใช้คู่มือแหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรมในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุพเรศ วั่งยายฉิม. (2540). การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติประจำเส้นทางเดินป่าในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ยูวดี นิรัตน์กุล. (2538). Eco-Tourism : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. จุลสารการท่องเที่ยว, 14 (3).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร.
- ฤ โสพา. (2540). เที่ยวเกาะเกร็ด-เกาะใหญ่กลางกรุง. อนุสาร อสท. (กุมภาพันธ์).
- วรุณ ตั้งเจริญ. (2539). การออกแบบ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์ จำกัด.
- วัลลภพันธุ์ สถิตยุทธการ, สำอาง หิรัญบุรณะ และพยอม ธรรมบุตร. (2536). การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.
- วารินทร์ บินโฮเซน. (2533). ผลการใช้คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อความรู้ และการปฏิบัติตน ต่อ
ผู้ป่วยโรคลมชัก. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิจิตร อวาทกุล. (2534). เทคนิคการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร. พรินต์ติ้งเฮาส์.
- วิมลรัตน์ กฤษณเกรียงไกร. (2544). สถาปัตยกรรมศาสตร์ ย้อนรอยอารยธรรมริมสายน้ำ. วารสารอาษา
(พฤษภาคม 2544). หน้า 64.
- วินัย ภูมิทักษ์กุล. (2537). แนวทางพัฒนาเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรม
ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร สร้อยนาคพงษ์. (2543). การพัฒนาและทดลองใช้คู่มือท่องเที่ยวโบราณสถานในเขตอุทยาน
ประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา
สิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เศรษฐพงษ์ ปุจฉากร. (2541). ความรู้ ทักษะ และความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยชุมชนของ
สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา : อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. วิทยา
นิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สบสุข ลีละบุตร. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกรณีศึกษา
: เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา
เทคโนโลยีที่เหมาะสม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมศรี ศิริขวัญชัย. (2541). การวิเคราะห์เชิงนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์
กรณีศึกษา ชุมชนมอญเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหา
บัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สร้อยทิพย์ สมัคร์เขตรการณ์. (2543). การพัฒนาคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ประจำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สาวิตรี ศรีสุข. (2537). การสร้างสื่อเพื่อการสื่อสารพัฒนาการ : คู่มือศึกษาธรรมชาติในป่าดิบเขา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2528). กระบวนการผลิตสื่อ. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุทธิ มโนธรรมพิทักษ์. (2534). ป่าไม้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. 6 ตุลาคม 2541 จังหวัดรัง. อัดสำเนา.
- สุธีรา เผ่าโกกสฤติย์. (2537). การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทของสื่อบุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด ปากกลัด และบางกระดี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2536). มอญในเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร.
- สุภาพ วาดเขียน. (2523). วิธีวิจัยและสถิติทางการวิจัยในศึกษาศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาต. (2531). คำบรรยายประกอบการสอนวิชาเทคนิคการสื่อความหมายสิ่งแวดล้อมศึกษา. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา. อ้างถึง Sharp, G.W. 1976. *Interpreting the Environment*. New York : John wiley Inc.
- สุเวทย์ อวยจินดา. (2543). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของเทคโนโลยีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. ฝ่ายนโยบายและแผน. (2540). แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดของจังหวัดนนทบุรี ประจำปีงบประมาณ 2542. ม.ป.ท.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2543). สมุดรายงานสถิติจังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต. (2534). การเขียนสำหรับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์ดวงกมลจำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด. (2540). ประวัติความเป็นมา. แผ่นพับ.
- _____. (2542). ข้อมูลเชิงสถิติตำบลเกาะเกร็ด. เอกสารไม่ตีพิมพ์.
- อนันต์ อนันตโชติ. (2531). คำบรรยายวิชาการประชาสัมพันธ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ. ภาควิชาการ จัดป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.

- อนันต์ชนา อังกินันท์. (2535). การผลิตและ การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรศิริ ปาณินทร์. (2542). เรือนพื้นบ้านไทยมอญ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอ็ด ภิรมย์ (บรรณาธิการ). (2542). เกาะเกร็ด. กรุงเทพมหานคร : เอ็น. พี. สกรีนพริ้นติ้ง.
- Cherdchant Lieangcheep. (2002). The Appropriate Guidelines for Environmental Quality Management by Local Participation in Ecotourism Activities Case Study: Wat Don Wai Riverside Market. Faculty of Graduate Studies Mahidol University”
- Prisana Mutchiama. (2000). The Application of Geographic Information System in Determination of Potential Areas for Ecotourism Development : A Case Study of Koh Kred, Nonthaburi Province. Faculty of Graduate Studies Mahidol University.
- Kasetsart University. (1992). Manual for Ecotourism Facility Design and Development. Kasetsart University, Forestry Research Center, Faculty of Forestry.
- Kreg Lindberg and Donald E. Hawkins. (1993). Ecotourism A Guide for Planners and Managers. The Ecotourism Society, North Bennington, Vermont.
- Oram, M. (1995). Towards a More Desirable Form of Ecotourism. Tourism Management Journal. 16 : 3-8.
- Zehr, J., Gross, M., & immerman, R. (1994). Creating Environmental Publication : A Guide to Writing and Designing for Interpreters and Environmental Educators. University of Wisconsin Steven Point, WI : UW-SP Foundation Press, Inc.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะ
เกร็ด จ. นนทบุรี

1. ชื่อ-สกุล	นางสาวมารยาท จิตรบรรพต
ตำแหน่ง	อาจารย์
สถานที่ทำงาน	สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
วุฒิการศึกษา	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา)
2. ชื่อ-สกุล	นางผ่องศรี น่วมวิจิตร
ตำแหน่ง	-
สถานที่ทำงาน	บริษัทเฮลโล่การพิมพ์ (1988) จำกัด
วุฒิการศึกษา	เทคโนโลยีราชมงคลวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ.
3. ชื่อ-สกุล	นายประภัสสร อรัญสมบัติ
ตำแหน่ง	หัวหน้างานพิมพ์
สถานที่ทำงาน	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	ศศ.ม. นิเทศศาสตร์
4. ชื่อ-สกุล	นายวิโรจน์ รัตนหิรัญ
ตำแหน่ง	หัวหน้า ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยสยาม
วุฒิการศึกษา	ศศ.ม. นิเทศศาสตร์
5. ชื่อ-สกุล	นางสาว รชริชญ์ อุบลชาติ
ตำแหน่ง	ฝ่ายออกแบบบรรจุภัณฑ์
สถานที่ทำงาน	บริษัทบายสป้า
วุฒิการศึกษา	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต

ตาราง 13 วิเคราะห์ค่าความแตกต่างรายข้อของคะแนนสอบก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมาย
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดของกลุ่มตัวอย่าง

คนที่	x (ก่อน)	y (หลัง)	D (y-x)	D ² (y-x) ²	คนที่	x (ก่อน)	y (หลัง)	D (y-x)	D ² (y-x) ²
1	5	7	2	4	25	8	13	5	25
2	9	10	1	1	26	10	11	1	1
3	6	12	6	36	27	10	11	1	1
4	5	11	6	36	28	9	12	3	9
5	10	13	3	9	29	8	9	1	1
6	10	11	1	1	30	5	10	5	25
7	9	10	1	1	31	5	6	1	1
8	5	7	2	4	32	8	12	4	16
9	8	12	4	16	33	6	6	0	0
10	8	9	1	1	34	9	12	3	9
11	9	10	1	1	35	10	11	1	1
12	12	11	-1	1	36	9	11	2	4
13	8	13	5	25	37	11	12	1	1
14	8	11	3	9	38	10	14	4	16
15	13	14	1	1	39	6	12	6	36
16	10	11	1	1	40	14	14	0	0
17	6	10	4	16	41	7	7	0	0
18	9	8	-1	1	42	9	11	2	4
19	9	11	2	4	43	10	13	3	9
20	10	11	1	1	44	10	10	0	0
21	6	10	4	16	45	12	14	2	4
22	9	11	2	4	46	6	9	3	9
23	8	10	2	4	47	8	10	2	4
24	11	12	1	1	48	7	14	7	9

ตาราง13 วิเคราะห์ค่าความแตกต่างรายข้อของคะแนนสอบก่อนและหลังการใช้คู่มือสื่อความหมาย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดของกลุ่มตัวอย่าง

คนที่	x (ก่อน)	y (หลัง)	D (y-x)	D ² (y-x) ²
49	9	12	3	9
50	9	15	6	36
51	7	9	2	4
52	7	9	2	4
53	7	11	4	16
54	11	14	3	9
55	6	13	7	49
56	7	8	1	1
57	8	15	7	49
58	7	14	7	49
59	8	11	3	9
60	3	6	3	9
61	8	14	6	36
62	10	13	3	9
63	5	9	4	16
N=63	$\sum$ x=522	$\sum$ y=692	$\sum$ D=170	$\sum$ D ² =724

จากตารางที่ 13 คะแนนทดสอบหลังการใช้คู่มือของกลุ่มตัวอย่าง สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนการใช้คู่มือ นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้ค่า t-test

$$\frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

สูตร t =

= 10.35

แบบทดสอบความรู้

โปรดเลือกตอบข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด โดยกา X ทับข้อที่ท่านเลือก

1. คำว่า “เกร็ด” จากเกาะเกร็ด เป็นภาษาอะไร และ แปลว่าอะไร
  - ก. ภาษาไทย แปลว่า เล็ก
  - ข. ภาษาไทย แปลว่า ทางลัด
  - ค. ภาษา มอญ แปลว่า เล็ก
  - ง. ภาษา มอญ แปลว่า ทางลัด

2. คลองลัดเกร็ด ขุดขึ้นในสมัยใด
  - ก. อยุธยา รัชสมัย พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ
  - ข. อยุธยา รัชสมัย สมเด็จพระนารายณ์
  - ค. ธนบุรี รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสิน
  - ง. รัตนโกสินทร์ รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

3. จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เชื่อว่ามอญเกาะเกร็ดส่วนใหญ่ อพยพมาในสมัยใด
  - ก. อยุธยา รัชสมัย พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ
  - ข. ธนบุรี รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสิน
  - ค. รัตนโกสินทร์ รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
  - ง. รัตนโกสินทร์ รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

4. ในการเที่ยวชม วัด โบราณสถาน พิพิธภัณฑฯ ข้อใดไม่ควรทำ
  - ก. ติดต่อผู้ดูแล เพื่อขอความรู้ หรือเป็นผู้นำชม
  - ข. ตำรวมกิริยา วาจา
  - ค. ไม่ใช่แฟลชในการถ่ายภาพ
  - ง. นำสิ่งที่สนใจกลับบ้าน เพื่อหาความรู้เพิ่มเติม

5. วัดโตนดเกาะเกร็ด เป็นที่สถิตของพระสังฆราชฝ่ายมอญ
  - ก. วัดปรมย์
  - ข. วัดฉิมพลีสุทธาวาส
  - ค. วัดไผ่ล้อม
  - ง. วัดเสาธงทอง

6. ข้อใดคือประโยชน์ของลายฉลุโปร่งที่ส่วนฐานของหม้อน้ำลายวิจิตร

- ก. เป็นช่องใส่ถ่าน เพื่ออุ่นน้ำในหม้อ
- ข. เป็นช่องสำหรับเก็บของจุจิก
- ค. เป็นช่องให้ลมผ่าน เพื่อไม่ให้กระดานที่วางขึ้นและผุ
- ง. เพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว

7. เหตุใดชาวมอญ จึงนิยมปลูกเรือนขวางลำน้ำ (หันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ)

- ก. เพื่อแสดงความเคารพต่อพระธาตุเจดีย์ ที่เมืองหงสาวดี
- ข. เพื่อรำลึกถึงถิ่นฐานเดิมของตน
- ค. เพื่อป้องกันญาติ ฝึ ปีศาจ ตามความเชื่อ
- ง. ถูกทุกข้อ

8. ข้อใด ไม่ใช่ สาเหตุที่ทำให้โบราณสถานบนเกาะเกร็ดเกิดความเสียหาย

- ก. การซ่อมแซมที่ไม่ถูกวิธี
- ข. การลักลอบขโมยพระพุทธรูปประจำวัด
- ค. แรงสั่นสะเทือนจากรถยนต์
- ง. โบราณสถานที่อยู่ริมน้ำ ถูกน้ำกัดเซาะ

9. โบสถ์ของวัดโคกบนเกาะเกร็ด ที่ได้ชื่อว่าเป็นโบสถ์สมัยอยุธยาที่สมบูรณ์และสวยงามแห่งหนึ่งของประเทศ

- ก. วัดปรมย์ยิกาवास
- ข. วัดนิมพลีสุทธาวาส
- ค. วัดไผ่ล้อม
- ง. วัดเสาชางทอง

10. ประเพณีใดของชาวมอญ ที่ไม่อยู่ในช่วงเทศกาลทำบุญออกพรรษา

- ก. ปิดทองพระประจำปี
- ข. ตักบาตรทาน้ำ
- ค. ชอนรูป
- ง. รำเจ้า

11. การท่องเที่ยวตามหมู่บ้าน และแหล่งงานหัตถกรรม สิ่งใดไม่สมควรกระทำ

- ก. เรียนรู้ขั้นตอนการทำงานหัตถกรรม เพื่อความเข้าใจในงานและได้ความรู้
- ข. เคารพความเชื่อของหมู่บ้าน และชุมชน
- ค. เมื่อพบสิ่งน่าสนใจที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ควรเก็บมาเป็นที่ระลึก
- ง. ดูแลรักษาสภาพธรรมชาติและความสะดวกของท้องถิ่น

12. สัตว์มงคลตามคติความเชื่อของชาวมอญ คือ

- ก. ตะขาบ
- ข. หงส์
- ค. นกยูง
- ง. ช้าง

13. สิ่งใดเป็นสัญลักษณ์งานประเพณีของชาวมอญ

- ก. ชงตะขาบ
- ข. ชงธรรมจักร
- ค. ชงราว
- ง. ชงปลา

14. “ลูกหนู” คือ

- ก. ขนมน
- ข. ดอกไม้เพลิง
- ค. ของเล่น
- ง. เครื่องมือนวดดิน

15. “หน่อกะลา” พืชสวนครัวของชาวมอญมีสรรพคุณอย่างไร

- ก. แก้เจ็บคอ แก้ไอ
- ข. ลดไขมันในเลือด
- ค. บำรุงหัวใจ
- ง. ขับลม แก้อ่อนใน

16. ข้อใดเป็นสาเหตุสำคัญที่เป็นผลดีต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมบนเกาะเกร็ด

- ก. อยู่ใกล้เมืองหลวง
- ข. พื้นที่เล็กง่ายต่อการจัดการ
- ค. ไม่มีสะพานเชื่อมเกาะเกร็ดกับตัวเมือง
- ง. เกิดน้ำท่วมเกือบทุกปี

เฉลย

1. ง	5. ก	9. ข	13. ก
2. ก	6. ค	10. ง	14. ข
3. ค	7. ง	11. ค	15. ง
4. ง	8. ค	12. ข	16. ก

แบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย
หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร
มหาวิทยาลัยมหิดล

เรื่องการพัฒนาคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

การตอบแบบสอบถามชุดนี้จะไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้นต่อตำแหน่งหน้าที่การงาน
ของท่านผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามตาม
ความเป็นจริง และขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ
โอกาสนี้

น.ส. อารีร์ มณีวรรณ
ผู้วิจัย

แบบประเมินคุณภาพ
คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี
(สำหรับนักท่องเที่ยว)

คำชี้แจง: แบบประเมินคุณภาพฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพคู่มือ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือ

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ .....ปี

3. อาชีพ

รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัว

นักเรียน-นักศึกษา อื่นๆ .....

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. อนุปริญญา / ปวส.

ปริญญาตรี อื่นๆ.....

5. เคยมาเที่ยว เกาะเกร็ด หรือไม่

เคย ไม่เคย

6. การมาท่องเที่ยว เกาะเกร็ด ของคุณครั้งนี้ คุณมากับใคร

มาคนเดียว มากับเพื่อน

มากับครอบครัว มากับบริษัททัวร์

7. เคยใช้คู่มือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวอื่นมาก่อนหรือไม่

ไม่เคย

เคย (โปรดระบุสถานที่).....

ตอนที่ 2 แบบประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมาย

คำชี้แจง: โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รูปแบบการประเมิน	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. คุณภาพด้านเนื้อหา				
1.1 เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์				
1.2 เนื้อหาให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด				
1.3 เนื้อหากระชับ ได้ใจความ ไม่ยืดเยื้อ				
1.4 การลำดับเนื้อหาเหมาะสม ไม่ซ้ำซ้อน				
1.5 สอดแทรกเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม				
1.6 เนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม				
2. คุณภาพด้านการใช้ภาษา				
2.1 การใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสม				
2.2 ภาษาที่ใช้ อ่านแล้วเข้าใจง่าย				
2.3 ภาษาที่ใช้ชวนให้ติดตามอ่าน				
3. คุณภาพด้านการจัดรูปเล่ม				
3.1 รูปเล่มน่าสนใจ				
3.2 ปกน่าสนใจ				
3.3 การจัดวางภาพปกและชื่อเรื่องเหมาะสม				
3.4 ขนาดของคู่มือเหมาะสม สะดวกต่อการพกพา				
3.5 ขนาดของตัวอักษร และการใช้ตัวอักษรเหมาะสม				
4. คุณภาพด้านการจัดภาพประกอบ				
4.1 ภาพประกอบมีความชัดเจน สวยงาม น่าสนใจ				
4.2 ปริมาณของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา				
4.3 ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา				
4.4การจัดวางตัวอักษรเหมาะสมและสัมพันธ์กับภาพประกอบ				

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือสื่อความหมาย

1. เมื่อคุณใช้คู่มือเล่มนี้ประกอบการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด คุณคิดว่าคู่มือเล่มนี้เป็นอย่างไร

น่าสนใจ เพราะ.....

เฉยๆ เพราะ.....

ไม่น่าสนใจ เพราะ.....

2. หลังจากใช้คู่มือเล่มนี้แล้ว คุณได้รับความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่

ไม่เพิ่มขึ้น เพราะ.....

เพิ่มขึ้น ในเรื่องต่อไปนี้ (โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง)

ลักษณะโดยทั่วไปของเกาะเกร็ด

ประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ด และชุมชนชาวมอญ

ความสำคัญของสถานที่ต่างๆ บนเกาะเกร็ด

ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวเกาะเกร็ด

การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

การเตรียมตัว และการปฏิบัติตนระหว่างการท่องเที่ยว

อื่นๆ (ระบุ).....

3. คุณคิดว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเล่มนี้ ควรมีการเผยแพร่เพื่อให้
นักท่องเที่ยวได้ใช้ต่อไปหรือไม่

สมควร ไม่สมควร

ในกรณีที่ว่าคุณคิดว่าสมควรเผยแพร่ คุณเห็นว่าควรใช้วิธีใด

จำหน่าย ให้เช่า ให้ยืม

4. คุณเห็นด้วยหรือไม่ว่าการจัดทำคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับ
ใช้ประกอบการท่องเที่ยว ช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากขึ้น
( ) เห็นด้วย ( ) ไม่เห็นด้วย

5. คุณคิดว่าคู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเล่มนี้ ควรปรับปรุงแก้ไขอีก
หรือไม่

( ) ควรปรับปรุง

สิ่งที่ควรปรับปรุงคือ.....

.....
.....

( ) ไม่ควรปรับปรุง

6. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินคุณภาพ
คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี
(สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ)

คำชี้แจง: แบบประเมินคุณภาพฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพคู่มือ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือ

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
และเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-สกุล.....

คุณวุฒิทางการศึกษา.....

สถานที่ทำงาน.....

ตำแหน่ง.....

ความเชี่ยวชาญ.....

ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพคู่มือสื่อความหมาย

รูปแบบการประเมิน	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. คุณภาพด้านเนื้อหา				
1.1 เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์				
1.2 เนื้อหาให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด				
1.3 เนื้อหากระชับ ได้ใจความ ไม่ยืดเยื้อ				
1.4 การลำดับเนื้อหาเหมาะสม ไม่ซ้ำซ้อน				
1.5 สอดแทรกเนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม				
1.6 เนื้อหาด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม				
3. คุณภาพด้านการใช้ภาษา				
2.1 การใช้ภาษาถูกต้อง เหมาะสม				
2.2 ภาษาที่ใช้ อ่านแล้วเข้าใจง่าย				
2.3 ภาษาที่ใช้ชวนให้ติดตามอ่าน				
3. คุณภาพด้านการจัดรูปเล่ม				
3.1 รูปเล่มน่าสนใจ				
3.2 ปกน่าสนใจ				
3.3 การจัดวางภาพปกและชื่อเรื่องเหมาะสม				
3.4 ขนาดของคู่มือเหมาะสม สะดวกต่อการพกพา				
3.5 ขนาดของตัวอักษร และการใช้ตัวอักษรเหมาะสม				
4. คุณภาพด้านการจัดภาพประกอบ				
4.1 ภาพประกอบมีความชัดเจน สวยงาม น่าสนใจ				
4.2 ปริมาณของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา				
4.3 ขนาดของภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา				
4.4 จัดวางตัวอักษรเหมาะสมและสัมพันธ์กับภาพประกอบ				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มือ

1. คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ สมควรใช้ประกอบการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด

( ) เหมาะสม

เพราะ.....

( ) ไม่เหมาะสม

เพราะ.....

2. คู่มือสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะเกร็ดสอดคล้องกับความรู้เรื่องการอนุรักษ์

แหล่งท่องเที่ยว เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้คู่มือ

( ) ใช่

เพราะ.....

( ) ไม่ใช่

เพราะ.....

3. ท่านคิดว่าความรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการปฏิบัติที่เหมาะสมระหว่างการท่องเที่ยวในคู่มือสื่อความหมายนี้จะสามารถสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติระหว่างการท่องเที่ยวได้หรือไม่

4. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มือ

.....

.....

.....

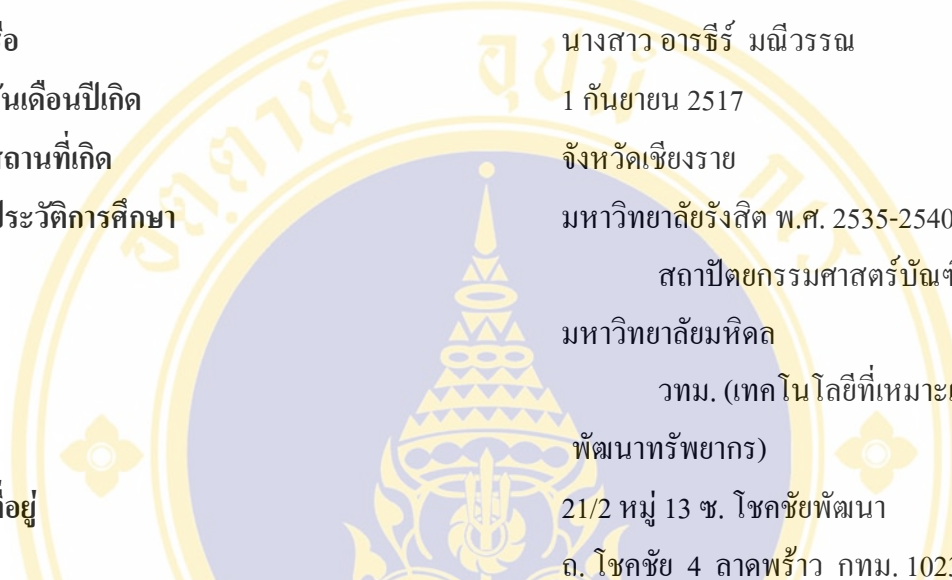
.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาว อารีร์ มณีวรรณ
วันเดือนปีเกิด	1 กันยายน 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงราย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยรังสิต พ.ศ. 2535-2540 สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล วทม. (เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการ พัฒนาทรัพยากร)
ที่อยู่	21/2 หมู่ 13 ซ. โชคชัยพัฒนา ถ. โชคชัย 4 ลาดพร้าว กทม. 10230

EXECUTIVE SUMMARY

INTRODUCTION

Background and Significance of the Problem.

Koh Kred is one of the popular traveling places that lots of tourist interested to visit, especially on weekend. Important reasons that made popularity of Koh Kred were Bangkok adjacent place and convenience accessibility. Visitors could spend their time for excursion for one-day round trip. In addition, Koh Kred has ancient and historical places combining to culture of the Mons community, which established since Ayutthaya period unless than 350 years ago. The interesting of Koh Kred was an outstanding of Mons culture and ancient Mons pottery handicraft village. Koh Kred is wellknown among the visitor who need to contact the colorful atmosphere of Mons festival, such as Songkran festival. Visitors who need to contact shady atmosphere could cruise along the river around Koh Kred. All goods on Koh Kred are attractive to tourist. Especially Mons pottery, influenced foods and confections that are tasty and scarce.

But these outstanding characteristics of Koh Kred are deteriorating because of tourist inappropriate behavior and knowledge lacking. That destroying ancient places and making the tourism activities just only as sightseeing, shopping, and eating. Tourist could not realized in Koh Kred real value, which consist of historical background, cultural, and Koh Kred's people local way of life.

So, creating interpretation guidebook for tourist is fundamental building block of an ecotourism program. It is a positive and efficient way to encourage individuals to pay attention to their own behavior and contribute to conservation and sustainable development. Knowledge that tourist getting from the guidebook could be directed them to be suitable ecotourist. By let them as the off-school education and regarded as the field practices are the lesson. It must be taken consideration about the side effect of activities on the environmental and tourist to realize in the value of the cultural places, which could be contributed sustainable development on Koh Kred as well.

Research Hypothesis

Using of the interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred could be increased tourist knowledge.

Research Objectives

1. To develop an interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred, which can be use by the Thai tourist in obtaining knowledge and understanding about Koh Kred, in accordance with the principle of ecotourism.
2. To study the efficiency of an interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred, which has been developed, and to find out the tourist opinion on this interpretation guidebook.

Scope of Research

1. The area of study was specified the area of Koh Kred sub-district, Nonthaburi province.
2. The sampling of this research were Thai tourist, who visited on Koh Kred.
3. The interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred is a booklet that contains the content of general aspects of Koh Kred, including cultural and historical of traveling sites.

LITBERATURE REVIEW

The knowledge about Koh Kred

Koh Kred was an island in the middle of Chaopraya River located on Pak Kred district, Nonthaburi province. There were many ancient and historical places combining to culture of the Mons community. That established on Koh Kred since Ayutthaya period. The outstanding characteristics of Koh Kred were Mons culture, Mons pottery village, and colorful Mons influenced Songkran festival. In general, Koh Kred has lots of visitors, especially on weekend unless 1,000 visitors came.

Conceptual of Ecotourism

Ecotourism means a traveling to natural places that have their own unique geographical or cultural features relating to the ecosystem, with the purpose of studying nature, culture and history. This should be done in a sensitive manner so as to avoid negative impacts on the ecosystem, while at the same time providing economic opportunities that would benefit the conservation of natural resources and enhance the living conditions of residents.

So, the ecotourism is conservation tourism in natural and cultural, which is the important thing for sustainable tourism development.

Conceptual of Interpreting

Interpreting is an educational and consciousness service given to tourist in traveling places by using many types of interpretations.

So, interpretation is a type of learning process. The objective was to open or explain for the understanding of relation and meaning in traveling place. By using existed materials, living demonstrations and media. It also having highly important role in an ecotourism management.

Conceptual of Handbook

A handbook was contained with concept component, the subject that explained in that story, there were pictures to motivate the readers also.

Writing the handbook should be wrote to easy to read and to understand, short in concept, use easy words, sequence of story, the pictures and the clauses are suitable for explain that story to the readers.

Designing the handbook should be dominated, the contents and the pictures in each page should be proportional. The sequence of the story and pictures should be arranged to take attention from the readers.

The production process started by studying the primary information, forming of interpretation guidebook, setting guidebook objective, content scope, and detail. After that interpretation guidebook was prepared. Subsequently, develop, and printed before it tried out with 1 and 5 tourist respectively.

MATERIALS AND METHODS

This research was aimed to produce the interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred for the tourist and to determine the guidebook quality in terms of tourist knowledge achievement and the various aspects of the guidebook. The researcher design was one group pretest-posttest design and the data collection was undertaken by accidental sampling method. The sampling group was 63 literate Thai tourist, age not less than 15 years old, and interested to travel on Koh Kred and volunteer to join the interpretation guidebook program.

The research instruments are as follow:

- 1) The interpretation guidebook
Its size was 4.5×8 inches, consist of photographic pictures and drawn pictures from the real places of Koh Kred. The content was in documentary and feature descriptive writing style.
- 2) The knowledge achievement examination paper (for tourist)
It was the multiple-choice examination paper, type with 4 choices.
- 3) Form of quality evaluation of the interpretation guidebook including opinion assessment for experts.
- 4) Form of quality of the interpretation guidebook including opinion assessment for tourist.

In the process of experimentation, the researcher attached the announcement at the front of Koh Kred Visitor Center (Poramaiyikawat Pier) searching for the interested tourist who volunteered. The knowledge test and quality evaluation of the volunteer tourist was conducted at the visitor center during 10 April to 16 May, 2004. The total experimental time was 6 days. The sampling group walked in the visitor center and carried the interpretation guidebook with them and took the knowledge achievement test as the pretest about 15 minutes. They undertook the test after that had been distributed the interpretation guidebook with the details of how to use the guidebook and request to turn back after use it. After ending of their travel, the sampling group was test again (posttest) with the same knowledge achievement test as in the pretest. Concurrently, evaluation the interpretation guidebook quality and opinion assessment also.

RESULTS

From the experiment, it reveals that the average scores gained by the posttest were significantly higher than those from the pretest at the 0.05 level. The test result accepted that the hypothesis. This shows that the interpretation guidebook for ecotourism on Koh Kred when use along with the traveling on Koh Kred could be increase tourist knowledge.

When the presentation of the interpretation guidebook in terms of content, pictures, book size and other aspects was evaluated, it was found that the majority of their rated in those aspects as high. In general, the tourist gained more understanding about historical, cultural, general aspect, traveling place reservation and appropriate behavior when visited on Koh Kred.

From this experience, the tourist suggested that the interpretation guidebook could be available at the visitor center of Koh Kred. And this guidebook could contributed the sustainable tourism development on Koh Kred as well.